MASTER NEGATIVE NO. 91-80113-4

AUTHOR:

NEPOS, CORNELIUS

TITLE:

CORNELIUS NEPOS

PLACE:

OXFORD

DATE:

1878

Master Negative #
91-80113-4

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
PRESERVATION DEPARTMENT

BIBLIOGRAPHIC MICROFORM TARGET

Original Material as Filmed - Existing Bibliographic Record

Vitae imperatorum.

Nepos, Cornelius.
Cornelius Nepos, with English notes by Oscar Browning... 2nd ed. Oxford, Clarendon press, 1878.
63 p. 20 cm. (Clarendon press series.)

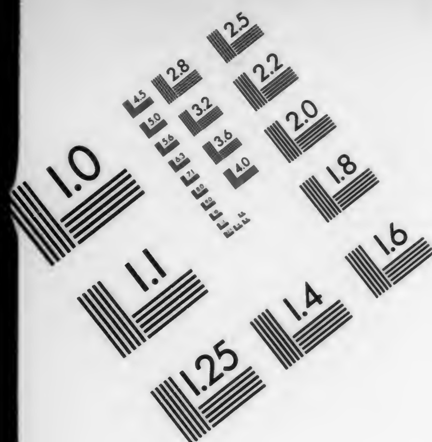
85038

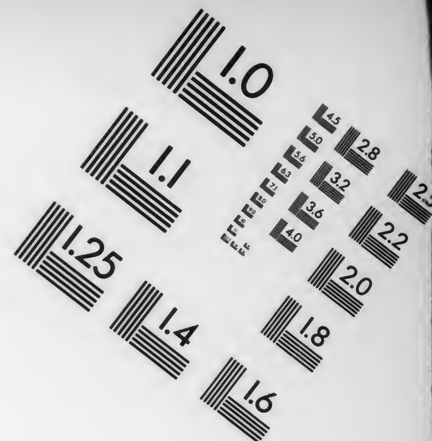
Restrictions on Use:

TECHNICAL MICROFORM DATA

FILM SIZE: 35mm REDUCTION RATIO: 11
IMAGE PLACEMENT: IA (IIA) IB IIB
DATE FILMED: 6-20-91 INITIALS M.B.
FILMED BY: RESEARCH PUBLICATIONS, INC WOODBRIDGE, CT

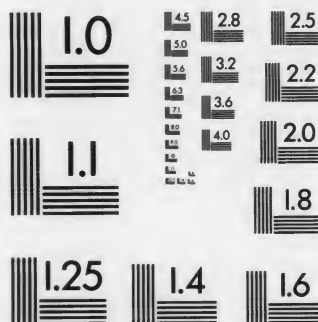

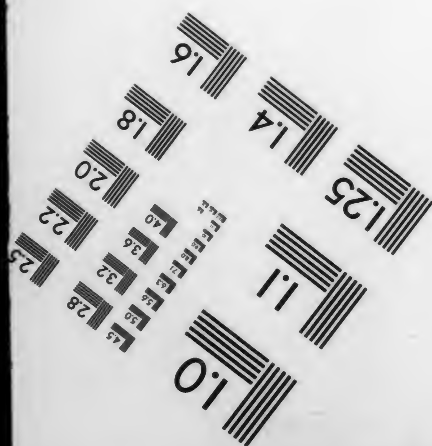

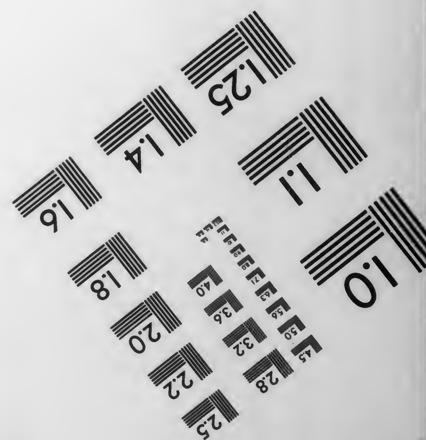

Centimeter
mm
Inches

Clarendon Press Series

CORNELIUS NEPOS

OSCAR BROWNING

London

MACMILLAN AND CO.

PUBLISHERS TO THE UNIVERSITY OF

Oxford

Clarendon Press Series

CORNELIUS NEPOS

WITH ENGLISH NOTES

BY

OSCAR BROWNING, M.A.

SENIOR FELLOW OF KING'S COLLEGE, CAMBRIDGE

Second Edition

Oxford

AT THE CLARENDON PRESS

M DCCC LXXVIII

CONTENTS.

PREFACE.

Although Cornelius Nepos has often been edited as a classic of the Augustan age, the present edition does not pretend to be anything more than a school-book. The notes are intended for two classes of persons—learners and teachers. For the first I have thought it necessary to give such help as would enable them to learn the lesson with the assistance of a grammar and a dictionary. I may seem to some to have translated too many words into English, but experience has convinced me that a boy slowly learns the art of picking the right word out of a number given in a dictionary, and that translation into idiomatic English cannot be too much insisted upon from the first. For the teacher I have done my best to correct the mistakes of Nepos in history, and to notice his departure in language from classical usage. I have constantly referred to two books which are sure to be within the reach of every teacher, Madvig's Latin Grammar and Grote's History of Greece.

I must express my obligations to the edition of Nepos by Nipperdey with German notes, which leaves nothing to be desired as a school-book.

Eton, *May*, 1868.

The second edition of this work has been carefully revised with the assistance of Mr. G. W. Douton, Fellow of King's College, Cambridge.

King's College, Cambridge,
January, 1878.

INTRODUCTION.

CORNELIUS NEPOS was a friend and contemporary of Cicero, Catullus, and Atticus. Cicero writes to Atticus (Epist. ad Attic. 16. 5) 'Nepotis Epistolam exspecto. Cupidus ille meorum? qui ea, quibus maxime γαυριῶ legenda non putet? Et ais, μετ' ἀμύμονα. Tu vero ἀμύμων. Ille quidem ἄμβροτος.' The meaning of the last clause evidently is that Atticus had praised Nepos, but said that he came after the blameless one, i.e. Cicero himself. Cicero replies that Atticus is the blameless one, that is, the best of mortals, but that Nepos is divine. This will seem exaggerated praise to those who regard him merely as the writer of a dull school-book. Lactantius (Instit. 3. 15, 13) quotes a passage from the first book of the letters of Nepos to Cicero, and Macrobius (Sat. 2. 1) quotes another passage from the second book of the letters of Cicero to Nepos—

The first epigram of Catullus runs thus—

'Quoi dono lepidum novum libellum
Arida modo pumice expolitum?
Corneli, tibi: Namque tu solebas
Meas esse aliquid putare nugas;
Jam tum, quum ausus es unus Italorum
Omne aevum tribus explicare chartis
Doctis, Juppiter, et laboriosis.
Quare habe tibi, quidquid hoc libelli est
Qualecumque; quod o Patrona Virgo
Plus uno maneat perenne saeclo.'

We know that this is addressed to Nepos from an imitation of Ausonius—

'Cui dono lepidum novum libellum?
Veronensis ait poeta quondam
Inventoque dedit statim Nepoti.
. . . .
Inveni (trepidae silete nugae)
Nec doctum magis, et magis benignum,
Quam quem *Gallia* praebuit Catullo?'

The last line shews that Nepos was born in Gallia Cisalpina; and Pliny, Hist. Nat. 3. 22, calls him 'Padi accola.'

He is reported by various ancient writers to have written the following works:—

1. Chronica; quoted by A. Gellius and Solinus, and referred to by Catullus in the lines quoted above.

2. Exemplorum Libri; quoted by Charisius and A. Gellius.

3. De Viris Illustribus; mentioned by Gellius, Macrobius, and Servius.

4. Lives of Cato and Cicero.

He thus appears to have been a literary man of considerable knowledge and attainments; and if we had nothing of him remaining we might now be lamenting the loss of a great author. But the judgment of posterity is wiser than that of contemporaries and friends.

The first edition of the book which we possess under the name of Nepos was published at Venice in 1471, under the title of Aemilii Probi de Vita Excellentium: it was attributed to him on the strength of a dedication addressed to Theodosius, ending thus—

'Si rogat auctorem paullatim detege nostrum
Tum domino nomen, me sciat esse Probum.'

Lambinus, who published his edition in 1569, was the first to maintain that it was written by Cornelius Nepos, and there are few now who will dispute this opinion.

It is supposed that the original work, de Viris Illustribus, consisted of sixteen books, in the following order:—

I. De regibus exterarum gentium.
II. De regibus Romanorum.
III. De excellentibus ducibus exterarum gentium.
IV. De excellentibus ducibus Romanorum.
V. De juris consultis Graecis.
VI. De juris consultis Romanis.
VII. De oratoribus Graecis.
VIII. De oratoribus Romanis.
IX. De poetis Graecis.
X. De poetis Latinis.
XI. De historicis Graecis.
XII. De historicis Latinis.
XIII. De philosophis Graecis.
XIV. De philosophis Latinis.
XV. De grammaticis Graecis.
XVI. De grammaticis Latinis.

This arrangement (which I copy from Nipperdey) is imaginary but it has much to recommend it.

Nepos is a most untrustworthy historian. It is often difficult to disentangle the wilful complications of his chronology; and he tries to enhance the value of what he is relating by a foolish exaggeration, which is only too transparent to deceive. Nevertheless his style is clear, elegant, and lively, although in some respects it departs from Augustan usage, and at other times is marred by an affected euphuism; he touches on most points of interest in Grecian history, and for that reason is likely to be always popular as a school-book. He should be judged not as an original author but as a *vulgarisateur* who did much to make Greek learning popular amongst his fellow-citizens. We must

not be surprised if all the writings which were inspired at Rome by Attic culture were not as good as Cicero's.

There have been many excellent editions of Nepos. Lambinus first vindicated for these lives their true authorship. Cellarius was the first who thoroughly cleared up all their historical, geographical, and antiquarian allusions (Lips. 1689). Among the moderns Karl Nipperdey is well known for his numerous writings on our author.

CORNELII NEPOTIS

LIBER

DE EXCELLENTIBUS DUCIBUS

EXTERARUM GENTIUM.

Non dubito fore plerosque, Attice, qui hoc genus scrip-
turae leve et non satis dignum summorum virorum personis
iudicent, cum relatum legent, quis musicam docuerit Epami-
nondam, aut in eius virtutibus commemorari, saltasse eum
2 commode scienterque tibiis cantasse. Sed hi erunt fere, qui
expertes litterarum Graecarum nihil rectum, nisi quod ipso-
3 rum moribus conveniat, putabunt. Hi si didicerint non
eadem omnibus esse honesta atque turpia, sed omnia maio-
rum institutis iudicari, non admirabuntur nos in Graiorum
4 virtutibus exponendis mores eorum secutos. Neque enim
Cimoni fuit turpe, Atheniensium summo viro, sororem ger-
manam habere in matrimonio, quippe cum cives eius eodem
uterentur instituto. At id quidem nostris moribus nefas
habetur. Nulla Lacedaemoni vidua tam est nobilis, quae
5 non ad caenam eat mercede conducta. Magnis in laudibus
tota fere fuit Graecia victorem Olympiae citari; in scenam
vero prodire ac populo esse spectaculo nemini in eisdem
gentibus fuit turpitudini. Quae omnia apud nos partim
infamia, partim humilia atque ab honestate remota ponuntur.

Contra ea pleraque nostris moribus sunt decora, quae apud 6
illos turpia putantur. Quem enim Romanorum pudet uxorem
ducere in convivium? aut cuius non materfamilias primum
locum tenet aedium atque in celebritate versatur? Quod 7
multo fit aliter in Graecia. Nam neque in convivium ad-
hibetur nisi propinquorum, neque sedet nisi in interiore
parte aedium, quae gynaeconitis appellatur; quo nemo ac-
cedit nisi propinqua cognatione coniunctus. Sed hic plura 8
persequi cum magnitudo voluminis prohibet, tum festinatio,
ut ea explicem, quae exorsus sum. Quare ad propositum
veniemus et in hoc exponemus libro de vita excellentium
imperatorum.

MILTIADES.

		B.C.
Miltiades I. founds a colony in the Chersonesus	(*about*)	555
Miltiades II. succeeds his uncle Aristagoras	. .	518
Accompanies Darius to Scythia	. . . . .	516
Leaves the Chersonesus	. . . . . .	514
Takes Lemnos	. . . . (*about*)	500
Commands at Marathon	. . . . . .	490
Attempts the conquest of Paros	. . . . .	489
Dies in prison	. . . .	489

Miltiades, Cimonis filius, Atheniensis, cum et antiquitate
generis et gloria maiorum et sua modestia unus omnium
maxime floreret eaque esset aetate, ut non iam solum de eo
bene sperare, sed etiam confidere cives possent sui, talem
eum futurum, qualem cognitum iudicarunt, accidit, ut Athe-
2 nienses Chersonesum colonos vellent mittere. Cuius generis
cum magnus numerus esset et multi eius demigrationis pe-
terent societatem, ex his delecti Delphos deliberatum missi
sunt, qui consulerent Apollinem, quo potissimum duce ute-
rentur. Namque tum Thraeces eas regiones tenebant, cum
3 quibus armis erat dimicandum. His consulentibus nomi-
natim Pythia praecepit, ut Miltiadem imperatorem sibi su-
4 merent: id si fecissent, incepta prospera futura. Hoc oraculi
responso Miltiades cum delecta manu classe Chersonesum
profectus, cum accessisset Lemnum et incolas eius insulae
sub potestatem redigere vellet Atheniensium, idque Lemnii

sua sponte facerent postulasset, illi irridentes responderunt 5
tum id se facturos, cum ille domo navibus proficiscens vento
aquilone venisset Lemnum. Hic enim ventus ab septentrio-
nibus oriens adversum tenet Athenis proficiscentibus. Mil- 6
tiades morandi tempus non habens cursum direxit, quo ten-
debat, pervenitque Chersonesum.

II. Ibi brevi tempore barbarorum copiis disiectis, tota re-
gione, quam petierat, potitus, loca castellis idonea communiit,
multitudinem, quam secum duxerat, in agris collocavit cre-
brisque excursionibus locupletavit. Neque minus in ea re 2
prudentia quam felicitate adiutus est. Nam cum virtute mili-
tum devicisset hostium exercitus, summa aequitate res con-
stituit atque ipse ibidem manere decrevit. Erat enim inter 3
eos dignitate regia, quamvis carebat nomine, neque id magis
imperio quam iustitia consecutus. Neque eo secius Athe-
niensibus, a quibus erat profectus, officia praestabat. Qui-
bus rebus fiebat, ut non minus eorum voluntate perpetuo
imperium obtineret, qui miserant, quam illorum, cum quibus
erat profectus. Chersoneso tali modo constituta Lemnum 4
revertitur et ex pacto postulat, ut sibi urbem tradant. Illi
enim dixerant, cum vento borea domo profectus eo perve-
nisset, sese dedituros: se autem domum Chersonesi habere.
Cares, qui tum Lemnum incolebant, etsi praeter opinionem 5
res ceciderat, tamen non dicto, sed secunda fortuna adver-
sariorum capti resistere ausi non sunt atque ex insula
demigrarunt. Pari felicitate ceteras insulas, quae Cyclades
nominantur, sub Atheniensium redegit potestatem.

III. Eisdem temporibus Persarum rex Darius ex Asia in
Europam exercitu traiecto Scythis bellum inferre decrevit.
Pontem fecit in Histro flumine, qua copias traduceret. Eius
pontis, dum ipse abesset, custodes reliquit principes, quos

secum ex Ionia et Aeolide duxerat; quibus singulis suarum
2 urbium perpetua dederat imperia. Sic enim facillime putavit
se Graeca lingua loquentes, qui Asiam incolerent, sub sua
retenturum potestate, si amicis suis oppida tuenda tradidisset,
quibus se oppresso nulla spes salutis relinqueretur. In hoc
3 fuit tum numero Miltiades, cui illa custodia crederetur. Hic
cum crebri afferrent nuntii, male rem gerere Darium pre-
mique a Scythis, Miltiades hortatus est pontis custodes, ne a
fortuna datam occasionem liberandae Graeciae dimitterent.
4 Nam si cum his copiis, quas secum transportarat, interiisset
Darius, non solum Europam fore tutam, sed etiam eos, qui
Asiam incolerent Graeci genere, liberos a Persarum futuros
dominatione et periculo; et facile effici posse. Ponte enim
rescisso regem vel hostium ferro vel inopia paucis diebus
5 interiturum. Ad hoc consilium cum plerique accederent,
Histiaeus Milesius, ne res conficeretur, obstitit, dicens: non
idem ipsis, qui summas imperii tenerent, expedire et multi-
tudini, quod Darii regno ipsorum niteretur dominatio; quo
extincto ipsos potestate expulsos civibus suis poenas da-
turos. Itaque adeo se abhorrere a ceterorum consilio, ut
nihil putet ipsis utilius quam confirmari regnum Persarum.
6 Huius cum sententiam plurimi essent secuti, Miltiades, non
dubitans tam multis consciis ad regis aures consilia sua
perventura, Chersonesum reliquit ac rursus Athenas demi-
gravit. Cuius ratio etsi non valuit, tamen magnopere est
laudanda, cum amicior omnium libertati quam suae fuerit
dominationi.

IV. Darius autem, cum ex Europa in Asiam redisset, hor-
tantibus amicis, ut Graeciam redigeret in suam potestatem,
classem quingentarum navium comparavit eique Datim prae-
fecit et Artaphernem hisque ducenta peditum, decem milia
equitum dedit, causam interserens, se hostem esse Athenien-

sibus, quod eorum auxilio Iones Sardis expugnassent sua-
que praesidia interfecissent. Illi praefecti regii classe ad 2
Euboeam appulsa celeriter Eretriam ceperunt omnesque eius
gentis cives abreptos in Asiam ad regem miserunt. Inde
ad Atticam accesserunt ac suas copias in campum Mara-
thona deduxerunt. Is est ab oppido circiter milia passuum
decem. Hoc tumultu Athenienses tam propinquo tamque 3
magno permoti auxilium nusquam nisi a Lacedaemoniis
petiverunt Phidippumque, cursorem eius generis, qui heme-
rodromoe vocantur, Lacedaemonem miserunt, ut nuntiaret,
quam celeri opus esset auxilio. Domi autem creant decem 4
praetores, qui exercitui praeessent, in eis Miltiadem. Inter
quos magna fuit contentio, utrum moenibus se defenderent an
obviam irent hostibus acieque decernerent. Unus Miltiades 5
maxime nitebatur, ut primo quoque tempore castra fierent:
id si factum esset, et civibus animum accessurum, cum vi-
derent de eorum virtute non desperari, te hostes eadem re
fore tardiores, si animadverterent auderi adversus se tam
exiguis copiis dimicari.

V. Hoc in tempore nulla civitas Atheniensibus auxilio fuit
praeter Plataeenses. Ea mille misit militum. Itaque horum
adventu decem milia armatorum completa sunt; quae manus
mirabili flagrabat pugnandi cupiditate. Quo factum est, ut 2
plus quam collegae Miltiades valeret. Eius ergo auctori-
tate impulsi Athenienses copias ex urbe eduxerunt locoque
idoneo castra fecerunt. Dein postero die sub montis radi- 3
cibus acie regione instructa non apertissima proelium com-
miserunt (namque arbores multis locis erant rarae), hoc
consilio, ut et montium altitudine tegerentur et arborum
tractu equitatus hostium impediretur, ne multitudine claude-
rentur. Datis, etsi non aequum locum videbat suis, tamen 4
fretus numero copiarum suarum confligere cupiebat eoque

magis, quod, priusquam Lacedaemonii subsidio venirent,
dimicare utile arbitrabatur. Itaque in aciem peditum centum,
5 equitum decem milia produxit proeliumque commisit. In
quo tanto plus virtute valuerunt Athenienses, ut decemplicem
numerum hostium profligarint adeoque perterruerint, ut
Persae non castra, sed naves petierint. Qua pugna nihil
adhuc exstitit nobilius. Nulla enim umquam tam exigua
manus tantas opes prostravit.

VI. Cuius victoriae non alienum videtur quale praemium
Miltiadi sit tributum docere, quo facilius intelligi possit ean-
2 dem omnium civitatum esse naturam. Ut enim populi Ro-
mani honores quondam fuerunt rari et tenues ob eamque
causam gloriosi, nunc autem effusi atque obsoleti, sic olim
3 apud Athenienses fuisse reperimus. Namque huic Miltiadi,
quia Athenas totamque Graeciam liberarat, talis honos tri-
butus est, in porticu, quae Poecile vocatur, cum pugna depin-
geretur Marathonia, ut in decem praetorum numero prima
eius imago poneretur isque hortaretur milites proeliumque
4 committeret. Idem ille populus, posteaquam maius impe-
rium est nactus et largitione magistratuum corruptus est,
trecentas statuas Demetrio Phalereo decrevit.

VII. Post hoc proelium classem LXX navium Athenienses
eidem Miltiadi dederunt, ut insulas, quae barbaros adiuverant,
bello persequeretur. Quo imperio plerasque ad officium re-
2 dire coëgit, nonnullas vi expugnavit. Ex his Parum insulam
opibus elatam cum oratione reconciliare non posset, copias
e navibus eduxit, urbem operibus clausit omnique commeatu
privavit; dein vineis ac testudinibus constitutis propius mu-
3 ros accessit. Cum iam in eo esset, ut oppido potiretur,
procul in continenti lucus, qui ex insula conspiciebatur,
nescio quo casu nocturno tempore incensus est. Cuius

flamma ut ab oppidanis et oppugnatoribus est visa, utrisque venit in opinionem signum a classiariis regis datum. Quo 4
factum est, ut et Parii a deditione deterrerentur, et Miltiades, timens ne classis regia adventaret, incensis operibus, quae statuerat, cum totidem navibus atque erat profectus, Athenas magna cum offensione civium suorum rediret. Accusatus 5
ergo est proditionis, quod, cum Parum expugnare posset, a rege corruptus infectis rebus discessisset. Eo tempore aeger erat vulneribus, quae in oppugnando oppido acceperat. Itaque, quoniam ipse pro se dicere non posset, verba fecit frater eius Stesagoras. Causa cognita capitis absolutus 6
pecunia multatus est, eaque lis quinquaginta talentis aestimata est, quantus in classem sumptus factus erat. Hanc pecuniam quod solvere in praesentia non poterat, in vincla publica coniectus est ibique diem obiit supremum.

VIII. Hic etsi crimine Pario est accusatus, tamen alia causa fuit damnationis. Namque Athenienses propter Pisistrati tyrannidem, quae paucis annis ante fuerat, omnium civium suorum potentiam extimescebant. Miltiades, multum in im- 2
periis magnisque versatus, non videbatur posse esse privatus, praesertim cum consuetudine ad imperii cupiditatem trahi videretur. Nam in Chersoneso omnes illos, quos habitarat, 3
annos perpetuam obtinuerat dominationem tyrannusque fuerat appellatus, sed iustus. Non erat enim vi consecutus, sed suorum voluntate, eamque potestatem bonitate retinebat. Omnes autem et dicuntur et habentur tyranni, qui potestate sunt perpetua in ea civitate, quae libertate usa est. Sed in 4
Miltiade erat cum summa humanitas tum mira communitas, ut nemo tam humilis esset, cui non ad eum aditus pateret, magna auctoritas apud omnes civitates, nobile nomen, laus rei militaris maxima. Haec populus respiciens maluit illum innoxium plecti quam se diutius esse in timore.

THEMISTOCLES.

	B.C.
Themistocles born	514
Archon Eponymus	481
Fought at Salamis	480
Expelled from Athens	471
Fled from Greece	466
Died at Magnesia	449

Themistocles, Neocli filius, Atheniensis. Huius vitia ineuntis adolescentiae magnis sunt emendata virtutibus, adeo
2 ut anteferatur huic nemo, pauci pares putentur. Sed ab initio est ordiendus. Pater eius Neocles generosus fuit. Is uxorem Halicarnassiam civem duxit, ex qua natus est Themistocles. Qui cum minus esset probatus parentibus, quod et liberius vivebat et rem familiarem neglegebat, a patre
3 exheredatus est. Quae contumelia non fregit eum, sed erexit. Nam cum iudicasset sine summa industria non posse eam exstingui, totum se dedidit rei publicae, diligentius amicis famaeque serviens. Multum in iudiciis privatis versabatur, saepe in contionem populi prodibat; nulla res maior sine eo gerebatur; celeriter, quae opus erant, reperiebat,
4 facile eadem oratione explicabat. Neque minus in rebus gerendis promptus quam excogitandis erat, quod et de instantibus, ut ait Thucydides, verissime iudicabat et de futuris callidissime coniciebat. Quo factum est, ut brevi tempore illustraretur.

II. Primus autem gradus fuit capessendae rei publicae
bello Corcyraeo; ad quod gerendum praetor a populo factus
non solum praesenti bello, sed etiam reliquo tempore feroci-
orem reddidit civitatem. Nam cum pecunia publica, quae 2
ex metallis redibat, largitione magistratuum quotannis inter-
iret, ille persuasit populo, ut ea pecunia classis centum
navium aedificaretur. Quae celeriter effecta primum Corcy- 3
raeos fregit, deinde maritimos praedones consectando mare
tutum reddidit. In quo cum divitiis ornavit, tum etiam peri-
tissimos belli navalis fecit Athenienses. Id quantae saluti 4
fuerit universae Graeciae, bello cognitum est Persico. Nam
cum Xerxes et mari et terra bellum universae inferret
Europae cum tantis copiis, quantas neque ante nec postea
habuit quisquam: huius enim classis mille et ducentarum 5
navium longarum fuit, quam duo milia onerariarum seque-
bantur; terrestres autem exercitus DCC peditum, equitum
CCCC milia fuerunt. Cuius de adventu cum fama in Graeciam 6
esset perlata et maxime Athenienses peti dicerentur propter
pugnam Marathoniam, miserunt Delphos consultum, quidnam
facerent de rebus suis. Deliberantibus Pythia respondit, ut
moenibus ligneis se munirent. Id responsum quo valeret, 7
cum intellegeret nemo, Themistocles persuasit consilium esse
Apollinis, ut in naves se suaque conferrent: eum enim a deo
significari murum ligneum. Tali consilio probato addunt 8
ad superiores totidem naves triremes suaque omnia, quae
moveri poterant, partim Salamina, partim Troezena de-
portant; arcem sacerdotibus paucisque maioribus natu ac
sacra procuranda tradunt, reliquum oppidum relinquunt.

III. Huius consilium plerisque civitatibus displicebat et in
terra dimicari magis placebat. Itaque missi sunt delecti
cum Leonida, Lacedaemoniorum rege, qui Thermopylas oc-
cuparent longiusque barbaros progredi non paterentur. Hi 2

vim hostium non sustinuerunt eoque loco omnes interierunt.
At classis communis Graeciae trecentarum navium, in qua
ducentae erant Atheniensium, primum apud Artemisium inter
Euboeam continentemque terram cum classiariis regis con-
flixit. Angustias enim Themistocles quaerebat, ne multi-
3 tudine circuiretur. Hic etsi pari proelio discesserant, tamen
eodem loco non sunt ausi manere, quod erat periculum, ne,
si pars navium adversariorum Euboeam superasset, ancipiti
4 premerentur periculo. Quo factum est, ut ab Artemisio dis-
cederent et exadversum Athenas apud Salamina classem
suam constituerent.

IV. At Xerxes Thermopylis expugnatis protinus accessit
astu idque nullis defendentibus, interfectis sacerdotibus, quos
2 in arce invenerat, incendio delevit. Cuius flamma perterriti
classiarii cum manere non auderent, et plurimi hortarentur,
ut domos suas discederent moenibusque se defenderent,
Themistocles unus restitit et universos pares esse posse
aiebat, dispersos testabatur perituros idque Eurybiadi, regi
Lacedaemoniorum, qui tum summae imperii praeerat, fore
3 affirmabat. Quem cum minus, quam vellet, moveret, noctu
de servis suis, quem habuit fidelissimum, ad regem misit, ut
4 ei nuntiaret suis verbis adversarios eius in fuga esse: qui si
discessissent, maiore cum labore et longinquiore tempore
bellum confecturum, cum singulos consectari cogeretur;
quos si statim aggrederetur, brevi universos oppressurum.
Hoc eo valebat, ut ingratis ad depugnandum omnes coge-
5 rentur. Hac re audita barbarus, nihil doli subesse cre-
dens, postridie alienissimo sibi loco, contra opportunissimo
hostibus, adeo angusto mari conflixit, ut eius multitudo
navium explicari non potuerit. Victus ergo est magis
etiam consilio Themistocli quam armis Graeciae.

V. Hic etsi male rem gesserat, tamen tantas habebat

reliquias copiarum, ut etiam tum his opprimere posset ho-
stes. Iterum ab eodem gradu depulsus est. Nam Themi-
stocles verens, ne bellare perseveraret, certiorem eum fecit
id agi, ut pons, quem ille in Hellesponto fecerat, dissol-
veretur ac reditu in Asiam excluderetur, idque ei persuasit.
Itaque qua sex mensibus iter fecerat, eadem minus diebus 2
xxx in Asiam reversus est seque a Themistocle non supera-
tum, sed conservatum iudicavit. Sic unius viri prudentia 3
Graecia liberata est Europaeque succubuit Asia. Haec altera
victoria, quae cum Marathonio possit comparari tropaeo.
Nam pari modo apud Salamina parvo numero navium maxima
post hominum memoriam classis est devicta.

VI. Magnus hoc bello Themistocles fuit neque minor in
pace. Cum enim Phalerico portu neque magno neque bono
Athenienses uterentur, huius consilio triplex Piraei portus
constitutus est isque moenibus circumdatus, ut ipsam ur-
bem dignitate aequiperaret, utilitate superaret. Idem muros 2
Atheniensium restituit praecipuo suo periculo. Namque
Lacedaemonii causam idoneam nacti propter barbarorum
excursiones, qua negarent oportere extra Peloponnesum
ullam urbem muros habere, ne essent loca munita, quae
hostes possiderent, Athenienses aedificantes prohibere sunt
conati. Hoc longe alio spectabat, atque videri volebant. 3
Athenienses enim duabus victoriis, Marathonia et Salami-
nia, tantam gloriam apud omnes gentes erant consecuti, ut
intellegerent Lacedaemonii de principatu sibi cum his cer-
tamen fore. Quare eos quam infirmissimos esse volebant. 4
Postquam autem audierunt muros instrui, legatos Athenas
miserunt, qui id fieri vetarent. His praesentibus desierunt ac
se de ea re legatos ad eos missuros dixerunt. Hanc legati- 5
onem suscepit Themistocles et solus primo profectus est;
reliqui legati ut tum exirent, cum satis altitudo muri exstructa

videretur, praecepit: interim omnes, servi atque liberi, opus
facerent neque ulli loco parcerent, sive sacer sive privatus
esset sive publicus, et undique, quod idoneum ad muniendum
putarent, congererent. Quo factum est, ut Atheniensium
muri ex sacellis sepulcrisque constarent.

VII. Themistocles autem, ut Lacedaemonem venit, adire
ad magistratus noluit et dedit operam, ut quam longissime
tempus duceret, causam interponens se collegas exspectare.
2 Cum Lacedaemonii quererentur opus nihilo minus fieri
eumque in ea re conari fallere, interim reliqui legati sunt con-
secuti. A quibus cum audisset non multum superesse mu-
nitionis, ad ephoros Lacedaemoniorum accessit, penes quos
summum erat imperium, atque apud eos contendit falsa iis
esse delata: quare aequum esse illos viros bonos nobilesque
mittere, quibus fides haberetur, qui rem explorarent; interea
3 se obsidem retinerent. Gestus est ei mos, tresque legati
functi summis honoribus Athenas missi sunt. Cum his col-
legas suos Themistocles iussit proficisci hisque praedixit, ut
ne prius Lacedaemoniorum legatos dimitterent, quam ipse
4 esset remissus. Hos postquam Athenas pervenisse ratus est,
ad magistratum senatumque Lacedaemoniorum adiit et apud
eos liberrime professus est: Atheniensis suo consilio, quod
communi iure gentium facere possent, deos publicos suosque
patrios ac penates, quo facilius ab hoste possent defendere,
muris saepsisse neque in eo, quod inutile esset Graeciae,
5 fecisse. Nam illorum urbem ut propugnaculum oppositum
esse barbaris; apud quam iam bis classes regias fecisse nau-
6 fragium. Lacedaemonios autem male et iniuste facere, qui
id potius intuerentur, quod ipsorum dominationi, quam quod
universae Graeciae utile esset. Quare, si suos legatos reci-
pere vellent, quos Athenas miserant, se remitterent; aliter
illos numquam in patriam essent recepturi.

VIII. Tamen non effugit civium suorum invidiam. Nam-
que ob eundem timorem, quo damnatus erat Miltiades,
testularum suffragiis e civitate eiectus Argos habitatum con-
cessit. Hic cum propter multas eius virtutes magna cum 2
dignitate viveret, Lacedaemonii legatos Athenas miserunt,
qui eum absentem accusarent, quod societatem cum rege
Perse ad Graeciam opprimendam fecisset. Hoc crimine 3
absens proditionis damnatus est. Id ut audivit, quod non
satis tutum se Argis videbat, Corcyram demigravit. Ibi cum
eius principes animadvertisset timere, ne propter se bellum
iis Lacedaemonii et Athenienses indicerent, ad Admetum,
Molossum regem, cum quo ei hospitium erat, confugit. Huc 4
cum venisset et in praesentia rex abesset, quo maiore reli-
gione se receptum tueretur, filiam eius parvulam arripuit et
cum ea se in sacrarium, quod summa colebatur caerimonia,
coniecit. Inde non prius egressus est, quam rex eum data
dextra in fidem reciperet; quam praestitit. Nam cum ab 5
Atheniensibus et Lacedaemoniis exposceretur publice, sup-
plicem non prodidit monuitque, ut consuleret sibi: difficile
enim esse in tam propinquo loco tuto eum versari. Itaque
Pydnam eum deduci iussit et, quod satis esset, praesidii dedit.
Hic in navem omnibus ignotus nautis escendit. Quae cum 6
tempestate maxima Naxum ferretur, ubi tum Atheniensium
erat exercitus, sensit Themistocles, si eo pervenisset, sibi esse
pereundum. Hac necessitate coactus domino navis, qui sit,
aperit, multa pollicens, si se conservasset. At ille clarissimi 7
viri captus misericordia diem noctemque procul ab insula in
salo navem tenuit in ancoris neque quemquam ex ea exire
passus est. Inde Ephesum pervenit ibique Themistoclen
exponit; cui ille pro meritis postea gratiam retulit.

IX. Scio plerosque ita scripsisse, Themistoclen Xerxe
regnante in Asiam transisse. Sed ego potissimum Thucy-

didi credo, quod aetate proximus de iis, qui illorum tem-
porum historiam reliquerunt, et eiusdem civitatis fuit. Is
autem ait ad Artaxerxen eum venisse atque his verbis epi-
2 stolam misisse. Themistocles veni ad te, qui plurima mala
omnium Graiorum in domum tuam intuli, quamdiu mihi
necesse fuit adversum patrem tuum bellare patriamque meam
3 defendere. Idem multo plura bona feci, postquam in tuto
ipse et ille in periculo esse coepit. Nam cum in Asiam
reverti vellet proelio apud Salamina facto, litteris eum cer-
tiorem feci id agi, ut pons, quem in Hellesponto fecerat, dis-
solveretur atque ab hostibus circumiretur; quo nuntio ille
4 periculo est liberatus. Nunc autem confugi ad te exagitatus
a cuncta Graecia, tuam petens amicitiam. Quam si ero
adeptus, non minus me bonum amicum habebis, quam
fortem inimicum ille expertus est. Ea autem rogo, ut de iis
rebus, quas tecum colloqui volo, annuum mihi tempus des
eoque transacto ad te venire patiaris.

X. Huius rex animi magnitudinem admirans cupiensque
talem virum sibi conciliari veniam dedit. Ille omne illud
tempus litteris sermonique Persarum se dedidit; quibus
adeo eruditus est, ut multo commodius dicatur apud regem
verba fecisse, quam ii poterant, qui in Perside erant
2 nati. Hic cum multa regi esset pollicitus gratissimumque
illud, si suis uti consiliis vellet, illum Graeciam bello
oppressurum, magnis muneribus ab Artaxerxe donatus in
3 Asiam rediit domiciliumque Magnesiae sibi constituit. Nam-
que hanc urbem ei rex donarat, his quidem verbis: quae
ei panem praeberet (ex qua regione quinquaginta talenta
quotannis redibant); Lampsacum autem, unde vinum
sumeret; Myunta, ex qua opsonium haberet. Huius ad
nostram memoriam monumenta manserunt duo: sepulcrum
prope oppidum, in quo est sepultus; statua in foro Mag-

nesiae. De cuius morte multimodis apud plerosque scrip- 4
tum est; sed nos eundem potissimum Thucydidem auctorem probamus, qui illum ait Magnesiae morbo mortuum neque negat fuisse famam venenum sua sponte sumpsisse, cum se, quae regi de Graecia opprimenda pollicitus esset,
praestare posse desperaret. Idem ossa eius clam in Attica 5
ab amicis sepulta, quoniam legibus non concederetur, quod proditionis esset damnatus, memoriae prodidit.

ARISTIDES.

	B. C.
Fought at Marathon	490
Archon	489
Ostracised	483
Returned from Exile	480
Stratēgus	479
Organized the Confederacy under Athens . .	477
Died	468

Aristides, Lysimachi filius, Atheniensis, aequalis fere fuit Themistocli. Itaque cum eo de principatu contendit: nam-
2 que obtrectarunt inter se. In his autem cognitum est, quanto antestaret eloquentia innocentiae. Quamquam enim adeo excellebat Aristides abstinentia, ut unus post hominum memoriam, quem quidem nos audierimus, cognomine Iustus sit appellatus, tamen a Themistocle collabefactus, testula illa
3 exilio decem annorum multatus est. Qui quidem cum intellegeret reprimi concitatam multitudinem non posse cedensque animadvertisset quendam scribentem, ut patria pelleretur, quaesisse ab eo dicitur, quare id faceret, aut quid Aristides
4 commisisset, cur tanta poena dignus duceretur. Cui ille respondit se ignorare Aristiden, sed sibi non placere, quod tam cupide elaborasset, ut praeter ceteros Iustus appellaretur.
5 Hic x annorum legitimam poenam non pertulit. Nam postquam Xerxes in Graeciam descendit, sexto fere anno, quam erat expulsus, populi scito in patriam restitutus est.

II. Interfuit autem pugnae navali apud Salamina, quae facta est prius, quam poena liberaretur. Idem praetor fuit Atheniensium apud Plataeas in proelio, quo Mardonius fusus barbarorumque exercitus interfectus est. Neque aliud est 2
ullum huius in re militari illustre factum quam huius imperii memoria, iustitiae vero et aequitatis et innocentiae multa, in primis, quod eius aequitate factum est, cum in communi classe esset Graeciae simul cum Pausania, quo duce Mardonius erat fugatus, ut summa imperii maritimi ab Lacedaemoniis transferretur ad Athenienses. Namque ante id 3
tempus et mari et terra duces erant Lacedaemonii. Tum autem et intemperantia Pausaniae et iustitia factum est Aristidis, ut omnes fere civitates Graeciae ad Atheniensium societatem se applicarent et adversus barbaros hos duces deligerent sibi.

III. Quos quo facilius repellerent, si forte bellum renovare conarentur, ad classes aedificandas exercitusque comparandos quantum pecuniae quaeque civitas daret, Aristides delectus est, qui constitueret, eiusque arbitrio quadringena et sexagena talenta quotannis Delum sunt collata. Id enim commune aerarium esse voluerunt. Quae omnis pecunia postero tempore Athenas translata est. Hic qua 2
fuerit abstinentia, nullum est certius indicium, quam quod, cum tantis rebus praefuisset, in tanta paupertate decessit, ut, qui efferretur, vix reliquerit. Quo factum est, ut filiae eius 3
publice alerentur et de communi aerario dotibus datis collocarentur. Decessit autem fere post annum quartum, quam Themistocles Athenis erat expulsus.

PAUSANIAS.

		B.C.
Commanded at Plataea	. . . . . .	479
Recalled from Byzantium	. . . . . .	477
Died	. . . .	467

PAUSANIAS Lacedaemonius magnus homo, sed varius in omni genere vitae fuit. Nam ut virtutibus eluxit, sic vitiis
2 est obrutus. Huius illustrissimum est proelium apud Plataeas. Namque illo duce Mardonius, satrapes regius, natione Medus, regis gener, in primis omnium Persarum et manu fortis et consilii plenus, cum CC milibus peditum, quos viritim legerat, et XX equitum haud ita magna manu Graeciae
3 fugatus est, eoque ipse dux cecidit proelio. Qua victoria elatus plurima miscere coepit et maiora concupiscere. Sed primum in eo est reprehensus, cum ex praeda tripodem aureum Delphis posuisset epigrammate inscripto, in quo haec erat sententia: suo ductu barbaros apud Plataeas esse
4 deletos, eiusque victoriae ergo Apollini donum dedisse. Hos versus Lacedaemonii exsculpserunt neque aliud scripserunt quam nomina earum civitatum, quarum auxilio Persae erant victi.

II. Post id proelium eundem Pausaniam cum classe communi Cyprum atque Hellespontum miserunt, ut ex his
2 regionibus barbarorum praesidia depelleret. Pari felicitate in ea re usus elatius se gerere coepit maioresque appetere

res. Nam cum Byzantio expugnato cepisset complures
Persarum nobiles atque in his nonnullos regis propinquos,
hos clam Xerxi remisit, simulans ex vinclis publicis effugisse,
et cum his Gongylum Eretriensem, qui litteras regi redderet,
in quibus haec fuisse scripta Thucydides memoriae prodidit.
Pausanias, dux Spartae, quos Byzanti ceperat, postquam 3
propinquos tuos cognovit, tibi muneri misit seque tecum
affinitate coniungi cupit. Quare, si tibi videtur, des ei filiam
tuam nuptum. Id si feceris, et Spartam et ceteram Graeciam 4
sub tuam potestatem se adiuvante te redacturum pollicetur.
His de rebus si quid geri volueris, certum hominem ad eum
mittas face, cum quo colloquatur. Rex tot hominum salute 5
tam sibi necessariorum magnopere gavisus confestim cum
epistola Artabazum ad Pausaniam mittit, in qua eum collau-
dat; petit, ne cui rei parcat ad ea efficienda, quae pollicetur:
si perfecerit, nullius rei a se repulsam laturum. Huius Pau- 6
sanias voluntate cognita alacrior ad rem gerendam factus in
suspicionem cecidit Lacedaemoniorum. Quo facto domum
revocatus, accusatus capitis absolvitur, multatur tamen pe-
cunia; quam ob causam ad classem remissus non est.

III. At ille post non multo sua sponte ad exercitum rediit
et ibi non callida, sed dementi ratione cogitata patefecit.
Non enim mores patrios solum, sed etiam cultum vesti-
tumque mutavit. Apparatu regio utebatur, veste Medica; 2
satellites Medi et Aegyptii sequebantur; epulabatur more
Persarum luxuriosius, quam, qui aderant, perpeti possent.
Aditum petentibus conveniendi non dabat, superbe re- 3
spondebat, crudeliter imperabat. Spartam redire nolebat:
Colonas, qui locus in agro Troade est, se contulerat; ibi
consilia cum patriae tum sibi inimica capiebat. Id postquam 4
Lacedaemonii rescierunt, legatos cum clava ad eum miserunt,
in qua more illorum erat scriptum: nisi domum reverteretur,

5 se capitis eum damnaturos. Hoc nuntio commotus, sperans
se etiam tum pecunia et potentia instans periculum posse
depellere, domum rediit. Huc ut venit, ab ephoris in vincla
publica est coniectus. Licet enim legibus eorum cuivis
ephoro hoc facere regi. Hinc tamen se expedivit; neque
eo magis carebat suspicione. Nam opinio manebat eum
6 cum rege habere societatem. Est genus quoddam hominum,
quod Hilotae vocatur, quorum magna multitudo agros Lace-
daemoniorum colit servorumque munere fungitur. Hos
7 quoque sollicitare spe libertatis existimabatur. Sed quod
harum rerum nullum erat apertum crimen, quo argui posset,
non putabant de tali tamque claro viro suspicionibus oportere
iudicari et exspectandum, dum se ipsa res aperiret.

IV. Interim Argilius quidam adolescentulus, cum episto-
lam ab eo ad Artabazum accepisset, eique in suspicionem
venisset aliquid in ea de se esse scriptum, quod nemo eorum
redisset, qui super tali causa eodem missi erant, vincla epi-
stolae laxavit signoque detracto cognovit, si pertulisset, sibi
2 esse pereundum. Erant in eadem epistola, quae ad ea per-
tinebant, quae inter regem Pausaniamque convenerant. Has
3 ille litteras ephoris tradidit. Non est praetereunda gravitas
Lacedaemoniorum hoc loco. Nam ne huius quidem indicio
impulsi sunt, ut Pausaniam comprehenderent, neque prius
4 vim adhibendam putaverunt, quam se ipse indicasset. Itaque
huic indici, quid fieri vellent, praeceperunt. Fanum Nep-
tuni est Taenari, quod violari nefas putant Graeci. Eo ille
index confugit in araque consedit. Hanc iuxta locum fece-
runt sub terra, ex quo posset audiri, si quis quid loqueretur
5 cum Argilio. Huc ex ephoris quidam descenderunt. Pau-
sanias, ut audivit Argilium confugisse in aram, perturbatus
venit eo. Quem cum supplicem dei videret in ara sedentem,
quaerit, causae quid sit tam repentini consilii. Huic ille, quid

ex litteris comperisset, aperit. Modo magis Pausanias per- 6
turbatus orare coepit, ne enuntiaret nec se meritum de illo optime proderet: quod si eam veniam sibi dedisset tantisque implicatum rebus sublevasset, magno ei praemio futurum.

V. His rebus ephori cognitis satius putarunt in urbe eum comprehendi. Quo cum essent profecti et Pausanias placato Argilio, ut putabat, Lacedaemonem reverteretur, in itinere, cum iam in eo esset, ut comprehenderetur, ex vultu cuiusdam ephori, qui eum admoneri cupiebat, insidias sibi fieri in-
tellexit. Itaque paucis ante gradibus, quam qui eum seque- 2
bantur, in aedem Minervae, quae Chalcioicos vocatur, confugit. Hinc ne exire posset, statim ephori valvas eius aedis obstruxerunt tectumque sunt demoliti, quo celerius sub divo interiret.
Dicitur eo tempore matrem Pausaniae vixisse eamque iam 3
magno natu, postquam de scelere filii comperit, in primis ad filium claudendum lapidem ad introitum aedis attulisse. Sic
Pausanias magnam belli gloriam turpi morte maculavit. Hic 4
cum semianimis de templo elatus esset, confestim animam
efflavit. Cuius mortui corpus cum eodem nonnulli dicerent 5
inferri oportere, quo ii, qui ad supplicium essent dati, displicuit pluribus, et procul ab eo loco infoderunt, quo erat mortuus. Inde posterius dei Delphici responso erutus atque eodem loco sepultus est, ubi vitam posuerat.

CIMON.

	B. C.
Commanded at Byzantium	477
Captured Eion	476
Took Scyros	470
Fought at Eurymedon	465
Blockaded Thasos	464–3
Recalled from Banishment	456
Died	452

Cimon, Miltiadis filius, Atheniensis, duro admodum initio usus est adolescentiae. Nam cum pater eius litem aestimatam populo solvere non potuisset ob eamque causam in vinclis publicis decessisset, Cimon eadem custodia tenebatur neque legibus Atheniensium emitti poterat, nisi pecuniam,
2 qua pater multatus erat, solvisset. Habebat autem in matrimonio sororem germanam suam nomine Elpinicen, non magis amore quam more ductus. Namque Atheniensibus
3 licet eodem patre natas uxores ducere. Huius coniugii cupidus Callias quidam, non tam generosus quam pecuniosus, qui magnas pecunias ex metallis fecerat, egit cum Cimone, ut eam sibi uxorem daret: id si impetrasset, se pro illo pecuniam
4 soluturum. Is cum talem condicionem aspernaretur, Elpinice negavit se passuram Miltiadis progeniem in vinclis publicis interire, quoniam prohibere posset, seque Calliae nupturam, si ea, quae polliceretur, praestitisset.

II. Tali modo custodia liberatus Cimon celeriter ad prin-
cipatum pervenit. Habebat enim satis eloquentiae, summam
liberalitatem, magnam prudentiam cum iuris civilis tum rei
militaris, quod cum patre a puero in exercitibus fuerat ver-
satus. Itaque hic et populum urbanum in sua tenuit pote-
state et apud exercitum plurimum valuit auctoritate. Primum 2
imperator apud flumen Strymona magnas copias Thracum
fugavit, oppidum Amphipolim constituit eoque x milia
Atheniensium in coloniam misit. Idem iterum apud Mycalen
Cypriorum et Phoenicum ducentarum navium classem devic-
tam cepit eodemque die pari fortuna in terra usus est: nam- 3
que hostium navibus captis statim ex classe copias suas
eduxit barbarorumque maximam vim uno concursu pro-
stravit. Qua victoria magna praeda potitus cum domum 4
reverteretur, quod iam nonnullae insulae propter acerbitatem
imperii defecerant, bene animatas confirmavit, alienatas ad
officium redire coëgit. Scyrum, quam eo tempore Dolopes 5
incolebant, quod contumacius se gesserant, vacuefecit, ses-
sores veteres urbe insulaque eiecit, agros civibus divisit. Tha-
sios opulentia fretos suo adventu fregit. His ex manubiis
arx Athenarum, qua ad meridiem vergit, est ornata.

III. Quibus rebus cum unus in civitate maxime floreret,
incidit in eandem invidiam, quam pater suus ceterique
Atheniensium principes. Nam testarum suffragiis, quod illi
ὀστρακισμόν vocant, x annorum exilio multatus est. Cuius 2
facti celerius Athenienses quam ipsum paenituit. Nam cum
ille animo forti invidiae ingratorum civium cessisset, bellum-
que Lacedaemonii Atheniensibus indixissent, confestim notae
eius virtutis desiderium consecutum est. Itaque post annum 3
quintum, quam expulsus erat, in patriam revocatus est. Ille,
quod hospitio Lacedaemoniorum utebatur, satius existimans
contendere Lacedaemonem, sua sponte est profectus pacem-

4 que inter duas potentissimas civitates conciliavit. Post neque
ita multo Cyprum cum ducentis navibus imperator missus,
cum eius maiorem partem insulae devicisset, in morbum im-
plicitus in oppido Citio est mortuus.

IV. Hunc Athenienses non solum in bello, sed etiam in
pace diu desideraverunt. Fuit enim tanta liberalitate, cum
compluribus locis praedia hortosque haberet, ut numquam in
eis custodem imposuerit fructus servandi gratia, ne quis im-
pediretur, quo minus eius rebus, quibus quisque vellet, fru-
2 eretur. Semper eum pedissequi cum nummis sunt secuti, ut,
si quis opis eius indigeret, haberet, quod statim daret, ne dif-
ferendo videretur negare. Saepe, cum aliquem offensum
fortuito videret minus bene vestitum, suum amiculum dedit.
3 Quotidie sic caena ei coquebatur, ut, quos invocatos vidisset
in foro, omnes devocaret; quod facere nullo die praeter-
mittebat. Nulli fides eius, nulli opera, nulli res familiaris
defuit; multos locupletavit; complures pauperes mortuos,
qui, unde efferrentur, non reliquissent, suo sumptu extulit.
4 Sic se gerendo, minime est mirandum, si et vita eius fuit
secura et mors acerba.

LYSANDER.

	B. C.
Sent to command the Fleet	407
Gains the Battle of Aegospotami	405
Athens surrenders	404
Commands again in Asia	403
Is killed at Haliartus	395

Lysander Lacedaemonius magnam reliquit sui famam, ma-
gis felicitate quam virtute partam. Athenienses enim sexto 2
et vicesimo anno bellum gerentes confecisse apparet, neque,
id qua ratione consecutus sit, latet. Non enim virtute sui
exercitus, sed immodestia factum est adversariorum, qui, quod
dicto audientes imperatoribus suis non erant, dispalati in
agris relictis navibus, in hostium venerunt potestatem. Quo
facto Athenienses se Lacedaemoniis dediderunt. Hac vic- 3
toria Lysander elatus, cum antea semper factiosus audaxque
fuisset, sic sibi indulsit, ut eius opera in maximum odium
Graeciae Lacedaemonii pervenerint. Nam cum hanc causam 4
Lacedaemonii dictitassent sibi esse belli, ut Atheniensium
impotentem dominationem refringerent, postquam apud
Aegos flumen Lysander classis hostium est potitus, nihil
aliud molitus est, quam ut omnes civitates in sua teneret pote-
state, cum id se Lacedaemoniorum causa facere simularet.
Namque undique, qui Atheniensium rebus studuissent, eiectis, 5
decem delegerat in unaquaque civitate, quibus summum im-

perium potestatemque omnium rerum committeret. Horum
in numero nemo admittebatur, nisi qui aut eius hospitio con-
tineretur aut se illius fore proprium fide confirmarat.

II. Ita decemvirali potestate in omnibus urbibus constituta
ipsius nutu omnia gerebantur. Cuius de crudelitate ac per-
fidia satis est unam rem exempli gratia proferre, ne de eodem
2 plura enumerando defatigemus lectores. Victor ex Asia cum
reverteretur Thasumque divertisset, quod ea civitas praecipua
fide fuerat erga Athenienses, proinde ac si non iidem fir-
missimi solerent esse amici, qui constantes fuissent inimici,
3 pervertere eam concupivit. Vidit autem, nisi in eo occul-
tasset voluntatem, futurum, ut Thasii dilaberentur consu-
lerentque rebus suis . . . . .

III. Itaque hi decemviralem illam potestatem ab illo con-
stitutam sustulerunt. Quo dolore incensus iniit consilia reges
Lacedaemoniorum tollere. Sed sentiebat id se sine ope
deorum facere non posse, quod Lacedaemonii omnia ad
2 oracula referre consueverant. Primum Delphicum corrum-
pere est conatus. Cum id non potuisset, Dodonam adortus
est. Hinc quoque repulsus dixit se vota suscepisse, quae
Iovi Hammoni solveret, existimans se Afros facilius corrup-
3 turum. Hac spe cum profectus esset in Africam, multum
eum antistites Iovis fefellerunt. Nam non solum corrumpi
non potuerunt, sed etiam legatos Lacedaemonem miserunt,
qui Lysandrum accusarent, quod sacerdotes fani corrumpere
4 conatus esset. Accusatus hoc crimine iudicumque absolutus
sententiis, Orchomeniis missus subsidio occisus est a The-
5 banis apud Haliartum. Quam vere de eo foret iudicatum,
oratio iudicio fuit, quae post mortem in domo eius reperta
est, in qua suadet Lacedaemoniis, ut regia potestate dissoluta
ex omnibus dux deligatur ad bellum gerendum, sed scripta,

ut deum videretur congruere sententiae, quam ille se habiturum pecunia fidens non dubitabat. Hanc ei scripsisse Cleon Halicarnassius dicitur.

IV. Atque hoc loco non est praetereundum factum Pharnabazi, satrapis regii. Nam cum Lysander praefectus classis in bello multa crudeliter avareque fecisset deque his rebus suspicaretur ad cives suos esse perlatum, petiit a Pharnabazo, ut ad ephoros sibi testimonium daret, quanta sanctitate bellum gessisset sociosque tractasset, deque ea re accurate scriberet: magnam enim eius auctoritatem in ea re futuram.
Huic ille liberaliter pollicetur; librum grandem verbis multis 2
conscripsit, in quibus summis eum fert laudibus. Quem cum legisset probassetque, dum signatur, alterum pari magnitudine, tanta similitudine, ut discerni non posset, signatum subiecit, in quo accuratissime eius avaritiam perfidiamque
accusarat. Hunc Lysander, domum cum redisset, postquam 3
de suis rebus gestis apud maximum magistratum, quae voluerat, dixerat, testimonii loco librum a Pharnabazo datum tradidit. Hunc summoto Lysandro cum ephori cognossent, ipsi legendum dederunt. Ita ille imprudens ipse suus fuit accusator.

ALCIBIADES.

		B. C.
Born	*(about)*	450
Fights at Delium		424
Gains the first, second, and fourth Prizes at Olympia		424
Stratêgus		419
Goes to Sicily		415
Recalled to Samos		411
Returns to Athens		407
Present at Aegospotami		405
Dies		404

Alcibiades, Cliniae filius, Atheniensis. In hoc, quid natura efficere possit, videtur experta. Constat enim inter omnes, qui de eo memoriae prodiderunt, nihil illo fuisse excel-
2 lentius vel in vitiis vel in virtutibus. Natus in amplissima civitate summo genere, omnium aetatis suae multo formosissimus, ad omnes res aptus consiliique plenus (namque imperator fuit summus et mari et terra; disertus, ut in primis dicendo valeret, quod tanta erat commendatio oris atque
3 orationis, ut nemo ei posset resistere); dives; cum tempus posceret, laboriosus, patiens; liberalis, splendidus non minus in vita quam victu; affabilis, blandus, temporibus calli-
4 dissime serviens: idem, simulac se remiserat neque causa suberat, quare animi laborem perferret, luxuriosus, dissolutus, libidinosus, intemperans reperiebatur, ut omnes admirarentur

in uno homine tantam esse dissimilitudinem tamque diversam naturam.

II. Educatus est in domo Pericli (privignus enim eius fuisse dicitur), eruditus a Socrate; socerum habit Hipponicum, omnium Graeca lingua loquentium ditissimum: ut, si ipse fingere vellet, neque plura bona comminisci neque maiora posset consequi, quam vel natura vel fortuna tribueret.

III. Bello Peloponnesio huius consilio atque auctoritate
Athenienses bellum Syracusanis indixerunt; ad quod gerendum ipse dux delectus est, duo praeterea collegae dati, Nicia
et Lamachus. Id cum appararetur, priusquam classis exiret, 2
accidit, ut una nocte omnes Hermae, qui in oppido erant
Athenis, deicerentur praeter unum, qui ante ianuam erat
Andocidi. Itaque ille postea Mercurius Andocidis vocitatus
est. Hoc cum appareret non sine magna multorum consen- 3
sione esse factum, quae non ad privatam, sed publicam rem
pertineret, magnus multitudini timor est iniectus, ne qua
repentina vis in civitate exsisteret, quae libertatem opprimeret
populi. Hoc maxime convenire in Alcibiadem videbatur, 4
quod et potentior et maior quam privatus existimabatur.
Multos enim liberalitate devinxerat, plures etiam opera forensi suos reddiderat. Qua re fiebat, ut omnium oculos, 5
quotiescumque in publicum prodisset, ad se converteret
neque ei par quisquam in civitate poneretur. Itaque non
solum spem in eo habebant maximam, sed etiam timorem,
quod et obesse plurimum et prodesse poterat. Aspergebatur 6
etiam infamia, quod in domo sua facere mysteria dicebatur;
quod nefas erat more Atheniensium, idque non ad religionem,
sed ad coniurationem pertinere existimabatur.

IV. Hoc crimine in contione ab inimicis compellabatur. Sed instabat tempus ad bellum proficiscendi. Id ille intuens neque ignorans civium suorum consuetudinem postulabat, si quid de se agi vellent, potius de praesente quaestio
2 haberetur, quam absens invidiae crimine accusaretur. Inimici vero eius quiescendum in praesenti, quia noceri non
posse intellegebant, et illud tempus exspectandum decreverunt, quo exisset, ut absentem aggrederentur; itaque fecerunt.
3 Nam postquam in Siciliam eum pervenisse crediderunt,
absentem, quod sacra violasset, reum fecerunt. Qua de re
cum ei nuntius a magistratu in Siciliam missus esset, ut
domum ad causam dicendam rediret, essetque in magna spe
provinciae bene administrandae, non parere noluit et in tri-
4 erem, quae ad eum erat deportandum missa, ascendit. Hac
Thurios in Italiam pervectus, multa secum reputans de immoderata civium suorum licentia crudelitateque erga nobiles,
utilissimum ratus impendentem evitare tempestatem clam se ab
custodibus subduxit et inde primum Elidem, dein Thebas
5 venit. Postquam autem se capitis damnatum bonis publicatis audivit et, id quod usu venerat, Eumolpidas sacerdotes
a populo coactos, ut se devoverent, eiusque devotionis quo
testatior esset memoria, exemplum in pila lapidea incisum
6 esse positum in publico, Lacedaemonem demigravit. Ibi, ut
ipse praedicare consuerat, non adversus patriam, sed inimicos
suos bellum gessit, quod eidem hostes essent civitati: nam
cum intelligerent se plurimum prodesse posse rei publicae,
ex ea eiecisse plusque irae suae quam utilitati communi paru-
7 isse. Itaque huius consilio Lacedaemonii cum Perse rege
amicitiam fecerunt, dein Deceleam in Attica munierunt
praesidioque ibi perpetuo posito in obsidione Athenas
tenuerunt. Eiusdem opera Ioniam a societate averterunt
Atheniensium. Quo facto multo superiores bello esse
coeperunt.

V. Neque vero his rebus tam amici Alcibiadi sunt facti

quam timore ab eo alienati. Nam cum acerrimi viri praestantem prudentiam in omnibus rebus cognoscerent, pertimuerunt, ne caritate patriae ductus aliquando ab ipsis desisceret et cum suis in gratiam rediret. Itaque tempus eius interficiendi quaerere instituerunt. Id Alcibiades diutius celari non potuit. Erat enim ea sagacitate, ut decipi non posset, praesertim cum animum attendisset ad cavendum. Itaque ad Tissaphernem, praefectum regis Darii, se contulit. Cuius cum in intimam amicitiam pervenisset et Atheniensium 3
male gestis in Sicilia rebus opes senescere, contra Lacedaemoniorum crescere videret, initio cum Pisandro praetore, qui apud Samum exercitum habebat, per internuntios colloquitur et de reditu suo facit mentionem. Erat enim eodem quo Alcibiades sensu, populi potentiae non amicus et optimatium fautor. Ab hoc destitutus primum per Thrasybulum, Lyci 4
filium, ab exercitu recipitur praetorque fit apud Samum; post suffragante Theramene populi scito restituitur parique absens imperio praeficitur simul cum Thrasybulo et Theramene. Horum in imperio tanta commutatio rerum facta est, ut 5
Lacedaemonii, qui paulo ante victores viguerant, perterriti pacem peterent. Victi enim erant quinque proeliis terrestribus, tribus navalibus, in quibus ducentas naves triremes amiserant, quae captae in hostium venerant potestatem. Alci- 6
biades simul cum collegis receperat Ioniam, Hellespontum, multas praeterea urbes Graecas, quae in ora sitae sunt Thraciae, quarum expugnarant complures, in his Byzantium, neque minus multas consilio ad amicitiam adiunxerant, quod in captos clementia fuerant usi. Ita praeda onusti, locu- 7
pletato exercitu, maximis rebus gestis Athenas venerunt.

VI. His cum obviam universa civitas in Piraeum descendisset, tanta fuit omnium exspectatio visendi Alcibiadis, ut ad eius triremem vulgus conflueret, proinde ac si solus adve-

2 nisset. Sic enim populo erat persuasum, et adversas superiores et praesentes secundas res accidisse eius opera. Itaque et Siciliae amissum et Lacedaemoniorum victorias culpae suae tribuebant, quod talem virum e civitate expulissent. Neque id sine causa arbitrari videbantur. Nam postquam exercitui praeesse coeperat, neque terra neque mari hostes
3 pares esse potuerant. Hic ut e navi egressus est, quamquam Theramenes et Thrasybulus eisdem rebus praefuerant simulque venerant in Piraeum, tamen unum omnes illum persequebantur, et, id quod numquam antea usu venerat nisi Olympiae victoribus, coronis laureis taeniisque vulgo donabatur. Ille lacrimans talem benevolentiam civium suorum
4 accipiebat; reminisci pristini temporis acerbitatem. Postquam in astu venit, contione advocata sic verba fecit, ut nemo tam ferus fuerit, quin eius casu illacrimarit inimicumque iis se ostenderit, quorum opera patria pulsus fuerat, proinde ac si alius populus, non ille ipse, qui tum flebat, eum
5 sacrilegii damnasset. Restituta ergo huic sunt publice bona, eidemque illi Eumolpidae sacerdotes rursus resacrare sunt coacti, qui eum devoverant, pilaeque illae, in quibus devotio fuerat scripta, in mare praecipitatae.

VII. Haec Alcibiadi laetitia non nimis fuit diuturna. Nam cum ei omnes essent honores decreti totaque res publica domi bellique tradita, ut unius arbitrio gereretur, et ipse postulasset, ut duo sibi collegae darentur, Thrasybulus et Adimantus, neque id negatum esset, classe in Asiam profectus, quod apud Cymen minus ex sententia rem gesserat, in
2 invidiam recidit. Nihil enim eum non efficere posse ducebant. Ex quo fiebat, ut omnia minus prospere gesta culpae tribuerent, cum aut eum neglegenter aut malitiose fecisse loquerentur; sicut tum accidit. Nam corruptum a rege
3 capere Cymen noluisse arguebant. Itaque huic maxime

putamus malo fuisse nimiam opinionem ingenii atque virtutis.
Timebatur enim non minus quam diligebatur, ne secunda
fortuna magnisque opibus elatus tyrannidem concupisceret.
Quibus rebus factum est, ut absenti magistratum abrogarent
et alium in eius locum substituerent. Id ille ut audivit, 4
domum reverti noluit et se Pactyen contulit ibique tria ca-
stella communiit, Ornos, Bisanthen, Neontichos, manuque
collecta primus Graecae civitatis in Thraeciam introiit, glori-
osius existimans barbarorum praeda locupletari quam Grai-
orum. Qua ex re creverat cum fama tum opibus mag- 5
namque amicitiam sibi cum quibusdam regibus Thraeciae
pepererat.

VIII. Neque tamen a caritate patriae potuit recedere. Nam
cum apud Aegos flumen Philocles, praetor Atheniensium,
classem constituisset suam neque longe abesset Lysander,
praetor Lacedaemoniorum, qui in eo erat occupatus, ut
bellum quam diutissime duceret, quod ipsis pecunia a rege
suppeditabatur, contra Atheniensibus exhaustis praeter arma
et naves nihil erat super, Alcibiades ad exercitum venit Athe- 2
niensium ibique praesente vulgo agere coepit: si vellent, se
coacturum Lysandrum dimicare aut pacem petere: spondet
Lacedaemonios eo nolle classe confligere, quod pedestribus
copiis plus quam navibus valerent: sibi autem esse facile 3
Seuthem, regem Thraecum adducere, ut eum terra depelleret;
quo facto necessario aut classe conflicturum aut bellum com-
positurum. Id etsi vere dictum Philocles animadvertebat, 4
tamen postulata facere noluit, quod sentiebat se Alcibiade
recepto nullius momenti apud exercitum futurum, et si quid
secundi evenisset, nullam in ea re suam partem fore, contra
ea, si quid adversi accidisset, se unum eius delicti futurum
reum. Ab hoc discedens Alcibiades Quoniam, inquit, vic- 5
toriae patriae repugnas, illud moneo, iuxta hostem castra

habeas nautica: periculum est enim, ne immodestia mili-
tum vestrorum occasio detur Lysandro vestri opprimendi
6 exercitus. Neque ea res illum fefellit. Nam Lysander, cum
per speculatores comperisset vulgum Atheniensium in terram
praedatum exisse navesque paene inanes relictas, tempus rei
gerendae non dimisit eoque impetu bellum totum delevit.

IX. At Alcibiades, victis Atheniensibus non satis tuta
eadem loca sibi arbitrans, penitus in Thraeciam se supra Pro-
pontidem abdidit, sperans ibi facillime suam fortunam occuli
2 posse. Falso. Nam Thraeces, postquam eum cum magna
pecunia venisse senserunt, insidias fecerunt; qui ea, quae
3 apportarat, abstulerunt, ipsum capere non potuerunt. Ille
cernens nullum locum sibi tutum in Graecia propter poten-
tiam Lacedaemoniorum ad Pharnabazum in Asiam transiit;
quem quidem adeo sua cepit humanitate, ut eum nemo in
amicitia antecederet. Namque ei Grynium dederat, in Phry-
gia castrum, ex quo quinquagena talenta vectigalis capiebat.
4 Qua fortuna Alcibiades non erat contentus neque Athenas
victas Lacedaemoniis servire poterat pati. Itaque ad patriam
5 liberandam omni ferebatur cogitatione. Sed videbat id sine
rege Perse non posse fieri ideoque eum amicum sibi cupiebat
adiungi neque dubitabat facile se consecuturum, si modo
eius conveniendi habuisset potestatem. Nam Cyrum fratrem
ei bellum clam parare Lacedaemoniis adiuvantibus sciebat:
id si aperuisset, magnam se initurum gratiam videbat.

X. Hoc cum moliretur peteretque a Pharnabazo, ut ad
regem mitteretur, eodem tempore Critias ceterique tyranni
Atheniensium certos homines ad Lysandrum id Asiam mise-
rant, qui eum certiorem facerent, nisi Alcibiadem sustulisset,
nihil earum rerum fore ratum, quas ipse Athenis constitu-
isset: quare, si suas res gestas manere vellet, illum perse-

queretur. His Laco rebus commotus statuit accuratius sibi 2
agendum cum Pharnabazo. Huic ergo renuntiat, quae regi
cum Lacedaemoniis essent, nisi Alcibiadem vivum aut mor-
tuum sibi tradidisset. Non tulit hoc satrapes et violare 3
clementiam quam regis opes minui maluit. Itaque misit
Susametren et Bagaeum ad Alcibiadem interficiendum, cum
ille esset in Phrygia iterque ad regem compararet. Missi 4
clam vicinitati, in qua tum Alcibiades erat, dant negotium,
ut eum interficiant. Illi cum ferro aggredi non auderent,
noctu ligna contulerunt circa casam eam, in qua quiescebat,
eaque succenderunt, ut incendio conficerent, quem manu
superari posse diffidebant. Ille autem, ut sonitu flammae est 5
excitatus, etsi gladius ei erat subductus, familiaris sui subalare
telum eripuit. Namque erat cum eo quidam ex Arcadia
hospes, qui numquam discedere voluerat. Hunc sequi se
iubet et id, quod in praesentia vestimentorum fuit, arripit.
His in ignem eiectis flammae vim transiit. Quem ut bar- 6
bari incendium effugisse viderunt, telis eminus missis interfe-
cerunt caputque eius ad Pharnabazum retulerunt. At mulier,
quae cum eo vivere consuerat, muliebri sua veste contectum
aedificii incendio mortuum cremavit, quod ad vivum interim-
endum erat comparatum. Sic Alcibiades annos circiter XL
natus diem obiit supremum.

XI. Hunc infamatum a plerisque tres gravissimi historici
summis laudibus extulerunt: Thucydides, qui eiusdem aetatis
fuit, Theopompus, post aliquanto natus, et Timaeus; qui
quidem duo maledicentissimi nescio quo modo in illo uno
laudando conspirant. Namque ea, quae supra scripsimus, 2
de eo praedicarunt atque hoc amplius: cum Athenis, splen-
didissima civitate, natus esset, omnes splendore ac dignitate
superasse vitae; postquam inde expulsus Thebas venerit, 3
adeo studiis eorum inservisse, ut nemo eum labore corporis-

que viribus posset aequiperare (omnes enim Boeotii magis
4 firmitati corporis quam ingenii acumini inserviunt); eundem
apud Lacedaemonios, quorum moribus summa virtus in
patientia ponebatur, sic duritiae se dedisse, ut parsimonia
victus atque cultus omnes Lacedaemonios vinceret; fuisse
apud Thracas, homines vinolentos rebusque veneriis deditos:
5 hos quoque in his rebus antecessisse; venisse ad Persas,
apud quos summa laus esset fortiter venari, luxuriose vivere:
horum sic imitatum consuetudinem, ut illi ipsi eum in his
6 maxime admirarentur. Quibus rebus effecisse, ut, apud
quoscumque esset, princeps poneretur habereturque carissi-
mus. Sed satis de hoc; reliquos ordiamur.

THRASYBULUS.

		B. C.
Commanded at Samos	. . . .	411
Fought at Arginusae	. . . .	406
Fortified Phyle	. . . .	404
Returned to Athens	. . . .	403
Died at Aspendus	. . . .	389

THRASYBULUS, Lyci filius, Atheniensis. Si per se virtus
sine fortuna ponderanda est, dubito, an hunc primum om-
nium ponam; illud sine dubio: neminem huic praefero fide,
constantia, magnitudine animi, in patriam amore. Nam cum 2
multi voluerint paucique potuerint ab uno tyranno patriam
liberare, huic contigit, ut a xxx oppressam tyrannis e servi-
tute in libertatem vindicaret. Sed nescio quo modo, cum 3
eum nemo anteiret his virtutibus, multi nobilitate praecucur-
rerunt. Primum Peloponnesio bello multa hic sine Alcibiade
gessit, ille nullam rem sine hoc; quae ille universa naturali
quodam bono fecit lucri. Sed illa tamen omnia communia 4
imperatoribus cum militibus et fortuna, quod in proelii con-
cursu abit res a consilio ad vires vimque pugnantium. Itaque
iure suo nonnulla ab imperatore miles, plurima vero fortuna
vindicat seque hic plus valuisse quam ducis prudentiam vere
potest praedicare. Quare illud magnificentissimum factum 5
proprium est Thrasybuli. Nam cum xxx tyranni, praepositi
a Lacedaemoniis, servitute oppressas tenerent Athenas, plu-
rimos cives, quibus in bello parserat fortuna, partim patria

expulissent, partim interfecissent, plurimorum bona publicata inter se divisissent, non solum princeps, sed etiam solus initio bellum his indixit.

II. Hic enim cum Phylen confugisset, quod est castellum
in Attica munitissimum, non plus habuit secum xxx de suis.
Hoc initium fuit salutis Actaeorum, hoc robur libertatis cla-
2 rissimae civitatis. Neque vero hic non contemptus est primo
a tyrannis atque eius solitudo. Quae quidem res et illis con-
temnentibus pernicii et huic despecto saluti fuit. Haec enim
illos segnes ad persequendum, hos autem tempore ad compa-
3 randum dato fecit robustiores. Quo magis praeceptum illud
omnium in animis esse debet, nihil in bello oportere con-
temni, neque sine causa dici matrem timidi flere non solere.
4 Neque tamen pro opinione Thrasybuli auctae sunt opes.
Nam iam tum illis temporibus fortius boni pro libertate
5 loquebantur quam pugnabant. Hinc in Piraeum transiit
Munychiamque munivit. Hanc bis tyranni oppugnare sunt
adorti ab eaque turpiter repulsi protinus in urbem armis im-
6 pedimentisque amissis refugerunt. Usus est Thrasybulus
non minus prudentia quam fortitudine. Nam cedentes vio-
lari vetuit: cives enim civibus parcere aequum censebat.
Neque quisquam est vulneratus, nisi qui prior impugnare
voluit. Neminem iacentem veste spoliavit, nil attigit nisi
7 arma, quorum indigebat, quaeque ad victum pertinebant. In
secundo proelio cecidit Critias, dux tyrannorum, cum quidem
exadversus Thrasybulum fortissime pugnaret.

III. Hoc deiecto Pausanias venit Atticis auxilio, rex Lacedaemoniorum. Is inter Thrasybulum et eos, qui urbem tenebant, fecit pacem his condicionibus: ne qui praeter xxx tyrannos et x, qui postea praetores creati superioris more crudelitatis erant usi, afficerentur exilio, neve bona publi-

carentur; rei publicae procuratio populo redderetur. Prae- 2
clarum hoc quoque Thrasybuli, quod reconciliata pace, cum plurimum in civitate posset, legem tulit, ne quis ante actarum rerum accusaretur neve multaretur; eamque illi oblivionis appellarunt. Neque vero hanc tantum ferendam curavit, sed 3
etiam, ut valeret, effecit. Nam cum quidam ex iis, qui simul cum eo in exilio fuerant, caedem facere eorum vellent, cum quibus in gratiam reditum erat publice, prohibuit et id, quod pollicitus erat, praestitit.

IV. Huic pro tantis meritis honoris corona a populo data est, facta duabus virgulis oleaginis: quam quod amor civium et non vis expresserat, nullam habuit invidiam magnaque fuit gloria. Bene ergo Pittacus ille, qui in VII sapientum numero 2
est habitus, cum Mytilenaei agri munera ei, multa milia iugerum, darent, Nolite, oro vos, inquit, id mihi dare, quod multi invideant, plures etiam concupiscant. Quare ex istis nolo amplius quam centum iugera, quae et meam animi aequitatem et vestram voluntatem indicent. Nam parva munera diutina, locupletia non propria esse consuerunt. Illa 3
igitur corona contentus Thrasybulus neque amplius requisivit neque quemquam honore se antecessisse existimavit. Hic 4
sequenti tempore cum praetor classem ad Ciliciam appulisset neque satis diligenter in castris eius agerentur vigiliae, a barbaris ex oppido noctu eruptione facta in tabernaculo interfectus est.

CONON.

	B. C.
Commands at Naupactus	413
Succeeds Alcibiades	406
Fights at Aegospotami	405
Remains at Cyprus till	398
Goes to the Persian Coast	395
Conquers at Cnidus	394
Taken prisoner by Tiribazus	393
Dies at Cyprus	390

Conon Atheniensis Peloponnesio bello accessit ad rem publicam, in eoque eius opera magni fuit. Nam et praetor pedestribus exercitibus praefuit et praefectus classis magnas res mari gessit. Quas ob causas praecipuus ei honos habitus est. Namque omnibus unus insulis praefuit; in qua potestate Pheras cepit, coloniam Lacedaemoniorum.
2 Fuit etiam extremo Peloponnesio bello praetor, cum apud Aegos flumen copiae Atheniensium a Lysandro sunt devictae. Sed tum afuit, eoque peius res administrata est. Nam et prudens rei militaris et diligens erat imperator.
3 Itaque nemini erat his temporibus dubium, si affuisset, illam Athenienses calamitatem accepturos non fuisse.

II. Rebus autem afflictis, cum patriam obsideri audisset, non quaesivit, ubi ipse tuto viveret, sed unde praesidio posset esse civibus suis. Itaque contulit se ad Pharna-

bazum, satrapem Ioniae et Lydiae eundemque generum
regis et propinquum; apud quem ut multum gratia valeret,
multo labore multisque effecit periculis. Nam cum Lace- 2
daemonii Atheniensibus devictis in societate non mane-
rent, quam cum Artaxerxe fecerant, Agesilaumque bellatum
misissent in Asiam, maxime impulsi a Tissapherne, qui
ex intimis regis ab amicitia eius defecerat et cum Lace-
daemoniis coierat societatem, hunc adversus Pharnabazus
habitus est imperator, re quidem vera exercitui praefuit
Conon, eiusque omnia arbitrio gesta sunt. Hic multum 3
ducem summum Agesilaum impedivit saepeque eius con-
siliis obstitit; neque vero non fuit apertum, si ille non
fuisset, Agesilaum Asiam Tauro tenus regi fuisse erep-
turum. Qui posteaquam domum a suis civibus revocatus 4
est, quod Boeotii et Athenienses Lacedaemoniis bellum
indixerant, Conon nihilo secius apud praefectos regis ver-
sabatur hisque omnibus magno erat usui.

III. Defecerat a rege Tissaphernes, neque id tam Ar-
taxerxi quam ceteris erat apertum. Multis enim magnisque
meritis apud regem, etiam cum in officio non maneret,
valebat. Neque id mirandum, si non facile ad credendum
adducebatur, reminiscens eius se opera Cyrum fratrem
superasse. Huius accusandi gratia Conon a Pharnabazo 2
ad regem missus posteaquam venit, primum ex more Per-
sarum ad chiliarchum, qui secundum gradum imperii tene-
bat, Tithraustem, accessit seque ostendit cum rege colloqui
velle. Nemo enim sine hoc admittitur. Huic ille Nulla, 3
inquit, mora est; sed tu delibera, utrum colloqui malis an
per litteras agere, quae cogitas. Necesse est enim, si in
conspectum veneris, venerari te regem (quod προσκύνησιν
illi vocant). Hoc si tibi grave est, per me nihilo secius
editis mandatis conficies, quod studes. Tum Conon Mihi 4

vero, inquit, non est grave quemvis honorem habere regi;
sed vereor, ne civitati meae sit opprobrio, si, cum ex ea
sim profectus, quae ceteris gentibus imperare consuerit,
potius barbarorum quam illius more fungar.

IV. Itaque, quae huic volebat, scripta tradidit. Quibus
cognitis rex tantum auctoritate eius motus est, ut et Tissa-
phernem hostem iudicarit et Lacedaemonios bello persequi
iusserit et ei permiserit, quem vellet, eligere ad dispensandam
pecuniam. Id arbitrium Conon negavit sui esse consilii, sed
ipsius, qui optime suos nosse deberet; sed se suadere, Phar-
2 nabazo id negotii daret. Hinc, magnis muneribus donatus, ad
mare est missus, ut Cypriis et Phoenicibus ceterisque maritimis
civitatibus naves longas imperaret classemque, qua proxima
aestate mare tueri posset, compararet, dato adiutore Phar-
3 nabazo, sicut ipse voluerat. Id ut Lacedaemoniis est nun-
tiatum, non sine cura rem administrant, quod maius bellum
imminere arbitrabantur, quam si cum barbaro solum conten-
derent. Nam ducem fortem, prudentem regis opibus praefu-
turum ac secum dimicaturum videbant, quem neque consilio
4 neque copiis superare possent. Hac mente magnam con-
trahunt classem; proficiscuntur Pisandro duce. Hos Co-
non apud Cnidum adortus magno proelio fugat, multas
naves capit, complures deprimit. Qua victoria non solum
Athenae, sed etiam cuncta Graecia, quae sub Lacedaemo-
5 niorum fuerat imperio, liberata est. Conon cum parte na-
vium in patriam venit, muros dirutos a Lysandro utrosque,
et Piraei et Athenarum, reficiendos curat pecuniaeque quin-
quaginta talenta, quae a Pharnabazo acceperat, civibus suis
donat.

V. Accidit huic, quod ceteris mortalibus, ut inconside-
ratior in secunda quam in adversa esset fortuna. Nam

classe Peloponnesiorum devicta, cum ultum se iniurias
patriae putaret, plura concupivit, quam efficere potuit.
Neque tamen ea non pia et probanda fuerunt, quod potius 2
patriae opes augeri quam regis maluit. Nam cum magnam
auctoritatem sibi pugna illa navali, quam apud Cnidum
fecerat, constituisset, non solum inter barbaros, sed etiam
omnes Graecae civitatis, clam dare operam coepit, ut Ioniam
et Aeoliam restitueret Atheniensibus. Id cum minus dili- 3
genter esset celatum, Tiribazus, qui Sardibus praeerat, Co-
nonem evocavit, simulans ad regem eum se mittere velle
magna de re. Huius nuntio parens cum venisset, in vincla
coniectus est; in quibus aliquamdiu fuit. Inde nonnulli 4
eum ad regem abductum ibique eum perisse scriptum re-
liquerunt. Contra ea Dinon historicus, cui nos plurimum
de Persicis rebus credimus, effugisse scripsit; illud addu-
bitat, utrum Tiribazo sciente an imprudente sit factum.

DION.

	B. C.
Born	408
Meets Plato	387
Dionysius I. dies	367
Dion banished	366
Invades Sicily	357
Is murdered	353

Dion, Hipparini filius, Syracusanus, nobili genere natus,
utraque implicatus tyrannide Dionysiorum. Namque ille
superior Aristomachen, sororem Dionis, habuit in matri-
monio; ex qua duos filios, Hipparinum et Nisaeum, pro-
creavit totidemque filias, nomine Sophrosynen et Areten;
quarum priorem Dionysio filio, eidem, cui regnum reliquit,
2 nuptum dedit; alteram, Areten, Dioni. Dion autem prae-
ter nobilem propinquitatem generosamque maiorum famam
multa alia ab natura habuit bona, in his ingenium docile,
come, aptum ad artes optimas, magnam corporis dignitatem,
quae non minimum commendat, magnas praeterea divitias
3 a patre relictas, quas ipse tyranni muneribus auxerat. Erat
intimus Dionysio priori neque minus propter mores quam
affinitatem. Namque etsi Dionysii crudelitas ei displicebat,
tamen salvum propter necessitudinem, magis etiam suorum
causa studebat. Aderat in magnis rebus, eiusque consilio
multum movebatur tyrannus, nisi qua in re maior ipsius

cupiditas intercesserat. Legationes vero omnes, quae essent 4
illustriores, per Dionem administrabantur; quas quidem ille
diligenter obeundo, fideliter administrando crudelissimum
nomen tyranni sua humanitate leniebat. Hunc a Dionysio 5
missum Carthaginienses suspexerunt, ut neminem umquam
Graeca lingua loquentem magis sint admirati.

II. Neque vero haec Dionysium fugiebant. Nam quanto
esset sibi ornamento, sentiebat. Quo fiebat, ut uni huic
maxime indulgeret neque eum secus diligeret ac filium;
qui quidem, cum Platonem Tarentum venisse fama in Si- 2
ciliam esset perlata, adolescenti negare non potuerit, quin
eum accerseret, cum Dion eius audiendi cupiditate flagraret.
Dedit ergo huic veniam magnaque eum ambitione Syracusas
perduxit. Quem Dion adeo admiratus est atque adamavit, 3
ut se ei totum traderet. Neque vero minus Plato delectatus
est Dione. Itaque cum a tyranno crudeliter violatus es-
set, quippe quem venumdari iussisset, tamen eodem rediit
eiusdem Dionis precibus adductus. Interim in morbum 4
incidit Dionysius. Quo cum gravi conflictaretur, quaesivit
a medicis Dion, quemadmodum se haberet, simulque ab
his petiit, si forte maiori esset periculo, ut sibi faterentur:
nam velle se cum eo colloqui de partiendo regno, quod
sororis suae filios ex illo natos partem regni putabat debere
habere. Id medici non tacuerunt et ad Dionysium filium 5
sermonem retulerunt. Quo ille commotus, ne agendi esset
Dioni potestas, patri soporem medicos dare coëgit. Hoc
aeger sumpto sopitus, diem obiit supremum.

III. Tale initium fuit Dionis et Dionysii simultatis, eaque
multis rebus aucta est. Sed tamen primis temporibus ali-
quamdiu simulata inter eos amicitia mansit. Cum Dion
non desisteret obsecrare Dionysium, ut Platonem Athenis

arcesseret et eius consiliis uteretur, ille, qui in aliqua re
2 vellet patrem imitari, morem ei gessit. Eodemque tempore
Philistum historicum Syracusas reduxit, hominem amicum
non magis tyranno quam tyrannis. Sed de hoc in eo
libro plura sunt exposita, qui de historicis Graecis con-
3 scriptus est. Plato autem tantum apud Dionysium aucto-
ritate potuit valuitque eloquentia, ut ei persuaserit tyranni-
dis facere finem libertatemque reddere Syracusanis; a qua
voluntate Philisti consilio deterritus aliquanto crudelior esse
coepit.

IV. Qui quidem cum a Dione se superari videret inge-
nio, auctoritate, amore populi, verens, ne, si eum secum
haberet, aliquam occasionem sui daret opprimendi, navem
ei triremem dedit, qua Corinthum deveheretur, ostendens
se id utriusque facere causa, ne, cum inter se timerent,
2 alteruter alterum praeoccuparet. Id cum factum multi in-
dignarentur magnaeque esset invidiae tyranno, Dionysius
omnia, quae moveri poterant Dionis, in naves imposuit ad
eumque misit. Sic enim existimari volebat, id se non odio
3 hominis, sed suae salutis fecisse causa. Postea vero quam
audivit eum in Peloponneso manum comparare sibique
bellum facere conari, Areten, Dionis uxorem, alii nuptum
dedit filiumque eius sic educari iussit, ut indulgendo turpis-
5 simis imbueretur cupiditatibus. Is usque eo vitae statum
commutatum ferre non potuit, postquam in patriam rediit
pater (namque appositi erant custodes, qui eum a pristino
victu deducerent), ut se de superiore parte aedium deiecerit
atque ita interierit. Sed illuc revertor.

V. Postquam Corinthum pervenit Dion et eodem perfugit
Heraclides ab eodem expulsus Dionysio, qui praefectus fuerat
2 equitum, omni ratione bellum comparare coeperunt. Sed

non multum proficiebant, quod multorum annorum tyrannus magnarum opum putabatur. Quam ob causam pauci ad societatem periculi perducebantur. Sed Dion, fretus non 3
tam suis copiis quam odio tyranni, maximo animo duabus onerariis navibus quinquaginta annorum imperium, munitum quingentis longis navibus, decem equitum centumque peditum milibus, profectus oppugnatum, quod omnibus gentibus admirabile est visum, adeo facile perculit, ut post diem tertium, quam Siciliam attigerat, Syracusas introierit. Ex 4
quo intellegi potest nullum esse imperium tutum nisi benevolentia munitum. Eo tempore aberat Dionysius et in Italia classem opperiebatur adversariorum, ratus neminem sine magnis copiis ad se venturum. Quae res eum fefellit. Nam 5
Dion iis ipsis, qui sub adversarii fuerant potestate, regios spiritus repressit, totiusque eius partis Siciliae potitus est, quae sub Dionysii fuerat potestate, parique modo urbis Syracusarum praeter arcem et insulam adiunctam oppido, eoque 6
rem perduxit, ut talibus pactionibus pacem tyrannus facere vellet: Siciliam Dion obtineret, Italiam Dionysius, Syracusas Apollocrates, cui maximam fidem uni habebat Dionysius.

VI. Has tam prosperas tamque inopinatas res consecuta est subita commutatio, quod fortuna sua mobilitate, quem paulo ante extulerat, demergere est adorta. Primum in filio, 2
de quo commemoravi supra, suam vim exercuit. Nam cum uxorem reduxisset, quae alii fuerat tradita, filiumque vellet revocare ad virtutem a perdita luxuria, accepit gravissimum parens vulnus morte filii. Deinde orta dissensio est inter eum 3
et Heraclidem; qui, quod principatum non concedebat, factionem comparavit. Neque is minus valebat apud optimates, quorum consensu praeerat classi, cum Dion exercitum pedestrem teneret. Non tulit hoc animo aequo Dion et versum illum 4
Homeri retulit ex secunda rhapsodia, in quo haec sententia

est: non posse bene geri rem publicam multorum imperiis. Quod dictum magna invidia consecuta est. Namque aper-
5 uisse videbatur omnia in sua potestate esse velle. Hanc ille non lenire obsequio, sed acerbitate opprimere studuit Heraclidemque, cum Syracusas venisset, interficiendum curavit.

VII. Quod factum omnibus maximum timorem iniecit: nemo enim illo interfecto se tutum putabat. Ille autem adversario remoto licentius eorum bona, quos sciebat adversus se
2 sensisse, militibus dispertivit. Quibus divisis, cum quotidiani maximi fierent sumptus, celeriter pecunia deesse coepit; neque, quo manus porrigeret, suppetebat nisi in amicorum possessiones. Id eiusmodi erat, ut, cum milites recon-
3 ciliasset, amitteret optimates. Quarum rerum cura frangebatur et insuetus male audiendi non animo aequo ferebat de se ab iis male existimari, quorum paulo ante in caelum fuerat elatus laudibus. Vulgus autem offensa in eum militum voluntate liberius loquebatur et tyrannum non ferendum dictitabat.

VIII. Haec ille intuens cum, quemadmodum sedaret, nesciret et, quorsum evaderent, timeret, Callicrates quidam, civis Atheniensis, qui simul cum eo ex Peloponneso in Siciliam venerat, homo et callidus et ad fraudem acutus, sine ulla
2 religione ac fide, adit ad Dionem et ait: eum magno in periculo esse propter offensionem populi et odium militum, quod nullo modo evitare posset, nisi alicui suorum negotium daret, qui se simularet illi inimicum. Quem si invenisset idoneum, facile omnium animos cogniturum adversariosque sublaturum, quod inimici eius dissidentis suos sensus aperturi
3 forent. Tali consilio probato excepit has partes ipse Callicrates et se armat imprudentia Dionis; ad eum interficiendum socios conquirit, adversarios eius convenit, coniu-

ratione confirmat. Res, multis consciis quae gereretur, elata 4
defertur ad Aristomachen, sororem Dionis, uxoremque Areten.
Illae timore perterritae conveniunt, cuius de periculo time-
bant. At ille negat a Callicrate fieri sibi insidias, sed illa,
quae agerentur, fieri praecepto suo. Mulieres nihilo secius 5
Callicratem in aedem Proserpinae deducunt ac iurare cogunt
nihil ab illo periculi fore Dioni. Ille hac religione non
modo non est deterritus, sed ad maturandum concitatus est,
verens, ne prius consilium aperiretur suum, quam conata
perfecisset.

IX. Hac mente proximo die festo, cum a conventu se
remotum Dion domi teneret atque in conclavi edito recu-
buisset, consciis facinoris loca munitiora oppidi tradit,
domum custodiis saepit, a foribus qui non discedant,
certos praeficit: navem triremem armatis ornat Philo- 2
stratoque, fratri suo, tradit eamque in portu agitari iubet,
ut si exercere remiges vellet, cogitans, si forte consiliis
obstitisset fortuna, ut haberet, qua fugeret ad salutem.
Suorum autem e numero Zacynthios adolescentes quosdam 3
eligit, cum audacissimos tum viribus maximis, hisque dat
negotium, ad Dionem eant inermes, sic ut conveniendi
eius gratia viderentur venire. Hi propter notitiam sunt in-
tromissi. At illi, ut limen eius intrarant, foribus obseratis 4
in lecto cubantem invadunt, colligant: fit strepitus, adeo
ut exaudiri possit foris. Hic, sicut ante saepe dictum est, 5
quam invisa sit singularis potentia et miseranda vita, qui
se metui quam amari malunt, cuivis facile intellectu fuit.
Namque illi ipsi custodes, si propria fuissent voluntate, fori- 6
bus effractis servare eum potuissent, quod illi inermes te-
lum foris flagitantes vivum tenebant. Cui cum succurreret
nemo, Lyco quidam Syracusanus per fenestram gladium dedit,
quo Dion interfectus est.

X. Confecta caede, cum multitudo visendi gratia in-
troisset, nonnulli ab insciis pro noxiis conciduntur. Nam
celeri rumore dilato, Dioni vim allatam, multi concurrerant,
quibus tale facinus displicebat. Hi falsa suspicione ducti
2 immerentes ut sceleratos occidunt. Huius de morte ut
palam factum est, mirabiliter vulgi mutata est voluntas.
Nam qui vivum eum tyrannum vocitarant, eidem liberatorem
patriae tyrannique expulsorem praedicabant. Sic subito
misericordia odio successerat, ut eum suo sanguine ab
3 Acherunte, si possent, cuperent redimere. Itaque in urbe
celeberrimo loco, elatus publice, sepulcri monumento do-
natus est. Diem obiit circiter annos LV natus, quartum
post annum, quam ex Peloponneso in Siciliam redierat.

IPHICRATES.

	B.C.
Fought at Cnidus	394
Destroyed a Lacedaemonian mora . . .	390
Served under Seuthes	387
Sent to Corcyra	373
Recalled to Athens	371
Sent to Amphipolis	367
Condemned at Athens	356
Died before	348

IPHICRATES Atheniensis non tam magnitudine rerum gestarum quam disciplina militari nobilitatus est. Fuit enim talis dux, ut non solum aetatis suae cum primis compararetur, sed ne de maioribus natu quidem quisquam anteponeretur.
Multum vero in bello est versatus, saepe exercitibus prae- 2
fuit; nusquam culpa male rem gessit, semper consilio vicit tantumque eo valuit, ut multa in re militari partim nova attulerit partim meliora fecerit. Namque ille pedestria arma 3
mutavit. Cum ante illum imperatorem maximis clipeis, brevibus hastis, minutis gladiis uterentur, ille e contrario 4
peltam pro parma fecit (a quo postea peltastae pedites appellantur), ut ad motus concursusque essent leviores; hastae modum duplicavit, gladios longiores fecit. Idem genus loricarum et pro sertis atque aënis linteas dedit. Quo facto expeditiores milites reddidit: nam pondere detracto, quod aeque corpus tegeret et leve esset, curavit.

II. Bellum cum Thracibus gessit; Seuthem, socium Atheniensium, in regnum restituit. Apud Corinthum tanta severitate exercitui praefuit, ut nullae umquam in Graecia neque exercitatiores copiae neque magis dicto audientes
2 fuerint duci, in eamque consuetudinem adduxit, ut, cum proelii signum ab imperatore esset datum, sine ducis opera sic ordinatae consisterent, ut singuli ab peritissimo impe-
3 ratore dispositi viderentur. Hoc exercitu moram Lacedaemoniorum interfecit; quod maxime tota celebratum est Graecia. Iterum eodem bello omnes copias eorum fugavit;
4 quo facto magnam adeptus est gloriam. Cum Artaxerxes Aegyptio regi bellum inferre voluit, Iphicratem ab Atheniensibus ducem petivit, quem praeficeret exercitui conducticio, cuius numerus XII milium fuit. Quem quidem sic omni disciplina militari erudivit, ut, quemadmodum quondam Fabiani milites Romani appellati sunt, sic Iphi-
5 cratenses apud Graecos in summa laude fuerint. Idem subsidio Lacedaemoniis profectus Epaminondae retardavit impetus. Nam nisi eius adventus appropinquasset, non prius Thebani Sparta abscessissent, quam captam incendio delessent.

III. Fuit autem et animo magno et corpore imperatoriaque forma, ut ipso aspectu cuivis iniceret admirationem
2 sui, sed in labore nimis remissus parumque patiens, ut Theopompus memoriae prodidit; bonus vero civis fideque magna. Quod cum in aliis rebus declaravit tum maxime in Amyntae Macedonis liberis tuendis. Namque Eurydice, mater Perdiccae et Philippi, cum his duobus pueris Amynta mortuo ad Iphicratem confugit eiusque opibus defensa est.
3 Vixit ad senectutem placatis in se suorum civium animis. Causam capitis semel dixit, bello sociali, simul cum Ti-
4 motheo, eoque iudicio est absolutus. Menesthea filium

reliquit ex Thraessa natum, Coti regis filia. Is cum interrogaretur, utrum pluris, patrem matremne, faceret, Matrem inquit. Id cum omnibus mirum videretur, At, ille, merito, inquit, facio. Nam pater, quantum in se fuit, Thraecem me genuit, contra ea mater Atheniensem.

CHABRIAS.

	B.C.
Commanded at Corinth	393
Conquered at Aegina	388
Sent to Thebes	378
Fought at Naxos	376
Defended Corinth	368
Served under Tachos	361
Served in Thrace	358
Died at Chios	357

Chabrias Atheniensis. Hic quoque in summis habitus
est ducibus resque multas memoria dignas gessit. Sed ex
his elucet maxime inventum eius in proelio, quod apud
2 Thebas fecit, cum Boeotiis subsidio venisset. Namque in
eo victoria fidente summo duce Agesilao, fugatis iam ab eo
conducticiis catervis, reliquam phalangem loco vetuit cedere
obnixoque genu scuto, proiecta hasta impetum excipere
hostium docuit. Id novum Agesilaus contuens progredi non
3 est ausus suosque iam incurrentes tuba revocavit. Hoc
usque eo tota Graecia fama celebratum est, ut illo statu
Chabrias sibi statuam fieri voluerit, quae publice ei ab
Atheniensibus in foro constituta est. Ex quo factum est,
ut postea athletae ceterique artifices iis statibus in statuis
ponendis uterentur, quomodo victoriam essent adepti.

II. Chabrias autem multa in Europa bella administravit, cum dux Atheniensium esset; in Aegypto sua sponte gessit. Nam Nectenebin adiutum profectus regnum ei constituit. Fecit idem Cypri, sed publice ab Atheniensibus Euagorae 2
adiutor datus, neque prius inde discessit, quam totam insulam bello devinceret; qua ex re Athenienses magnam gloriam sunt adepti. Interim bellum inter Aegyptios et Persas conflatum est. Athenienses cum Artaxerxe societatem ha- 3
bebant, Lacedaemonii cum Aegyptiis; a quibus magnas praedas Agesilaus, rex eorum, faciebat. Id intuens Chabrias, cum in re nulla Agesilao cederet, sua sponte eos adiutum profectus Aegyptiae classi praefuit, pedestribus copiis Agesilaus.

III. Tum praefecti regis Persae legatos miserunt Athenas questum, quod Chabrias adversum regem bellum gereret cum Aegyptiis. Athenienses diem certam Chabriae praestituerunt, quam ante domum nisi redisset, capitis se illum damnaturos denuntiarunt. Hoc ille nuntio Athenas rediit neque ibi diutius est moratus, quam fuit necesse. Non enim libenter erat ante oculos suorum civium, quod et vivebat 2
laute et indulgebat sibi liberalius, quam ut invidiam vulgi posset effugere. Est enim hoc commune vitium in magnis liberisque civitatibus, ut invidia gloriae comes sit et libenter 3
de iis detrahant, quos eminere videant altius; neque animo aequo pauperes alienam opulentium intuuntur fortunam. Itaque Chabrias, quo ei licebat, plurimum aberat. Neque 4
vero solus ille aberat Athenis libenter, sed omnes fere principes fecerunt idem, quod tantum se ab invidia putabant futuros, quantum a conspectu suorum recesserant. Itaque Conon plurimum Cypri vixit, Iphicrates in Thraecia, Timotheus Lesbo, Chares Sigeo; dissimilis quidem Chares horum et factis et moribus, sed tamen Athenis et honoratus et potens.

IV. Chabrias autem periit bello sociali tali modo. Oppugnabant Athenienses Chium. Erat in classe Chabrias privatus, sed omnes, qui in magistratu erant, auctoritate anteibat, eumque magis milites quam, qui praeerant, aspiciebant.
2 Quae res ei maturavit mortem. Nam dum primus studet portum intrare gubernatoremque iubet eo dirigere navem, ipse sibi perniciei fuit. Cum enim eo penetrasset, ceterae non sunt secutae. Quo facto circumfusus hostium concursu cum fortissime pugnaret, navis rostro percussa coepit sidere.
3 Hinc refugere cum posset, si se in mare deiecisset, quod suberat classis Atheniensium, quae exciperet natantes, perire maluit quam armis abiectis navem relinquere, in qua fuerat vectus. Id ceteri facere noluerunt; qui nando in tutum pervenerunt. At ille praestare honestam mortem existimans turpi vitae, comminus pugnans telis hostium interfectus est.

TIMOTHEUS.

	B. C.
Served with Chabrias	378
Sent to Peloponnesus	375
Tried at Athens	373
Conquered Samos	366
Commanded in Macedonia	364
Served in Social War	358
Condemned and fined	356
Died	354

Timotheus, Cononis filius, Atheniensis. Hic a patre ac-
ceptam gloriam multis auxit virtutibus. Fuit enim disertus,
impiger, laboriosus, rei militaris peritus neque minus civitatis
regendae. Multa huius sunt praeclare facta, sed haec 2
maxime illustria. Olynthios et Byzantios bello subegit.
Samum cepit; in quo oppugnando superiori bello Atheni-
enses mille et cc talenta consumpserant, id ille sine ulla pub-
lica impensa populo restituit: adversus Cotum bella gessit ab
eoque mille et cc talenta praedae in publicum retulit. Cyzi-
cum obsidione liberavit. Ariobarzani simul cum Agesilao 3
auxilio profectus est; a quo cum Laco pecuniam numeratam
accepisset, ille cives suos agro atque urbibus augeri maluit
quam id sumere, cuius partem domum suam ferre posset.
Itaque accepit Crithoten et Sestum.

II. Idem classi praefectus, circumvehens Peloponnesum
Laconicen populatus, classem eorum fugavit, Corcyram sub
imperium Atheniensium redegit, sociosque idem adiunxit
Epirotas, Athamanas, Chaonas omnesque eas gentes, quae
2 mare illud adiacent. Quo facto Lacedaemonii de diutina
contentione destiterunt et sua sponte Atheniensibus imperii
maritimi principatum concesserunt pacemque iis legibus
constituerunt, ut Athenienses mari duces essent. Quae
victoria tantae fuit Atticis laetitiae, ut tum primum arae
Paci publice sint factae eique deae pulvinar sit institutum.
3 Cuius laudis ut memoria maneret, Timotheo publice statuam
in foro posuerunt. Qui honos huic uni ante id tempus
contigit, ut, cum patri populus statuam posuisset, filio quo-
que daret. Sic iuxta posita recens filii veterem patris re-
novavit memoriam.

III. Hic cum esset magno natu et magistratus gerere
desisset, bello Athenienses undique premi sunt coepti. De-
fecerat Samus, descierat Hellespontus, Philippus iam tunc
valens, Macedo, multa moliebatur; cui oppositus Chares
2 cum esset, non satis in eo praesidii putabatur. Fit Mene-
stheus praetor, filius Iphicratis, gener Timothei, et, ut ad
bellum proficiscatur, decernitur. Huic in consilium dantur
duo usu sapientiaque praestantes, quorum consilio uteretur,
pater et socer, quod in his tanta erat auctoritas, ut magna
3 spes esset per eos amissa posse recuperari. Hi cum
Samum profecti essent et eodem Chares illorum adventu
cognito cum suis copiis proficisceretur, ne quid absente se
gestum videretur, accidit, cum ad insulam appropinquarent,
ut magna tempestas oreretur: quam evitare duo veteres
4 imperatores utile arbitrati suam classem suppresserunt. At
ille temeraria usus ratione non cessit maiorum natu aucto-
ritati et, ut in sua manu esset fortuna, quo contenderat,

pervenit, eodemque ut sequerentur, ut Timotheum et Iphi-
cratem nuntium misit. Hinc male re gesta, compluribus
amissis navibus eo, unde erat profectus, se recipit litterasque
Athenas publice misit, sibi proclive fuisse Samum capere,
nisi a Timotheo et Iphicrate desertus esset. Populus acer, 5
suspicax ob eamque rem mobilis, adversarius, invidus (etiam
potentiae in crimen vocabantur) domum revocat: accusantur
proditionis. Hoc iudicio damnatur Timotheus lisque eius
aestimatur centum talentis. Ille odio ingratae civitatis co-
actus Chalcidem se contulit.

IV. Huius post mortem cum populum iudicii sui paeni-
teret, multae novem partes detraxit et decem talenta Cono-
nem, filium eius, ad muri quandam partem reficiendam
iussit dare. In quo fortunae varietas est animadversa.
Nam quos avus Conon muros ex hostium praeda patriae
restituerat, eosdem nepos cum summa ignominia familiae
ex sua re familiari reficere coactus est.

Timothei autem moderatae sapientisque vitae cum plera- 2
que possimus proferre testimonia, uno erimus contenti, quod
ex eo facile conici poterit, quam carus suis fuerit. Cum
Athenis adolescentulus causam diceret, non solum amici
privatique hospites ad eum defendendum convenerunt, sed
etiam in eis Iason, tyrannus Thessaliae, qui illo tempore
fuit omnium potentissimus. Hic cum in patria sine satelli- 3
tibus se tutum non arbitraretur, Athenas sine ullo praesidio
venit tantique hospitem fecit, ut mallet se capitis periculum
adire quam Timotheo de fama dimicanti deesse. Hunc ad-
versus tamen Timotheus postea populi iussu bellum gessit,
patriae sanctiora iura quam hospitii esse duxit.

Haec extrema fuit aetas imperatorum Atheniensium, Iphi- 4
cratis, Chabriae, Timothei; neque post illorum obitum
quisquam dux in illa urbe fuit dignus memoria. Venio 5

nunc ad fortissimum virum maximique consilii omnium
barbarorum exceptis duobus Carthaginiensibus, Hamilcare
6 et Hannibale. De quo hoc plura feremus, quod et obscu-
riora sunt eius gesta pleraque et ea, quae prospere ei ces-
serunt, non magnitudine copiarum, sed consilii, quo tum
omnes superabat, acciderunt; quorum nisi ratio explicata
fuerit, res apparere non poterunt.

DATAMES.

B. C.

The Chronology of the life of Datames is uncertain. His chief exploits were performed in the reign of Artaxerxes Mnemon . . . . 405–362.

DATAMES, patre Camisare, natione Care, matre Scythissa
natus, primum in militum numero fuit apud Artaxerxen
eorum, qui regiam tuebantur. Pater eius Camisares, quod
et manu fortis et bello strenuus et regi multis locis fidelis
erat repertus, habuit provinciam partem Ciliciae iuxta Cap-
padociam, quam incolunt Leucosyri. Datames militare 2
munus fungens primum, qualis esset, aperuit in bello, quod
rex adversus Cadusios gessit. Namque hic multis milibus
regiorum interfectis magni fuit eius opera. Quo factum
est, cum in eo bello cecidisset Camisares, paterna ei ut
traderetur provincia.

II. Pari se virtute postea praebuit, cum Autophrodates iussu regis bello persequeretur eos, qui defecerant. Namque huius opera hostes, cum castra iam intrassent, profligati sunt exercitusque reliquus conservatus regis est. Qua ex re maioribus rebus praeesse coepit.

Erat eo tempore Thuys, dynastes Paphlagoniae antiquo 2
genere, ortus a Pylaemene illo, quem Homerus Troico
bello a Patroclo interfectum ait. Is regi dicto audiens non

3 erat. Quam ob causam bello eum persequi constituit eique
rei praefecit Datamen, propinquum Paphlagonis: namque
ex fratre et sorore erant nati. Quam ob causam Datames
primum experiri voluit, ut sine armis propinquum ad of-
ficium reduceret. Ad quem cum venisset sine praesidio,
quod ab amico nullas vereretur insidias, paene interiit.
4 Nam Thuys eum clam interficere voluit. Erat mater cum
Datame, amita Paphlagonis. Ea, quid ageretur, resciit
5 filiumque monuit. Ille fuga periculum evitavit bellumque
indixit Thuyni. In quo cum ab Ariobarzane, praefecto
Lydiae et Ioniae totiusque Phrygiae, desertus esset, nihilo
segnius perseveravit vivumque Thuyn cepit cum uxore et
liberis.

III. Cuius facti ne prius fama ad regem quam ipse
perveniret, dedit operam. Itaque omnibus insciis eo, ubi
erat rex, venit posteroque die Thuyn, hominem maximi
corporis terribilique facie, quod et niger et capillo longo
barbaque erat promissa, optima veste texit, quam satrapae
regii gerere consuerant, ornavit etiam torque atque armillis
2 aureis ceteroque regio cultu, ipse agresti duplici amiculo
circumdatus hirtaque tunica, gerens in capite galeam ve-
natoriam, dextra manu clavam, sinistra copulam, qua
vinctum ante se Thuynem agebat, ut si feram bestiam
3 captam duceret. Quae cum omnes conspicerent propter
novitatem ornatus ignotamque formam ob eamque rem
magnus esset concursus, fuit nonnemo, qui agnosceret
4 Thuym regique nuntiaret. Primo non accredidit. Itaque,
Pharnabazum misit exploratum. A quo ut rem gestam
comperit statim admitti iussit, magnopere delectatus cum
facto tum ornatu, in primis quod nobilis rex in potestatem
5 inopinanti venerat. Itaque magnifice Datamen donatum ad
exercitum misit, qui tum contrahebatur duce Pharnabazo et

Tithrauste ad bellum Aegyptium, parique eum atque illos
imperio esse iussit. Postea vero quam Pharnabazum rex
revocavit, illi summa imperii tradita est.

IV. Hic cum maximo studio compararet exercitum
Aegyptumque proficisci pararet, subito a rege litterae sunt
ei missae, ut Aspim aggrederetur, qui Cataoniam tenebat;
quae gens iacet supra Ciliciam, confinis Cappadociae. Nam- 2
que Aspis, saltuosam regionem castellisque munitam in-
colens, non solum imperio regis non parebat, sed etiam
finitimas regiones vexabat et, quae regi portarentur, abri-
piebat. Datames, etsi longe aberat ab his regionibus et a 3
maiore re abstrahebatur, tamen regis voluntati morem ge-
rendum putavit. Itaque cum paucis, sed viris fortibus navem
conscendit, existimans, quod accidit, facilius se impruden-
tem parva manu oppressurum quam paratum quamvis magno
exercitu. Hac delatus in Ciliciam, egressus inde, dies noc- 4
tesque iter faciens Taurum transiit eoque, quo studuerat,
venit. Quaerit, quibus locis sit Aspis; cognoscit haud longe
abesse profectumque eum venatum. Quae dum speculatur,
adventus eius causa cognoscitur. Pisidas cum eis, quos
secum habebat, ad resistendum Aspis comparat. Id Da- 5
tames ubi audivit, arma sumit, suos sequi iubet; ipse equo
concitato ad hostem vehitur. Quem procul Aspis conspi-
ciens ad se ferentem pertimescit atque a conatu resistendi
deterritus sese dedidit. Hunc Datames vinctum ad regem
ducendum tradit Mithridati.

V. Haec dum geruntur, Artaxerxes reminiscens, a quanto
bello ad quam parvam rem principem ducum misisset, se
ipse reprehendit et nuntium ad exercitum Acen misit, quod
nondum Datamen profectum putabat, qui diceret, ne ab
exercitu discederet. Hic priusquam perveniret, quo erat

2 profectus, in itinere convenit, qui Aspim ducebant. Qua
celeritate cum magnam benevolentiam regis Datames con-
secutus esset, non minorem invidiam aulicorum excepit, qui
illum unum pluris quam se omnes fieri videbant. Quo
3 facto cuncti ad eum opprimendum consenserunt. Haec
Pandantes, gazae custos regiae, amicus Datami, perscripta
ei mittit, in quibus docet eum magno fore periculo, si quid
4 illo imperante adversi in Aegypto accidisset. Namque eam
esse consuetudinem regiam, ut casus adversos hominibus
tribuant, secundos fortunae suae; quo fieri, ut facile im-
pellantur ad eorum perniciem, quorum ductu res male
gestae nuntientur. Illum hoc maiore fore in discrimine
quod, quibus rex maxime obediat, eos habeat inimicissimos.
5 Talibus ille litteris cognitis, cum iam ad exercitum Acen
venisset, quod non ignorabat ea vere scripta, desciscere
a rege constituit. Neque tamen quicquam fecit, quod fide
6 sua esset indignum. Nam Mandroclen Magnetem exercitui
praefecit; ipse cum suis in Cappadociam discedit coniunc-
tamque huic Paphlagoniam occupat, celans, qua voluntate
esset in regem. Clam cum Ariobarzane facit amicitiam,
manum comparat, urbes munitas suis tuendas tradit.

VI. Sed haec propter hiemale tempus minus prospere
procedebant. Audit Pisidas quasdam copias adversus se
parare. Filium eo Arsideum cum exercitu mittit: cadit
in proelio adolescens. Proficiscitur eo pater non ita cum
magna manu, celans, quantum vulnus accepisset, quod
prius ad hostem pervenire cupiebat, quam de male re
gesta fama ad suos perveniret, ne cognita filii morte animi
2 debilitarentur militum. Quo contenderat, pervenit iisque
locis castra ponit, ut neque circumiri multitudine adver-
sariorum posset neque impediri, quo minus ipse ad dimi-
3 candum manum haberet expeditam. Erat cum eo Me-

trobarzanes, socer eius, praefectus equitum. Is desperatis
generi rebus ad hostes transfugit. Id Datames ut audivit,
sensit, si in turbam exisset ab homine tam necessario se
relictum, futurum, ut ceteri consilium sequerentur. In vul- 4
gus edit: suo iussu Metrobarzanem profectum pro perfuga,
quo facilius receptus interficeret hostes. Quare relinqui
eum par non esse et omnes confestim sequi. Quod si
animo strenuo fecissent, futurum, ut adversarii non pos-
sent resistere, cum et intra vallum et foris caederentur.
Hac re probata exercitum educit, Metrobarzanem perse- 5
quitur tantum; qui cum ad hostes pervenerat, Datames
signa inferri iubet. Pisidae nova re commoti in opinionem 6
adducuntur perfugas mala fide compositoque fecisse, ut
recepti maiori essent calamitati. Primum eos adoriuntur.
Illi cum, quid ageretur aut quare fieret, ignorarent, coacti
sunt cum eis pugnare, ad quos transierant, ab iisque stare,
quos reliquerant; quibus cum neutri parcerent, celeriter
sunt concisi. Reliquos Pisidas resistentes Datames invadit; 7
primo impetu pellit, fugientes persequitur, multos interficit,
castra hostium capit. Tali consilio uno tempore et prodi- 8
tores perculit et hostes profligavit et, quod ad perniciem
suam fuerat cogitatum, id ad salutem convertit. Quo neque
acutius ullius imperatoris cogitatum neque celerius factum
usquam legimus.

VII. Ab hoc tamen viro Sysinas, maximo natu filius,
desciit ad regemque transiit et de defectione patris detulit.
Quo nuntio Artaxerxes commotus, quod intellegebat sibi cum
viro forti ac strenuo negotium esse, qui, cum cogitasset,
facere auderet et prius cogitare quam conari consuesset,
Autophrodatem in Cappadociam mittit. Hic ne intrare 2
posset, saltum, in quo Ciliciae portae sunt sitae, Datames
praeoccupare studuit. Sed tam subito copias contrahere non 3

potuit. A qua re depulsus cum ea manu, quam contraxerat,
locum deligit talem, ut neque circumiretur ab hostibus neque
praeteriret adversarius, quin ancipitibus locis premeretur, et,
si dimicare eo vellet, non multum obesse multitudo hostium
suae paucitati posset.

VIII. Haec etsi Autophrodates videbat, tamen statuit
congredi quam cum tantis copiis refugere aut tam diu uno
2 loco sedere. Habebat barbarorum equitum xx, peditum
centum milia, quos illi cardacas appellant, eiusdemque ge-
neris iii milia funditorum; praeterea Cappadocum viii milia,
Armeniorum x milia, Paphlagonum v milia, Phrygum x
milia, Lydorum v milia, Aspendiorum et Pisidarum circiter
iii milia, Cilicum ii, Captianorum totidem, ex Graecia con-
3 ductorum iii, levis armaturae maximum numerum. Has
adversus copias spes omnis consistebat Datami in se locique
natura: namque huius partem non habebat vicesimam mili-
tum. Quibus fretus conflixit adversariorumque multa milia
concidit, cum de ipsius exercitu non amplius hominum mille
cecidisset; quam ob causam postero die tropaeum posuit,
4 quo loco pridie pugnatum erat. Hinc cum castra movisset
semperque inferior copiis superior omnibus proeliis disce-
deret, quod numquam manum consereret, nisi cum adversarios
locorum angustiis clausisset, quod perito regionum callideque
5 cogitanti saepe accidebat, Autophrodates, cum bellum duci
maiore regis calamitate quam adversariorum videret, pacem
amicitiamque hortatus est, ut cum rege in gratiam rediret.
6 Quam ille etsi fidam non fore putabat, tamen condicionem
accepit seque ad Artaxerxem legatos missurum dixit. Sic
bellum, quod rex adversus Datamen susceperat, sedatum est.
Autophrodates in Phrygiam se recepit.

IX. At rex, quod implacabile odium in Datamen sus-

ceperat, postquam bello eum opprimi non posse animadvertit,
insidiis interficere studuit; quas ille plerasque evitavit. Sicut, 2
cum ei nuntiatum esset quosdam sibi insidiari, qui in ami-
corum erant numero. De quibus quod inimici detulerant,
neque credendum neque neglegendum putavit: experiri
voluit, verum falsumne sibi esset relatum. Itaque eo pro- 3
fectus est, in quo itinere futuras insidias dixerant. Sed elegit
corpore ac statura simillimum sui eique vestitum suum dedit
atque eo loco ire, quo ipse consuerat, iussit. Ipse autem
ornatu vestituque militari inter corporis custodes iter facere
coepit. At insidiatores, postquam in eum locum agmen 4
pervenit, decepti ordine atque vestitu impetum in eum faciunt,
qui suppositus erat. Praedixerat autem iis Datames, cum qui-
bus iter faciebat, ut parati essent facere, quod ipsum vidissent.
Ipse, ut concurrentes insidiatores animum advertit, tela in eos 5
coniecit. Hoc idem cum universi fecissent, priusquam perve-
nirent ad eum, quem aggredi volebant, confixi conciderunt.

X. Hic tamen tam callidus vir extremo tempore captus
est Mithridatis, Ariobarzanis filii, dolo. Namque is pollicitus
est regi se eum interfecturum, si ei rex permitteret, ut, quod-
cumque vellet, liceret impune facere, fidemque de ea re more
Persarum dextra dedisset. Hanc ut accepit a rege missam, 2
copias parat et absens amicitiam cum Datame facit; regis
provincias vexat, castella expugnat, magnas praedas capit,
quarum partim suis dispertit, partim ad Datamen mittit;
pari modo complura castella ei tradit. Haec diu faciendo 3
persuasit homini se infinitum adversus regem suscepisse
bellum, cum nihilo magis, ne quam suspicionem illi praeberet
insidiarum, neque colloquium eius petivit neque in conspec-
tum venire studuit. Sic absens amicitiam gerebat, ut non
beneficiis mutuis, sed communi odio, quod erga regem
susceperant, contineri viderentur.

XI. Id cum satis se confirmasse arbitratus est, certiorem
facit Datamen tempus esse maiores exercitus parari et bellum
cum ipso rege suscipi, deque ea re, si ei videretur, quo loco
vellet, in colloquium veniret. Probata re colloquendi tempus
2 sumitur locusque, quo conveniretur. Huc Mithridates cum
uno, cui maxime habebat fidem, ante aliquot dies venit com-
pluribusque locis separatim gladios obruit eaque loca dili-
genter notat. Ipso autem colloquii die utrique, locum qui
explorarent atque ipsos scrutarentur, mittunt; deinde ipsi
3 sunt congressi. Hic cum aliquamdiu in colloquio fuissent et
diverse discessissent iamque procul Datames abesset, Mithri-
dates, priusquam ad suos perveniret, ne quam suspicionem
pareret, in eundem locum revertitur atque ibi, ubi telum erat
infossum, resedit, ut si lassitudine cuperet acquiescere, Data-
menque revocavit, simulans se quiddam in colloquio esse
4 oblitum. Interim telum, quod latebat, protulit nudatumque
vagina veste texit ac Datami venienti ait: digredientem se
animadvertisse locum quendam, qui erat in conspectu, ad
5 castra ponenda esse idoneum. Quem cum digito demon-
straret et ille respiceret, aversum ferro transfixit priusque,
quam quisquam posset succurrere, interfecit. Ita ille vir,
qui multos consilio, neminem perfidia ceperat, simulata cap-
tus est amicitia.

EPAMINONDAS.

	B.C.
Fights at Leuctra	371
Invades Peloponnesus	370
Is killed at Mantinea	362

Epaminondas, Polymnidis filius, Thebanus. De hoc priusquam scribimus, haec praecipienda videntur lectoribus, ne alienos mores ad suos referant neve ea, quae ipsis leviora sunt, pari modo apud ceteros fuisse arbitrentur. Scimus 2
enim musicen nostris moribus abesse a principis persona, saltare vero etiam in vitiis poni; quae omnia apud Graecos et grata et laude digna ducuntur. Cum autem exprimere 3
imaginem consuetudinis atque vitae velimus Epaminondae, nihil videmur debere praetermittere, quod pertineat ad eam declarandam. Quare dicemus primum de genere eius, 4
deinde quibus disciplinis et a quibus sit eruditus; tum de moribus ingeniique facultatibus, et si qua alia memoria digna erunt; postremo de rebus gestis, quae a plurimis animi anteponuntur virtutibus.

II. Natus est igitur patre, quo diximus, genere honesto, pauper iam a maioribus relictus, eruditus autem sic ut nemo Thebanus magis. Nam et citharizare et cantare ad chordarum sonum doctus est a Dionysio, qui non minore fuit in musicis gloria quam Damon aut Lamprus, quorum

pervulgata sunt nomina; cantare tibiis ab Olympiodoro,
2 saltare a Calliphrone. At philosophiae praeceptorem habuit Lysim Tarentinum, Pythagoreum; cui quidem sic fuit deditus, ut adolescens tristem ac severum senem omnibus aequalibus suis in familiaritate anteposuerit, neque prius eum a se dimisit, quam in doctrinis tanto antecessit condiscipulos, ut facile intellegi posset pari modo superaturum
3 omnes in ceteris artibus. Atque haec ad nostram consuetudinem sunt levia et potius contemnenda; at in Graecia,
4 utique olim, magnae laudi erant. Postquam ephebus est factus et palaestrae dare operam coepit, non tam magnitudini virium servivit quam velocitati. Illam enim ad athletarum usum, hanc ad belli existimabat utilitatem pertinere.
5 Itaque exercebatur plurimum currendo et luctando ad eum finem, quoad stans complecti posset atque contendere. In armis vero plurimum studii consumebat.

III. Ad hanc corporis firmitatem plura etiam animi bona accesserant. Erat enim modestus, prudens, gravis, temporibus sapienter utens; peritus belli, fortis manu, animo maximo; adeo veritatis diligens, ut ne ioco quidem mentiretur.
2 Idem continens, clemens patiensque admirandum in modum, non solum populi, sed etiam amicorum ferens iniurias; in primis commissa celans, quod interdum non minus prodest quam diserte dicere; studiosus audiendi: ex hoc enim
3 facillime disci arbitrabatur. Itaque cum in circulum venisset, in quo aut de re publica disputaretur aut de philosophia sermo haberetur, numquam inde prius discessit,
4 quam ad finem sermo esset adductus. Paupertatem adeo facile perpessus est, ut de re publica nihil praeter gloriam ceperit, amicorum in se tuendo caruerit facultatibus; idem ad alios sublevandos saepe sic usus est, ut iudicari possit
5 omnia ei cum amicis fuisse communia. Nam cum aut

civium suorum aliquis ab hostibus esset captus aut virgo amici nubilis, quae propter paupertatem collocari non posset, amicorum consilium habebat et, quantum quisque daret, pro facultatibus imperabat. Eamque summam cum fecerat, 6
priusquam acciperet pecuniam, adducebat eum, qui quaerebat, ad eos, qui conferebant, eique ut ipsi numerarent, faciebat, ut ille, ad quem ea res perveniebat, sciret, quantum cuique deberet.

IV. Temptata autem eius est abstinentia a Diomedonte Cyziceno. Namque is rogatu Artaxerxis regis Epaminondam pecunia corrumpendum susceperat. Hic magno cum pondere auri Thebas venit et Micythum adolescentulum quinque talentis ad suam perduxit voluntatem, quem tum Epaminondas plurimum diligebat. Micythus Epaminondam convenit et causam adventus Diomedontis ostendit. At 2
ille Diomedonti coram Nihil, inquit, opus pecunia est. Nam si rex ea vult, quae Thebanis sunt utilia, gratis facere sum paratus; sin autem contraria, non habet auri atque argenti satis. Namque orbis terrarum divitias accipere nolo pro patriae caritate. Tu quod me incognitum temptasti 3
tuique similem existimasti, non miror tibique ignosco; sed egredere propere, ne alios corrumpas, cum me non potueris. Et tu, Micythe, argentum huic redde, aut, nisi id confestim facis, ego te tradam magistratui. Hunc Diomedon cum 4
rogaret, ut tuto exiret suaque, quae attulerat, liceret efferre, Istud quidem, inquit, faciam, neque tua causa, sed mea, ne, si tibi sit pecunia adempta, aliquis dicat id ad me ereptum pervenisse, quod delatum accipere noluissem. A quo cum 5
quaesisset, quo se deduci vellet, et ille Athenas dixisset, praesidium dedit, ut tuto perveniret. Neque vero id satis habuit, sed etiam, ut inviolatus in navem escenderet, per Chabriam Atheniensem, de quo supra mentionem fecimus,

6 effecit. Abstinentiae erit hoc satis testimonium. Plurima quidem proferre possumus, sed modus adhibendus est, quoniam uno hoc volumine vitam excellentium virorum complurium concludere constituimus, quorum separatim multis milibus versuum complures scriptores ante nos explicarunt.

V. Fuit etiam disertus, ut nemo ei Thebanus par esset eloquentia, neque minus concinnus in brevitate respondendi
2 quam in perpetua oratione ornatus. Habuit obtrectatorem Menecliden quendam, indidem Thebis, et adversarium in administranda re publica, satis exercitatum in dicendo, ut Thebanum scilicet: namque illi genti plus inest virium quam
3 ingenii. Is, quod in re militari florere Epaminondam videbat, hortari solebat Thebanos, ut pacem bello anteferrent, ne illius imperatoris opera desideraretur. Huic ille Fallis, inquit, verbo cives tuos, quod hos a bello revocas: otii enim nomine
4 servitutem concilias. Nam paritur pax bello. Itaque, qui ea diutina volunt frui, bello exercitati esse debent. Quare si principes Graeciae vultis esse, castris est vobis utendum, non
5 palaestra. Idem ille Meneclides cum huic obiceret, quod liberos non haberet neque uxorem duxisset, maximeque insolentiam, quod sibi Agamemnonis belli gloriam videretur consecutus, At, ille, desine, inquit, Meneclida, de uxore mihi exprobrare: nam nullius in ista re minus uti consilio volo.
6 (Habebat enim Meneclides suspicionem adulteri.) Quod autem me Agamemnonem aemulari putas, falleris. Namque ille cum universa Graecia vix decem annis unam cepit urbem; ego contra ea una urbe nostra dieque uno totam Graeciam Lacedaemoniis fugatis liberavi.

VI. Idem cum in conventum venisset Arcadum, petens, ut societatem cum Thebanis et Argivis facerent, contraque

Callistratus, Atheniensium legatus, qui eloquentia omnes eo
praestabat tempore, postularet, ut potius amicitiam seque-
rentur Atticorum, et in oratione sua multa invectus esset in
Thebanos et Argivos in eisque hoc posuisset, animum adver- 2
tere debere Arcadas, quales utraque civitas cives procreasset,
ex quibus de ceteris possent iudicare: Argivos enim fuisse
Orestem et Alcmaeonem matricidas; Thebis Oedipum natum,
qui cum patrem suum interfecisset, ex matre liberos procre-
asse: huic in respondendo Epaminondas, cum de ceteris 3
perorasset, postquam ad illa duo opprobria pervenit, admirari
se dixit stultitiam rhetoris Attici, qui non animadverterit inno-
centes illos natos domi, scelere admisso, cum patria essent
expulsi, receptos esse ab Atheniensibus. Sed maxime eius 4
eloquentia eluxit Spartae legati ante pugnam Leuctricam.
Quo cum omnium sociorum convenissent legati, coram fre-
quentissimo legationum conventu sic Lacedaemoniorum ty-
rannidem coarguit, ut non minus illa oratione opes eorum
concusserit quam Leuctrica pugna. Tum enim perfecit,
quod post apparuit, ut auxilio Lacedaemonii sociorum pri-
varentur.

VII. Fuisse patientem suorumque iniurias ferentem civium,
quod se patriae irasci nefas esse duceret, haec sunt testimonia.
Cum eum propter invidiam cives sui praeficere exercitui
noluissent duxque esset delectus belli imperitus, cuius errore
eo esset deducta illa multitudo militum, ut omnes de salute per-
timescerent, quod locorum angustiis clausi ab hostibus obsi-
debantur, desiderari coepta est Epaminondae diligentia. Erat
enim ibi privatus numero militis. A quo cum peterent opem, 2
nullam adhibuit memoriam contumeliae et exercitum obsi-
dione liberatum domum reduxit incolumem. Nec vero hoc 3
semel fecit, sed saepius. Maxime autem fuit illustre, cum
Peloponnesum exercitum duxisset adversus Lacedaemonios

haberetque collegas duos, quorum alter erat Pelopidas, vir
fortis ac strenuus. Hi cum criminibus adversariorum omnes
in invidiam venissent ob eamque rem imperium his esset
abrogatum atque in eorum locum alii praetores successissent,
4 Epaminondas populi scito non paruit, idemque ut facerent,
persuasit collegis et bellum, quod susceperat, gessit. Nam-
que animadvertebat, nisi id fecisset, totum exercitum propter
5 praetorum imprudentiam inscitiamque belli periturum. Lex
erat Thebis, quae morte multabat, si quis imperium diutius
retinuisset, quam lege praefinitum foret. Hanc Epaminondas
cum rei publicae conservandae causa latam videret, ad per-
niciem civitatis conferre noluit et quattuor mensibus diutius,
quam populus iusserat, gessit imperium.

VIII. Postquam domum reditum est, collegae eius hoc
crimine accusabantur. Quibus ille permisit, ut omnem
causam in se transferrent suaque opera factum contenderent,
ut legi non obedirent. Qua defensione illis periculo liberatis
nemo Epaminondam responsurum putabat, quod, quid di-
2 ceret, non haberet. At ille in iudicium venit, nihil eorum
negavit, quae adversarii crimini dabant, omniaque, quae
collegae dixerant, confessus est neque recusavit, quo minus
legis poenam subiret, sed unum ab his petivit, ut in periculo
3 suo scriberent: Epaminondas a Thebanis morte multatus est,
quod eos coëgit apud Leuctra superare Lacedaemonios, quos
ante se imperatorem nemo Boeotorum ausus fuit aspicere in
4 acie, quodque uno proelio non solum Thebas ab interitu re-
traxit, sed etiam universam Graeciam in libertatem vindicavit
eoque res utrorumque perduxit, ut Thebani Spartam oppug-
narent, Lacedaemonii satis haberent, si salvi esse possent,
5 neque prius bellare destitit, quam Messene restituta urbem
eorum obsidione clausit. Haec cum dixisset, risus omnium
cum hilaritate coortus est, neque quisquam iudex ausus est de

eo ferre suffragium. Sic a iudicio capitis maxima discessit gloria.

IX. Hic extremo tempore imperator apud Mantineam cum acie instructa audacius instaret hostes, cognitus a Lacedaemoniis, quod in unius pernicie eius patriae sitam putabant salutem, universi in unum impetum fecerunt neque prius abscesserunt, quam magna caede multisque occisis fortissime ipsum Epaminondam pugnantem sparo eminus percussum
concidere viderunt. Huius casu aliquantum retardati sunt 2
Boeotii, neque tamen prius pugna excesserunt, quam repugnantes profligarunt. At Epaminondas, cum animadverteret 3
mortiferum se vulnus accepisse simulque, si ferrum, quod ex hastili in corpore remanserat, extraxisset, animam statim emissurum, usque eo retinuit, quoad renuntiatum est vicisse
Boeotios. Id postquam audivit, Satis, inquit, vixi: in- 4
victus enim morior. Tum ferro extracto confestim exanimatus est.

X. Hic uxorem numquam duxit. In quo cum reprehenderetur, quod liberos non relinqueret, a Pelopida, qui filium habebat infamem, maleque eum in eo patriae consulere diceret, Vide, inquit, ne tu peius consulas, qui talem ex te
natum relicturus sis. Neque vero stirps potest mihi deesse. 2
Namque ex me natam relinquo pugnam Leuctricam, quae non modo mihi superstes, sed etiam immortalis sit necesse
est. Quo tempore duce Pelopida exules Thebas occuparunt 3
et praesidium Lacedaemoniorum ex arce expulerunt, Epaminondas, quamdiu facta est caedes civium, domo se tenuit, quod neque malos defendere volebat neque impugnare, ne manus suorum sanguine cruentaret. Namque omnem civilem victoriam funestam putabat. Idem, postquam apud Cadmiam cum Lacedaemoniis pugna coepit, in primis stetit.

4 Huius de virtutibus vitaque satis erit dictum, si hoc unum adiunxero, quod nemo it infitias, Thebas et ante Epaminondam natum et post eiusdem interitum perpetuo alieno paruisse imperio; contra ea, quamdiu ille praefuerit rei publicae, caput fuisse totius Graeciae. Ex quo intellegi potest unum hominem pluris quam civitatem fuisse.

PELOPIDAS.

	B. C.
Takes refuge in Athens	382
Recovers the Cadmeia	379
Fights at Tegyra	375
Fights at Leuctra	371
Goes as Ambassador to Thessaly	366
Is killed at Cynoscephalae	363

Pelopidas Thebanus, magis historicis quam vulgo notus. Cuius de virtutibus dubito quemadmodum exponam, quod vereor, si res explicare incipiam, ne non vitam eius enarrare, sed historiam videar scribere; si tantummodo summas attigero, ne rudibus Graecarum litterarum minus dilucide appareat, quantus fuerit ille vir. Itaque utrique rei occurram, quantum potuero, et medebor cum satietati tum ignorantiae lectorum.

Phoebidas Lacedaemonius, cum exercitum Olynthum 2
duceret iterque per Thebas faceret, arcem oppidi, quae
Cadmea nominatur, occupavit impulsu paucorum Theban-
orum, qui, adversariae factioni quo facilius resisterent, Laco-
num rebus studebant, idque suo privato, non publico fecit
consilio. Quo facto eum Lacedaemonii ab exercitu remo- 3
verunt pecuniaque multarunt, neque eo magis arcem The-
banis reddiderunt, quod susceptis inimicitiis satius duce-
bant eos obsideri quam liberari. Nam post Peloponnesium
bellum Athenasque devictas cum Thebanis sibi rem esse

existimabant et eos esse solos, qui adversus resistere aude-
4 rent. Hac mente amicis suis summas potestates dederant
alteriusque factionis principes partim interfecerant, alios in
exilium eiecerant; in quibus Pelopidas hic, de quo scribere
exorsi sumus, pulsus patria carebat.

II. Hi omnes fere Athenas se contulerant, non quo seque-
rentur otium, sed ut, quem ex proximo locum fors obtulisset,
2 eo patriam recuperare niterentur. Itaque cum tempus est
visum rei gerendae, communiter cum iis, qui Thebis idem
sentiebant, diem delegerunt ad inimicos opprimendos civi-
tatemque liberandam eum, quo maximi magistratus simul
consuerant epulari. Magnae saepe res non ita magnis copiis
sunt gestae; sed profecto numquam tam ab tenui initio
3 tantae opes sunt profligatae. Nam duodecim adolescentuli
coierunt ex his, qui exilio erant multati, cum omnino non
essent amplius centum, qui tanto se offerrent periculo. Qua
4 paucitate percussa est Lacedaemoniorum potentia. Hi enim
non magis adversariorum factioni quam Spartanis eo tempore
bellum intulerunt, qui principes erant totius Graeciae; quo-
rum imperii maiestas, neque ita multo post, Leuctrica pugna
5 ab hoc initio perculsa concidit. Illi igitur duodecim, quorum
dux erat Pelopidas, cum Athenis interdiu exissent, ut ves-
perascente caelo Thebas possent pervenire, cum canibus
venaticis exierunt, retia ferentes, vestitu agresti, quo minore
suspicione facerent iter. Qui cum tempore ipso, quo stu-
duerant, pervenissent, domum Charonis deverterunt, a quo
et tempus et dies erat datus.

III. Hoc loco libet interponere, etsi seiunctum ab re proposita est, nimia fiducia quantae calamitati soleat esse. Nam magistratuum Thebanorum statim ad aures pervenit exules in urbem venisse. Id illi vino epulisque dediti usque eo

despexerunt, ut ne quaerere quidem de tanta re laborarint.
Accessit etiam, quod magis aperiret eorum dementiam. Allata 2
est enim epistola Athenis ab Archino uni ex his, Archiae,
qui tum maximum magistratum Thebis obtinebat, in qua
omnia de profectione eorum perscripta erant. Quae cum
iam accubanti in convivio esset data, sicut erat signata, sub
pulvinum subiciens, In crastinum, inquit, differo res severas.
At illi omnes, cum iam nox processisset, vinolenti ab exuli- 3
bus duce Pelopida sunt interfecti. Quibus rebus confectis
vulgo ad arma libertatemque vocato non solum qui in urbe
erant, sed etiam undique ex agris concurrerunt, praesidium
Lacedaemoniorum ex arce pepulerunt, patriam obsidione
liberarunt, auctores Cadmeae occupandae partim occiderunt,
partim in exilium eiecerunt.

IV. Hoc tam turbido tempore, sicut supra docuimus,
Epaminondas, quoad cum civibus dimicatum est, domi
quietus fuit. Itaque haec liberatarum Thebarum propria
laus est Pelopidae; ceterae fere communes cum Epami-
nonda. Namque Leuctrica pugna imperatore Epaminonda 2
hic fuit dux delectae manus, quae prima phalangem pro-
stravit Laconum. Omnibus praeterea periculis affuit (sicut, 3
Spartam cum oppugnavit, alterum tenuit cornu), quoque
Messena celerius restitueretur, legatus in Persas est profectus.
Denique haec fuit altera persona Thebis, sed tamen secunda
ita, ut proxima esset Epaminondae.

V. Conflictatus autem est cum adversa fortuna. Nam
et initio, sicut ostendimus, exul patria caruit, et cum Thes-
saliam in potestatem Thebanorum cuperet redigere lega-
tionisque iure satis tectum se arbitraretur, quod apud omnes
gentes sanctum esse consuesset, a tyranno Alexandro Phe-
raeo simul cum Ismenia comprehensus in vincla coniec-

2 tus est. Hunc Epaminondas recuperavit, bello persequens
Alexandrum. Post id factum numquam animo placari
potuit in eum, a quo erat violatus. Itaque persuasit The-
banis, ut subsidio Thessaliae proficiscerentur tyrannosque
3 eius expellerent. Cuius belli cum ei summa esset data
eoque cum exercitu profectus esset, non dubitavit, simulac
4 conspexit hostem, confligere. In quo proelio Alexandrum
ut animadvertit, incensus ira equum in eum concitavit, pro-
culque digressus a suis, coniectu telorum confossus concidit.
Atque hoc secunda victoria accidit: nam iam inclinatae
5 erant tyrannorum copiae. Quo facto omnes Thessaliae
civitates interfectum Pelopidam coronis aureis et statuis
aëneis liberosque eius multo agro donarunt.

AGESILAUS.

	B. C.
Born about	440
Became King	398
Went to Asia	396
Fought at Coronea	394
Fought at Mantinea	362
Died in Asia	361

Agesilaus Lacedaemonius cum a ceteris scriptoribus tum
eximie a Xenophonte Socratico collaudatus est: eo enim
usus est familiarissime. Hic primum de regno cum Leo-
tychide, fratris filio, habuit contentionem. Mos est enim 2
a maioribus Lacedaemoniis traditus, ut duos haberent sem-
per reges, nomine magis quam imperio, ex duabus familiis
Procli et Eurysthenis, qui principes ex progenie Herculis
Spartae reges fuerunt. Horum ex altera in alterius familiae 3
locum fieri non licebat. Ita utraque suum retinebat ordi-
nem. Primum ratio habebatur, qui maximus natu esset ex
liberis eius, qui regnans decessisset; sin is virilem sexum
non reliquisset, tum deligebatur, qui proximus esset pro-
pinquitate. Mortuus erat Agis rex, frater Agesilai. Filium 4
reliquerat Leotychidem, quem ille natum non agnorat;
eundem moriens suum esse dixerat. Is de honore regni
cum Agesilao, patruo suo, contendit neque id, quod petivit,
consecutus est. Nam Lysandro suffragante, homine, ut 5

ostendimus supra, factioso et his temporibus potente, Age-
silaus antelatus est.

II. Hic simul atque imperii potitus est, persuasit Lace-
daemoniis, ut exercitus emitterent in Asiam bellumque regi
facerent, docens satius esse in Asia quam in Europa dimi-
cari. Namque fama exierat Artaxerxen comparare classes
2 pedestresque exercitus, quos in Graeciam mitteret. Data
potestate tanta celeritate usus est, ut prius in Asiam cum
copiis pervenerit, quam regii satrapae eum scirent profec-
tum. Quo factum est, ut omnis imparatos imprudentesque
3 offenderet. Id ut cognovit Tissaphernes, qui summum
imperium tum inter praefectos habebat regios, indutias a
Lacone petivit, simulans se dare operam, ut Lacedaemoniis
cum rege conveniret, re autem vera ad copias comparan-
4 das, easque impetravit trimestres. Iuravit autem uterque
se sine dolo indutias conservaturum. In qua pactione
summa fide mansit Agesilaus: contra ea Tissaphernes nihil
5 aliud quam bellum comparavit. Id etsi sentiebat Laco,
tamen iusiurandum servabat multumque in eo se consequi
dicebat, quod Tissaphernes periurio suo et homines suis
rebus abalienaret et deos sibi iratos redderet; se autem
conservata religione confirmare exercitum, cum animadver-
teret deum numen facere secum, hominesque sibi conciliare
amiciores, quod iis studere consuessent, quos conservare
fidem viderent.

III. Postquam indutiarum praeteriit dies, barbarus non
dubitans, quod ipsius erant plurima domicilia in Caria et
ea regio his temporibus multo putabatur locupletissima, eo
potissimum hostis impetum facturos, omnes suas copias eo
2 contraxerat. At Agesilaus in Phrygiam se convertit eam-
que prius depopulatus est, quam Tissaphernes usquam se

moveret. Magna praeda militibus locupletatis Ephesum hiematum exercitum reduxit atque ibi officinis armorum institutis magna industria bellum apparavit. Et quo studiosius armarentur insigniusque ornarentur, praemia proposuit, quibus donarentur, quorum egregia in ea re fuisset
industria. Fecit idem in exercitationum generibus, ut, qui 3
ceteris praestitissent, eos magnis afficeret muneribus. His igitur rebus effecit, ut et ornatissimum et exercitatissimum
haberet exercitum. Huic cum tempus esset visum copias 4
extrahere ex hibernaculis, vidit, si, quo esset iter facturus, palam pronuntiasset, hostes non credituros aliasque regiones praesidiis occupaturos neque dubitaturos aliud eum facturum,
ac pronuntiasset. Itaque cum ille Sardis iturum se dixis- 5
set, Tissaphernes eandem Cariam defendendam putavit. In quo cum eum opinio fefellisset victumque se vidisset consilio, sero suis praesidio profectus est. Nam cum illo venisset, iam Agesilaus multis locis expugnatis magna erat
praeda potitus. Laco autem, cum videret hostes equitatu 6
superare, numquam in campo sui fecit potestatem et iis locis manum conseruit, quibus plus pedestres copiae valerent. Pepulit ergo, quotiescumque congressus est, multo maiores adversariorum copias et sic in Asia versatus est, ut omnium opinione victor duceretur.

IV. Hic cum iam animo meditaretur proficisci in Persas et ipsum regem adoriri, nuntius ei domo venit ephororum missu, bellum Athenienses et Boeotos indixisse Lacedae-
moniis; quare venire ne dubitaret. In hoc non minus 2
eius pietas suspicienda est quam virtus bellica: qui cum victori praeesset exercitui maximamque haberet fiduciam regni Persarum potiundi, tanta modestia dicto audiens fuit iussis absentium magistratuum, ut si privatus in comitio esset Spartae. Cuius exemplum utinam imperatores nostri

3 sequi voluissent! Sed illuc redeamus. Agesilaus opulentissimo regno praeposuit bonam existimationem multoque gloriosius duxit, si institutis patriae paruisset, quam si bello
4 superasset Asiam. Hac igitur mente Hellespontum copias traiecit tantaque usus est celeritate, ut, quod iter Xerxes
5 anno vertente confecerat, hic transierit xxx diebus. Cum iam haud ita longe abesset a Peloponneso, obsistere ei conati sunt Athenienses et Boeotii ceterique eorum socii
6 apud Coroneam; quos omnes gravi proelio vicit. Huius victoriae vel maxima fuit laus, quod, cum plerique ex fuga se in templum Minervae coniecissent quaerereturque ab eo, quid his vellet fieri, etsi aliquot vulnera acceperat eo proelio et iratus videbatur omnibus, qui adversus arma tulerant,
7 tamen antetulit irae religionem et eos vetuit violari. Neque vero hoc solum in Graecia fecit, ut templa deorum sancta haberet, sed etiam apud barbaros summa religione omnia
8 simulacra arasque conservavit. Itaque praedicabat mirari se non sacrilegorum numero haberi, qui supplicibus eorum nocuissent, aut non gravioribus poenis affici, qui religionem minuerent, quam qui fana spoliarent.

V. Post hoc proelium collatum omne bellum est circa
2 Corinthum ideoque Corinthium est appellatum. Hic cum una pugna decem milia hostium Agesilao duce cecidissent eoque facto opes adversariorum debilitatae viderentur, tantum afuit ab insolentia gloriae, ut commiseratus sit fortunam Graeciae, quod tam multi a se victi vitio adversariorum concidissent: namque illa multitudine, si sana mens esset
3 Graeciae, supplicium Persas dare potuisse. Idem, cum adversarios intra moenia compulisset et, ut Corinthum oppugnaret, multi hortarentur, negavit id suae virtuti convenire: se enim eum esse dixit, qui ad officium peccantes redire cogeret, non qui urbes nobilissimas expugnaret Grae-

ciae. Nam si, inquit, eos exstinguere voluerimus, qui 4
nobiscum adversus barbaros steterunt, nosmet ipsi nos expugnaverimus illis quiescentibus. Quo facto sine negotio, cum voluerint, nos oppriment.

VI. Interim accidit illa calamitas apud Leuctra Lacedaemoniis. Quo ne proficisceretur, cum a plerisque ad exeundum premeretur, ut si de exitu divinaret, exire noluit. Idem, cum Epaminondas Spartam oppugnaret essetque sine muris oppidum, talem se imperatorem praebuit, ut eo tempore omnibus apparuerit, nisi ille fuisset, Spartam futuram
non fuisse. In quo quidem discrimine celeritas eius consilii 2
saluti fuit universis. Nam cum quidam adolescentuli, hostium adventu perterriti, ad Thebanos transfugere vellent et locum extra urbem editum cepissent, Agesilaus, qui perniciosissimum fore videret, si animadversum esset quemquam ad hostis transfugere conari, cum suis eo venit atque, ut si bono animo fecissent, laudavit consilium eorum, quod eum locum occupassent, et se id quoque fieri debere anim-
advertisse. Sic adolescentes simulata laudatione recupe- 3
ravit et adiunctis de suis comitibus locum tutum reliquit. Namque illi aucti numero eorum, qui expertes erant consilii, commovere se non sunt ausi eoque libentius, quod latere arbitrabantur, quae cogitaverant.

VII. Sine dubio post Leuctricam pugnam Lacedaemonii se numquam refecerunt neque pristinum imperium recuperarunt, cum interim numquam Agesilaus destitit, quibuscumque rebus
posset, patriam iuvare. Nam cum praecipue Lacedaemonii 2
indigerent pecunia, ille omnibus, qui a rege defecerant, praesidio fuit; a quibus magna donatus pecunia patriam suble-
vavit. Atque in hoc illud in primis fuit admirabile, cum 3
maxima munera ei ab regibus ac dynastis civitatibusque

conferrentur, quod nihil umquam domum suam contulit,
4 nihil de victu, nihil de vestitu Laconum mutavit. Domo eadem fuit contentus, qua Eurysthenes, progenitor maiorum suorum, fuerat usus; quam qui intrarat, nullum signum libidinis, nullum luxuriae videre poterat, contra ea plurima patientiae atque abstinentiae: sic enim erat instructa, ut in nulla re differret cuiusvis inopis atque privati.

VIII. Atque hic tantus vir, ut naturam fautricem habuerat in tribuendis animi virtutibus, sic maleficam nactus est in corpore fingendo. Nam et statura fuit humili et corpore exiguo et claudus altero pede. Quae res etiam nonnullam afferebat deformitatem, atque ignoti, faciem eius cum intuerentur, contemnebant; qui autem virtutes noverant, non
2 poterant admirari satis. Quod ei usu venit, cum annorum LXXX subsidio Tacho in Aegyptum iisset et in acta cum suis accubuisset sine ullo tecto stratumque haberet tale, ut terra tecta esset stramentis neque huc amplius quam pellis esset iniecta, eodemque comites omnes accubuissent, vestitu humili atque obsoleto, ut eorum ornatus non modo in his regem neminem significaret, sed homines non beatissimos
3 suspicionem praeberet. Huius de adventu fama cum ad regios esset perlata, celeriter munera eo cuiusque generis sunt allata. His quaerentibus Agesilaum vix fides facta
4 est unum esse ex his, qui tum accubabant. Qui cum regis verbis, quae attulerant, dedissent, ille praeter vitulinam et eiusmodi genera obsonii, quae praesens tempus desiderabat, nihil accepit; unguenta, coronas secundamque mensam
5 servis dispertiit, cetera referri iussit. Quo facto eum barbari magis etiam contempserunt, quod eum ignorantia bonarum rerum illa potissimum sumpsisse arbitrabantur.
6 Hic cum ex Aegypto reverteretur, donatus a rege Nectanabide ducentis viginti talentis, quae ille muneri populo

suo daret, venissetque in portum, qui Menelai vocatur,
iacens inter Cyrenas et Aegyptum, in morbum implicitus
decessit. Ibi eum amici, quo Spartam facilius perferre 7
possent, quod mel non habebant, cera circumfuderunt atque
ita domum retulerunt.

EUMENES.

	B. C.
Secretary to Alexander	336–323
Defeated Craterus	321
Died	316

Eumenes Cardianus. Huius si virtuti par data esset for-
tuna, non ille quidem maior, sed multo illustrior atque etiam
honoratior, quod magnos homines virtute metimur, non for-
2 tuna. Nam cum aetas eius incidisset in ea tempora, quibus
Macedones florerent, multum ei detraxit inter eos viventi,
quod alienae erat civitatis, neque aliud huic defuit quam gene-
3 rosa stirps. Etsi ille domestico summo genere erat: tamen
Macedones eum sibi aliquando anteponi indigne ferebant,
neque tamen non patiebantur. Vincebat enim omnes cura,
vigilantia, patientia, calliditate et celeritate ingenii.

4 Hic peradolescentulus ad amicitiam accessit Philippi,
Amyntae filii, brevique tempore in intimam pervenit familiari-
5 tatem. Fulgebat enim iam in adolescentulo indoles virtutis.
Itaque eum habuit ad manum scribae loco, quod multo apud
Graios honorificentius est quam apud Romanos. Namque
apud nos re vera, sicut sunt, mercenarii scribae existimantur;
at apud illos e contrario nemo ad id officium admittitur nisi
honesto loco, et fide et industria cognita, quod necesse est
6 omnium consiliorum eum esse participem. Hunc locum
tenuit amicitiae apud Philippum annos septem. Illo inter-
fecto eodem gradu fuit apud Alexandrum annos tredecim.

Novissimo tempore praefuit etiam alterae equitum alae, quae
Hetaerice appellabatur. Utrique autem in consilio semper
affuit et omnium rerum habitus est particeps.

II. Alexandro Babylone mortuo, cum regna singulis
familiaribus dispertirentur et summa rerum tradita esset
tuenda eidem, cui Alexander moriens annulum suum dederat,
Perdiccae: ex quo omnes coniecerant eum regnum ei com- 2
misisse, quoad liberi eius in suam tutelam pervenissent:
aberat enim Crateros et Antipater, qui antecedere hunc vide-
bantur; mortuus erat Hephaestio, quem unum Alexander,
quod facile intellegi posset, plurimi fecerat: hoc tempore
data est Eumeni Cappadocia sive potius dicta: nam tum in
hostium erat potestate. Hunc sibi Perdiccas adiunxerat 3
magno studio, quod in homine fidem et industriam magnam
videbat, non dubitans, si eum pellexisset, magno usui fore
sibi in iis rebus, quas apparabat. Cogitabat enim, quod fere
omnes in magnis imperiis concupiscunt, omnium partes
corripere atque complecti. Neque vero hoc ille solus fecit, 4
sed ceteri quoque omnes, qui Alexandri fuerant amici. Pri-
mus Leonnatus Macedoniam praeoccupare destinavit. Is
multis magnisque pollicitationibus persuadere Eumeni stu-
duit, ut Perdiccam desereret ac secum faceret societatem.
Cum perducere eum non posset, interficere conatus est; et 5
fecisset, nisi ille clam noctu ex praesidiis eius effugisset.

III. Interim conflata sunt illa bella, quae ad internecionem
post Alexandri mortem gesta sunt, omnesque concurrerunt
ad Perdiccam opprimendum. Quem etsi infirmum videbat,
quod unus omnibus resistere cogebatur, tamen amicum non
deseruit neque salutis quam fidei fuit cupidior. Praefecerat 2
hunc Perdiccas ei parti Asiae, quae inter Taurum montem
iacet atque Hellespontum, et illum unum opposuerat Euro-

paeis adversariis; ipse Aegyptum oppugnatum adversus
3 Ptolemaeum erat profectus. Eumenes cum neque magnas
copias neque firmas haberet, quod et inexercitatae et non
multo ante erant contractae, adventare autem dicerentur
Hellespontumque transisse Antipater et Crateros magno
cum exercitu Macedonum, viri cum claritate tum usu belli
4 praestantes (Macedones vero milites ea tum erant fama, qua
nunc Romani feruntur: etenim semper habiti sunt fortissimi,
qui summam imperii potirentur): Eumenes intellegebat, si
copiae suae cognossent, adversus quos ducerentur, non
5 modo non ituras, sed simul cum nuntio dilapsuras. Itaque
hoc ei visum est prudentissimum, ut deviis itineribus milites
duceret, in quibus vera audire non possent, et his persuaderet
6 se contra quosdam barbaros proficisci. Itaque tenuit hoc
propositum et prius in aciem exercitum eduxit proeliumque
commisit, quam milites sui scirent, cum quibus arma con-
ferrent. Effecit etiam illud locorum praeoccupatione, ut
equitatu potius dimicaret, quo plus valebat, quam peditatu,
quo erat deteriore.

IV. Quorum acerrimo concursu cum magnam partem
diei esset pugnatum, cadit Crateros dux et Neoptolemus,
qui secundum locum imperii tenebat. Cum hoc concurri
2 ipse Eumenes. Qui cum inter se complexi in terram ex
equis decidissent, ut facile intellegi possent inimica mente
contendisse animoque magis etiam pugnasse quam corpore,
non prius distracti sunt, quam alterum anima relinqueret.
Ab hoc aliquot plagis Eumenes vulneratur, neque eo magis
3 ex proelio excessit, sed acrius hostis institit. Hic equitibus
profligatis, interfecto duce Cratero, multis praeterea et
maxime nobilibus captis pedester exercitus, quod in ea loca
erat deductus, ut invito Eumene elabi non posset, pacem ab
eo petit. Quam cum impetrasset, in fide non mansit et se

simul ac potuit, ad Antipatrum recepit. Eumenes Craterum 4
ex acie semivivum elatum recreare studuit; cum id non posset, pro hominis dignitate proque pristina amicitia (namque illo usus erat Alexandro vivo familiariter) amplo funere extulit ossaque in Macedoniam uxori eius ac liberis remisit.

V. Haec dum apud Hellespontum geruntur, Perdiccas apud Nilum flumen interficitur a Seleuco et Antigono rerumque summa ad Antipatrum defertur. Hic, qui non deseruerant, exercitu suffragium ferente capitis absentes damnantur, in his Eumenes. Hac ille perculsus plaga non succubuit neque eo secius bellum administravit. Sed exiles res animi magnitudinem etsi non frangebant, tamen minuebant. Hunc 2
persequens Antigonus, cum omni genere copiarum abundaret, saepe in itineribus vexabatur, neque umquam ad manum accedere licebat nisi iis locis, quibus pauci multis possent resistere. Sed extremo tempore, cum consilio capi 3
non posset, multitudine circumitus est. Hinc tamen multis suis amissis se expedivit et in castellum Phrygiae, quod Nora appellatur, confugit. In quo cum circumsederetur et vere- 4
retur, ne uno loco manens equos militares perderet, quod spatium non esset agitandi, callidum fuit eius inventum, quemadmodum stans iumentum concalfieri exercerique posset, quo libentius et cibo uteretur et a corporis motu non removeretur. Substringebat caput loro altius, quam ut 5
prioribus pedibus plane terram posset attingere; deinde post verberibus cogebat exsultare et calces remittere. Qui motus non minus sudorem excutiebat, quam si in spatio decurreret. Quo factum est, quod omnibus mirabile est visum, ut aeque 6
iumenta nitida ex castello educeret, cum complures menses in obsidione fuisset, ac si in campestribus ea locis habuisset. In hac conclusione, quotiescumque voluit, apparatum et 7

munitiones Antigoni alias incendit, alias disiecit. Tenuit autem se uno loco, quamdiu hiems fuit, quod castra sub dio habere non poterat. Ver appropinquabat: simulata deditione, dum de condicionibus tractat, praefectis Antigoni imposuit seque ac suos omnes extraxit incolumes.

VI. Ad hunc Olympias, mater quae fuerat Alexandri, cum litteras et nuntios misisset in Asiam consultum, utrum regnum repetitum in Macedoniam veniret (nam tum in
2 Epiro habitabat) et eas res occuparet, huic ille primum suasit, ne se moveret et exspectaret, quoad Alexandri filius regnum adipisceretur; sin aliqua cupiditate raperetur in Macedoniam, oblivisceretur omnium iniuriarum et in nemi-
3 nem acerbiore uteretur imperio. Horum illa nihil fecit. Nam et in Macedoniam profecta est et ibi crudelissime se gessit. Petit autem ab Eumene absente, ne pateretur Philippi domus ac familiae inimicissimos stirpem quoque interi-
4 mere ferretque opem liberis Alexandri. Quam veniam si daret, quam primum exercitus pararet, quos sibi subsidio adduceret. Id quo facilius faceret, se omnibus praefectis, qui in officio manebant, misisse litteras, ut ei parerent eius-
5 que consiliis uterentur. His rebus Eumenes permotus satius duxit, si ita tulisset fortuna, perire bene meritis referentem gratiam quam ingratum vivere.

VII. Itaque copias contraxit, bellum adversus Antigonum comparavit. Quod una erant Macedones complures nobiles, in his Peucestes, qui corporis custos fuerat Alexandri, tum autem obtinebat Persidem, et Antigonus, cuius sub imperio phalanx erat Macedonum, invidiam verens, quam tamen effugere non potuit, si potius ipse alienigena summi imperii potiretur quam alii Macedonum, quorum ibi erat multitudo,
2 in principiis Alexandri nomine tabernaculum statuit in eoque

sellam auream cum sceptro ac diademate iussit poni eoque
omnes quotidie convenire, ut ibi de summis rebus consilia
caperentur, credens minore se invidia fore, si specie imperii
nominisque simulatione Alexandri bellum videretur admi-
nistrari. Quod effecit. Nam cum non ad Eumenis prin- 3
cipia, sed ad regia conveniretur atque ibi de rebus delibe-
raretur, quodammodo latebat, cum tamen per eum unum
gererentur omnia.

VIII. Hic in Paraetacis cum Antigono conflixit, non
acie instructa, sed in itinere, eumque male acceptum in
Mediam hiematum coëgit redire. Ipse in finitima regione
Persidis hiematum copias divisit, non ut voluit, sed ut
militum cogebat voluntas. Namque illa phalanx Alexandri 2
Magni, quae Asiam peragrarat deviceratque Persas, inve-
terata cum gloria tum etiam licentia, non parere se ducibus,
sed imperare postulabat, ut nunc veterani faciunt nostri.
Itaque periculum est, ne faciant, quod illi fecerunt, sua
intemperantia nimiaque licentia ut omnia perdant neque
minus eos, cum quibus steterint, quam adversus quos fece-
rint. Quod si quis illorum veteranorum legat facta, paria 3
horum cognoscat neque rem ullam nisi tempus interesse
iudicet. Sed ad illos revertar. Hiberna sumpserant non
ad usum belli, sed ad ipsorum luxuriam longeque inter se
discesserant. Hoc Antigonus cum comperisset intellegeret- 4
que se parem non esse paratis adversariis, statuit aliquid
sibi consilii novi esse capiendum. Duae erant viae, qua ex
Medis, ubi ille hiemabat, ad adversariorum hibernacula
posset perveniri. Quarum brevior per loca deserta, quae 5
nemo incolebat propter aquae inopiam, ceterum dierum
erat fere decem; illa autem, qua omnes commeabant, altero
tanto longiorem habebat anfractum, sed erat copiosa om-
niumque rerum abundans. Hac si proficisceretur, intelle- 6

gebat prius adversarios rescituros de suo adventu, quam
ipse tertiam partem confecisset itineris; sin per loca sola
contenderet, sperabat se imprudentem hostem oppressurum.
7 Ad hanc rem conficiendam imperavit quam plurimos utres
atque etiam culleos comparari, post haec pabulum, prae-
terea cibaria cocta dierum decem, ut quam minime fieret
ignis in castris. Iter quo habeat, omnes celat. Sic paratus,
qua constituerat, proficiscitur.

IX. Dimidium fere spatium confecerat, cum ex fumo cas-
trorum eius suspicio allata est ad Eumenem hostem ap-
propinquare. Conveniunt duces; quaeritur, quid opus sit
facto. Intellegebant omnes tam celeriter copias ipsorum
contrahi non posse, quam Antigonus affuturus videbatur.
2 Hic omnibus titubantibus et de rebus summis desperantibus
Eumenes ait, si celeritatem velint adhibere et imperata
facere, quod ante non fecerint, se rem expediturum. Nam
quod diebus quinque hostis transisse posset, se effecturum,
ut non minus totidem dierum spatio retardaretur. Quare
3 circumirent, suas quisque contraheret copias. Ad Antigoni
autem refrenandum impetum tale capit consilium. Certos
mittit homines ad infimos montes, qui obvii erant itineri
adversariorum, hisque praecipit, ut prima nocte, quam latis-
sime possint, ignes faciant quam maximos atque hos secunda
4 vigilia minuant, tertia perexiguos reddant et assimulata
castrorum consuetudine suspicionem iniiciant hostibus, his
locis esse castra ac de eorum adventu esse praenuntiatum;
5 idemque postera nocte faciant. Quibus imperatum erat,
diligenter praeceptum curant. Antigonus tenebris obortis
ignis conspicatur; credit de suo adventu esse auditum et
6 adversarios illuc suas contraxisse copias. Mutat consilium et,
quoniam imprudentes adoriri non posset, flectit iter suum
et illum anfractum longiorem copiosae viae capit ibique

diem unum opperitur ad lassitudinem sedandam militum ac
reficienda iumenta, quo integriore exercitu decerneret.

X. Hic Eumenes callidum imperatorem vicit consilio ce-
leritatemque impedivit eius, neque tamen multum profecit.
Nam invidia ducum, cum quibus erat, perfidiaque Macedo- 2
num veteranorum, cum superior proelio discessisset, Antigono
est deditus, cum exercitus ei ter ante separatis temporibus
iurasset se eum defensurum neque umquam deserturum.
Sed tanta fuit nonnullorum virtutis obtrectatio, ut fidem amit-
tere mallent quam eum non perdere. Atque hunc Antigonus, 3
cum ei fuisset infestissimus, conservasset, si per suos esset
licitum, quod ab nullo se plus adiuvari posse intellegebat in iis
rebus, quas impendere iam apparebat omnibus. Imminebant
enim Seleucus, Lysimachus, Ptolemaeus, opibus iam valentes,
cum quibus ei de summis rebus erat dimicandum. Sed non 4
passi sunt ii, qui circa erant, quod videbant Eumene recepto om-
nes prae illo parvi futuros. Ipse autem Antigonus adeo erat in-
census, ut nisi magna spe maximarum rerum leniri non posset.

XI. Itaque cum eum in custodiam dedisset et praefectus
custodum quaesisset, quemadmodum servari vellet, Ut acerri-
mum, inquit, leonem aut ferocissimum elephantum. Non-
dum enim statuerat, conservaret eum necne. Veniebat autem 2
ad Eumenem utrumque genus hominum, et qui propter
odium fructum oculis ex eius casu capere vellent, et qui
propter veterem amicitiam colloqui consolarique cuperent;
multi etiam, qui eius formam cognoscere studebant, qualis
esset, quem tam diu tamque valde timuissent, cuius in per-
nicie positam spem habuissent victoriae. At Eumenes, cum 3
diutius in vinclis esset, ait Onomarcho, penes quem summa
imperii erat custodiae, se mirari, quare iam tertium diem sic
teneretur; non enim hoc convenire Antigoni prudentiae, ut

sic uteretur victo; quin aut interfici aut missum fieri iuberet.
4 Hic cum ferocius Onomarcho loqui videretur, Quid tu? in-
quit, animo si isto eras, cur non in proelio cecidisti potius,
5 quam in potestatem inimici venires? Huic Eumenes Utinam
quidem istud evenisset! sed eo non accidit, quod numquam
cum fortiore sum congressus. Non enim cum quoquam arma
contuli, quin is mihi succubuerit; non enim virtute hostium,
sed amicorum perfidia decidi. Neque id falsum. . . . . .
Nam et dignitate fuit honesta et viribus ad laborem ferendum
firmis neque tam magno corpore quam figura venusta.

XII. De hoc Antigonus cum solus constituere non auderet,
ad consilium retulit. Hic cum omnes primo perturbati ad-
mirarentur non iam de eo sumptum esse supplicium, a quo
tot annos adeo essent male habiti, ut saepe ad desperationem
2 forent adducti, quique maximos duces interfecisset, denique
in quo uno tantum esset, ut, quoad ille viveret, ipsi securi
esse non possent, interfecto nihil habituri negotii essent, po-
stremo, si illi redderet salutem, quaerebant, quibus amicis esset
usurus: sese enim cum Eumene apud eum non futuros.
3 Hic cognita consilii voluntate tamen usque ad septimum
diem deliberandi sibi spatium reliquit. Tum autem, cum
iam vereretur, ne qua seditio exercitus oriretur, vetuit quem-
quam ad eum admitti et quotidianum victum removeri iussit.
Nam negabat se ei vim allaturum, qui aliquando fuisset
4 amicus. Hic tamen non amplius quam triduum fame fati-
gatus, cum castra moverentur, insciente Antigono iugulatus
est a custodibus.

XIII. Sic Eumenes annorum v et xl, cum ab anno
vicesimo, uti supra ostendimus, vii annos Philippo appa-
ruisset, xiii apud Alexandrum eundem locum obtinuisset, in
his unum equitum alae praefuisset, post autem Alexandri

Magni mortem imperator exercitus duxisset summosque
duces partim repulisset, partim interfecisset, captus non
Antigoni virtute, sed Macedonum periurio, talem habuit exi-
tum vitae. In quo quanta omnium fuerit opinio eorum, qui 2
post Alexandrum Magnum reges sunt appellati, ex hoc
facillime potest iudicari, quod nemo Eumene vivo rex appel-
latus est, sed praefectus, eidem post huius occasum statim 3
regium ornatum nomenque sumpserunt neque, quod initio
praedicarant, se Alexandri liberis regnum servare, praestare
voluerunt et uno propugnatore sublato, quid sentirent, ape-
ruerunt. Huius sceleris principes fuerunt Antigonus, Ptole-
maeus, Seleucus, Lysimachus, Cassandrus. Antigonus autem 5
Eumenem mortuum propinquis eius sepeliendum tradidit.
Hi militari honestoque funere, comitante toto exercitu, hu-
maverunt ossaque eius in Cappadociam ad matrem atque
uxorem liberosque eius deportanda curarunt.

PHOCION.

	B.C.
Born	402
Fought at Naxos	376
Commanded in Cyprus	351
Commanded in Euboea	350
Defended Megara	343
Sent as Ambassador to Antipater	323
Put to death	316

Phocion Atheniensis etsi saepe exercitibus praefuit sum-
mosque magistratus cepit, tamen multo eius notior integritas
vitae quam rei militaris labor. Itaque huius memoria est
nulla, illius autem magna fama, ex quo cognomine Bonus est
2 appellatus. Fuit enim perpetuo pauper, cum divitissimus
esse posset propter frequentes delatos honores potestatesque
3 summas, quae ei a populo dabantur. Hic cum a rege Phi-
lippo munera magnae pecuniae repudiaret legatique horta-
rentur accipere simulque admonerent, si ipse his facile
careret, liberis tamen suis prospiceret, quibus difficile esset in
4 summa paupertate tantam paternam tueri gloriam, his ille Si
mei similes erunt, idem hic, inquit, agellus illos alet, qui me
ad hanc dignitatem perduxit; sin dissimiles sunt futuri, nolo
meis impensis illorum ali augerique luxuriam.

II. Idem cum prope ad annum octogesimum prospera
pervenisset fortuna, extremis temporibus magnum in odium

pervenit suorum civium, primo quod cum Demade de urbe 2
tradenda Antipatro consenserat eiusque consilio Demosthenes
cum ceteris, qui bene de re publica meriti existimabantur,
populi scito in exilium erant expulsi. Neque in eo solum
offenderat, quod patriae male consuluerat, sed etiam quod
amicitiae fidem non praestiterat. Namque auctus adiutusque 3
a Demosthene eum, quem tenebat, ascenderat gradum, cum
adversus Charetem eum subornaret; ab eodem in iudiciis,
cum capitis causam diceret, defensus aliquoties, liberatus dis-
cesserat. Hunc non solum in periculis non defendit, sed
etiam prodidit. Concidit autem maxime uno crimine, quod, 4
cum apud eum summum esset imperium populi, et Nican-
orem, Cassandri praefectum, insidiari Piraeo Atheniensium
a Dercylo moneretur idemque postularet, ut provideret, ne
commeatibus civitas privaretur, huic audiente populo Phocion
negavit esse periculum seque eius rei obsidem fore pollicitus
est. Neque ita multo post Nicanor Piraeo est potitus. 5
Ad quem recuperandum cum populus armatus concur-
risset, ille non modo neminem ad arma vocavit, sed ne
armatis quidem praeesse voluit. Sine quo Athenae omnino
esse non possunt.

III. Erant eo tempore Athenis duae factiones, quarum
una populi causam agebat, altera optimatium. In hac erat
Phocion et Demetrius Phalereus. Harum utraque Macedo-
num patrociniis utebatur. Nam populares Polyperchonti
favebant, optimates cum Cassandro sentiebant. Interim a 2
Polyperchonte Cassandrus Macedonia pulsus est. Quo
facto populus superior factus statim duces adversariae
factionis capitis damnatos patria propulit, in his Phocionem
et Demetrium Phalereum, deque ea re legatos ad Polyper-
chontem misit, qui ab eo peterent, ut sua decreta confirma-
ret. Hoc eodem profectus est Phocion. Quo ut venit, 3

causam apud Philippum regem verbo, re ipsa quidem apud
Polyperchontem iussus est dicere. Namque is tum regis
4 rebus praeerat. Hic ab Agnone accusatus, quod Piraeum
Nicanori prodidisset, ex consilii sententia in custodiam
coniectus, Athenas deductus est, ut ibi de eo legibus fieret
iudicium.

IV. Huc perventum est, cum propter aetatem pedibus
iam non valeret vehiculoque portaretur. Magni concursus
sunt facti, cum alii, reminiscentes veteris famae, aetatis
misererentur, plurimi vero ira exacuerentur propter prodi-
tionis suspicionem Piraei maximeque, quod adversus populi
2 commoda in senectute steterat. Quare ne perorandi quidem
ei data est facultas et dicendi causam in iudicio; legitimis
quibusdam confectis damnatus, traditus est undecimviris,
quibus ad supplicium more Atheniensium publice damnati
3 tradi solent. Hic cum ad mortem duceretur, obvius ei fuit
Euphiletus, quo familiariter fuerat usus. Is cum lacrimans
dixisset O quam indigna perpeteris, Phocion! huic ille At
non inopinata, inquit: hunc enim exitum plerique clari viri
4 habuerunt Athenienses. In hoc tantum fuit odium multi-
tudinis, ut nemo ausus sit eum liber sepelire. Itaque a servis
sepultus est.

TIMOLEON.

	B. C.
Sent to Sicily	344
Defeated the Carthaginians	339
Died	337

Timoleon Corinthius. Sine dubio magnus omnium iudi-
cio hic vir exstitit. Namque huic uni contigit, quod nescio
an nulli, ut et patriam, in qua erat natus, oppressam a ty-
ranno liberaret et a Syracusis, quibus auxilio erat missus, iam
inveteratam servitutem depelleret totamque Siciliam multos
annos bello vexatam a barbarisque oppressam suo adventu in
pristinum restitueret. Sed in his rebus non simplici fortuna 2
conflictatus est et, id quod difficilius putatur, multo sapientius
tulit secundam quam adversam fortunam. Nam cum frater 3
eius Timophanes, dux a Corinthiis delectus, tyrannidem per
milites mercenarios occupasset particepsque regni posset
esse, tantum afuit a societate sceleris, ut antetulerit civium
suorum libertatem fratris saluti et parere legibus quam im-
perare patriae satius duxerit. Hac mente per haruspicem 4
communemque affinem, cui soror ex eisdem parentibus nata
nupta erat, fratrem tyrannum interficiendum curavit. Ipse
non modo manus non attulit, sed ne aspicere quidem frater-
num sanguinem voluit. Nam dum res conficeretur, procul
in praesidio fuit, ne quis satelles posset succurrere. Hoc 5
praeclarissimum eius factum non pari modo probatum est ab
omnibus. Nonnulli enim laesam ab eo pietatem putabant et

invidia laudem virtutis obterebant. Mater vero post id fac-
tum neque domum ad se filium admisit neque aspexit, quin
6 eum fratricidam impiumque detestans compellaret. Quibus
rebus ille adeo est commotus, ut nonnumquam vitae finem
facere voluerit atque ex ingratorum hominum conspectu
morte decedere.

II. Interim Dione Syracusis interfecto Dionysius rursus
Syracusarum potitus est. Cuius adversarii opem a Corinthiis
petierunt ducemque, quo in bello uterentur, postularunt.
Huc Timoleon missus incredibili felicitate Dionysium tota
2 Sicilia depulit. Cum interficere posset, noluit, tutoque ut
Corinthum perveniret, effecit, quod utrorumque Dionysiorum
opibus Corinthii saepe adiuti fuerant, cuius benignitatis me-
moriam volebat exstare, eamque praeclaram victoriam duce-
bat, in qua plus esset clementiae quam crudelitatis, postremo
ut non solum auribus acciperetur, sed etiam oculis cerneretur,
quem et ex quanto regno ad quam fortunam detulisset.
3 Post Dionysii decessum cum Hiceta bellavit, qui adversatus
erat Dionysio; quem non odio tyrannidis dissensisse, sed
cupiditate indicio fuit, quod ipse expulso Dionysio imperium
4 dimittere noluit. Hoc superato Timoleon maximas copias
Carthaginiensium apud Crinissum flumen fugavit ac satis
habere coëgit, si liceret Africam obtinere, qui iam complures
annos possessionem Siciliae tenebant. Cepit etiam Mamer-
cum, Italicum ducem, hominem bellicosum et potentem, qui
tyrannos adiutum in Siciliam venerat.

III. Quibus rebus confectis cum propter diuturnitatem
belli non solum regiones, sed etiam urbes desertas videret,
conquisivit, quos potuit, primum Siculos; dein Corintho ar-
cessivit colonos, quod ab his initio Syracusae erant conditae.
2 Civibus veteribus sua restituit, novis bello vacuefactas pos-

sessiones divisit; urbium moenia disiecta fanaque deserta
refecit; civitatibus leges libertatemque reddidit; ex maximo
bello tantum otium totae insulae conciliavit, ut hic con-
ditor urbium earum, non illi, qui initio deduxerant, vide-
retur. Arcem, Syracusis quam munierat Dionysius ad 3
urbem obsidendam, a fundamentis disiecit; cetera tyran-
nidis propugnacula demolitus est deditque operam, ut quam
minime multa vestigia servitutis manerent. Cum tantis 4
esset opibus, ut etiam invitis imperare posset, tantum autem
amorem haberet omnium Siculorum, ut nullo recusante
regnum obtinere, maluit se diligi quam metui. Itaque, cum
primum potuit, imperium deposuit ac privatus Syracusis,
quod reliquum vitae fuit, vixit. Neque vero id imperite 5
fecit. Nam quod ceteri reges imperio potuerunt, hic
benevolentia tenuit. Nullus honos huic defuit, neque postea
res ulla Syracusis gesta est publice, de qua prius sit
decretum quam Timoleontis sententia cognita. Nullius 6
umquam consilium non modo antelatum, sed ne com-
paratum quidem est. Neque id magis benevolentia factum
est quam prudentia.

IV. Hic cum aetate iam provectus esset, sine ullo morbo
lumina oculorum amisit. Quam calamitatem ita moderate
tulit, ut neque eum querentem quisquam audierit, neque
eo minus privatis publicisque rebus interfuerit. Veniebat 2
autem in theatrum, cum ibi concilium populi haberetur,
propter valetudinem vectus iumentis iunctis, atque ita de
vehiculo, quae videbantur, dicebat. Neque hoc illi quisquam
tribuebat superbiae. Nihil enim umquam neque insolens
neque gloriosum ex ore eius exiit. Qui quidem, cum suas 3
laudes audiret praedicari, numquam aliud dixit quam se
in ea re maxime diis agere gratias atque habere, quod,
cum Siciliam recreare constituissent, tum se potissimum

4 ducem esse voluissent. Nihil enim rerum humanarum sine
deorum numine geri putabat. Itaque suae domi sacellum
Automatias constituerat idque sanctissime colebat.

V. Ad hanc hominis excellentem bonitatem mirabiles ac-
cesserant casus. Nam proelia maxima natali suo die fecit
omnia: quo factum est, ut eius diem natalem festum
haberet universa Sicilia.

2 Huic quidam Laphystius, homo petulans et ingratus,
vadimonium cum vellet imponere, quod cum illo se lege
agere diceret, et complures concurrissent, qui procacitatem
hominis manibus coërcere conarentur, Timoleon oravit om-
nes, ne id facerent. Namque id ut Laphystio et cuivis
liceret, se maximos labores summaque adisse pericula.
Hanc enim speciem libertatis esse, si omnibus, quod quis-
3 que vellet, legibus experiri liceret. Idem, cum quidam
Laphystii similis, nomine Demaenetus, in contione populi
de rebus gestis eius detrahere coepisset ac nonnulla in-
veheretur in Timoleonta, dixit nunc demum se voti esse
damnatum: namque hoc a diis immortalibus semper pre-
catum, ut talem libertatem restitueret Syracusanis, in qua
cuivis liceret, de quo vellet, impune dicere.

4 Hic cum diem supremum obisset, publice a Syracusanis
in gymnasio, quod Timoleonteum appellatur, tota celebrante
Sicilia sepultus est.

DE REGIBUS.

Hi fere fuerunt Graecae gentis duces, qui memoria digni
videantur, praeter reges. Namque eos attingere noluimus,
quod omnium res gestae separatim sunt relatae. Neque 2
tamen hi admodum sunt multi. Lacedaemonius autem
Agesilaus nomine, non potestate fuit rex, sicut ceteri Spar-
tani. Ex iis vero, qui dominatum imperio tenuerunt, ex-
cellentissimi fuerunt, ut nos iudicamus, Persarum Cyrus et
Darius, Hystaspi filius; quorum uterque privatus virtute
regnum est adeptus. Prior horum apud Massagetas in
proelio cecidit; Darius senectute diem obiit supremum.
Tres sunt praeterea eiusdem generis: Xerxes et duo Ar- 3
taxerxes, Macrochir cognomine et Mnemon. Xerxi maxime
est illustre, quod maximis post hominum memoriam ex-
ercitibus terra marique bellum intulit Graeciae. At Ma- 4
crochir praecipuam habet laudem amplissimae pulcher-
rimaeque corporis formae, quam incredibili ornavit virtute
belli: namque illo Perses nemo manu fuit fortior. Mnemon
autem iustitiae fama floruit. Nam cum matris suae scelere
amisisset uxorem, tantum indulsit dolori, ut eum pietas
vinceret. Ex his duo eodem nomine morbo naturae 5
debitum reddiderunt; tertius ab Artabano praefecto ferro
interemptus est.

II. Ex Macedonum autem gente duo multo ceteros ante-
cesserunt rerum gestarum gloria: Philippus, Amyntae filius,
et Alexander Magnus. Horum alter Babylone morbo con-
sumptus est; Philippus Aegiis a Pausania, cum spectatum

ludos iret, iuxta theatrum occisus est. Unus Epirotes,
Pyrrhus, qui cum populo Romano bellavit. Is cum Argos
oppidum oppugnaret in Peloponneso, lapide ictus interiit.
2 Unus item Siculus, Dionysius prior. Nam et manu fortis
et belli peritus fuit et, id quod in tyranno non facile reperi-
tur, minime libidinosus, non luxuriosus, non avarus, nullius
denique rei cupidus nisi singularis perpetuique imperii ob
eamque rem crudelis. Nam dum id studuit munire, nullius
3 pepercit vitae, quem eius insidiatorem putaret. Hic cum
virtute tyrannidem sibi peperisset, magna retinuit felicitate.
Maior enim annos LX natus decessit florente regno neque
in tam multis annis cuiusquam ex sua stirpe funus vidit,
cum ex tribus uxoribus liberos procreasset multique ei nati
essent nepotes.

III. Fuerunt praeterea magni reges ex amicis Alexandri
Magni, qui post obitum eius imperia ceperunt, in his An-
tigonus et huius filius Demetrius, Lysimachus, Seleucus,
2 Ptolemaeus. Ex his Antigonus in proelio, cum adversus
Seleucum et Lysimachum dimicaret, occisus est. Pari leto
3 affectus est Lysimachus ab Seleuco. Namque societate
dissoluta bellum inter se gesserunt. At Demetrius, cum
filiam suam Seleuco in matrimonium dedisset neque eo
magis fida inter eos amicitia manere potuisset, captus bello
4 in custodia socer generi periit a morbo. Neque ita multo
post Seleucus a Ptolemaeo Cerauno dolo interfectus est,
quem ille a patre expulsum Alexandrea, alienarum opum
indigentem receperat. Ipse autem Ptolemaeus, cum vivus
filio regnum tradidisset, ab illo eodem vita privatus dicitur.
5 De quibus quoniam satis dictum putamus, non incommo-
dum videtur non praeterire Hamilcarem et Hannibalem,
quos et animi magnitudine et calliditate omnes in Africa
natos praestitisse constat.

HAMILCAR.

	B. C.
Commanded in Sicily	247
Fortified Eryx	244
Ended Mercenary War	238
Died	229

HAMILCAR, Hannibalis filius, cognomine Barca, Carthagi-
niensis, primo Poenico bello, sed temporibus extremis, ad-
modum adolescentulus in Sicilia praeesse coepit exercitui.
Cum autem eius adventu et mari et terra male res gereren- 2
tur Carthaginiensium, ipse, ubi affuit, numquam hosti cessit
neque locum nocendi dedit saepeque e contrario occasione
data lacessivit semperque superior discessit. Quo facto,
cum paene omnia in Sicilia Poeni amisissent, ille Erycem
sic defendit, ut bellum eo loco gestum non videretur.
Interim Carthaginienses classe apud insulas Aegatis a 3
C. Lutatio, consule Romanorum, superati statuerunt belli
facere finem eamque rem arbitrio permiserunt Hamilcaris.
Ille etsi flagrabat bellandi cupiditate, tamen paci serviendum
putavit, quod patriam, exhaustam sumptibus, diutius cala-
mitates belli ferre non posse intellegebat, sed ita, ut statim 4
mente agitaret, si paulum modo res essent refectae, bellum
renovare Romanosque armis persequi, donicum aut virtute
vicissent aut victi manus dedissent. Hoc consilio pacem 5
conciliavit; in quo tanta fuit ferocia, cum Catulus negaret

bellum compositurum, nisi ille cum suis, qui Erycem tenuerunt, armis relictis Sicilia decederent, ut succumbente patria ipse periturum se potius dixerit, quam cum tanto flagitio domum rediret. Non enim suae esse virtutis arma a patria accepta adversus hostis adversariis tradere. Huius pertinaciae cessit Catulus.

II. At ille, ut Carthaginem venit, multo aliter, ac sperarat,
rem publicam se habentem cognovit. Namque diuturnitate
externi mali tantum exarsit intestinum bellum, ut numquam
pari periculo fuerit Carthago, nisi cum deleta est. Primo,
mercenarii milites qui adversus Romanos fuerant, desci-
verunt; quorum numerus erat xx milium. Hi totam aba-
3 lienarunt Africam, ipsam Carthaginem oppugnarunt. Quibus
malis adeo sunt Poeni perterriti, ut etiam auxilia ab Romanis
petierint; eaque impetrarunt. Sed extremo, cum prope iam
ad desperationem pervenissent, Hamilcarem imperatorem
4 fecerunt. Is non solum hostes a muris Carthaginis removit,
cum amplius c milia facta essent armatorum, sed etiam
eo compulit, ut locorum angustiis clausi plures fame quam
ferro interirent. Omnia oppida abalienata, in his Uticam
atque Hipponem, valentissima totius Africae, restituit pa-
5 triae. Neque eo fuit contentus, sed etiam fines imperii
propagavit, tota Africa tantum otium reddidit, ut nullum
in ea bellum videretur multis annis fuisse.

III. Rebus his ex sententia peractis fidenti animo atque
infesto Romanis, quo facilius causam bellandi reperiret,
effecit, ut imperator cum exercitu in Hispaniam mitteretur,
eoque secum duxit filium Hannibalem annorum novem.
2 Erat praeterea cum eo adolescens illustris, formosus, Has-
drubal. Hamilcare occiso ille exercitui praefuit resque mag-
nas gessit et princeps largitione vetustos pervertit mores

Carthaginiensium eiusdemque post mortem Hannibal ab exercitu accepit imperium.

IV. At Hamilcar, posteaquam mare transiit in Hispaniamque venit, magnas res secunda gessit fortuna; maximas bellicosissimasque gentes subegit; equis, viris, pecunia totam locupletavit Africam. Hic cum in Italiam bellum inferre 2
meditaretur, nono anno, postquam in Hispaniam venerat, in proelio pugnans adversus Vettones occisus est. Huius per- 3
petuum odium erga Romanos maxime concitasse videtur secundum bellum Poenicum. Namque Hannibal, filius eius, assiduis patris obtestationibus eo est perductus, ut interire quam Romanos non experiri mallet.

HANNIBAL.

	B. C.
Born	247
Made Commander-in-Chief	221
Besieged Saguntum	219
Crossed the Alps	218
Fought at Thrasymenus	217
Fought at Cannae	216
Retired from Italy	203
Fought at Zama	202
Went to Antiochus	193
Died about	182

HANNIBAL, Hamilcaris filius, Carthaginiensis. Si verum est, quod nemo dubitat, ut populus Romanus omnes gentes virtute superarit, non est infitiandum Hannibalem tanto praestitisse ceteros imperatores prudentia, quanto populus
2 Romanus antecedat fortitudine cunctas nationes. Nam quotiescumque cum eo congressus est in Italia, semper discessit superior. Quod nisi domi civium suorum invidia debilitatus esset, Romanos videtur superare potuisse. Sed multorum obtrectatio devicit unius virtutem.

Hic autem velut hereditate relictum odium paternum erga Romanos sic conservavit, ut prius animam quam id deposuerit, qui quidem, cum patria pulsus esset et alienarum opum indigeret, numquam destiterit animo bellare cum Romanis.

II. Nam ut omittam Philippum, quem absens hostem
reddidit Romanis, omnium his temporibus potentissimus rex
Antiochus fuit. Hunc tanta cupiditate incendit bellandi, ut
usque a rubro mari arma conatus sit inferre Italiae. Ad 2
quem cum legati venissent Romani, qui de eius voluntate
explorarent darentque operam, consiliis clandestinis ut Han-
nibalem in suspicionem regi adducerent, tamquam ab ipsis
corruptum, alia atque antea sentire, neque id frustra fecissent
idque Hannibal comperisset seque ab interioribus consiliis
segregari vidisset, tempore dato adiit ad regem, eique cum 3
multa de fide sua et odio in Romanos commemorasset, hoc
adiunxit. Pater meus, inquit, Hamilcar, puerulo me, utpote
non amplius VIIII annos nato, in Hispaniam imperator pro-
ficiscens Carthagine, Iovi optimo maximo hostias immolavit.
Quae divina res dum conficiebatur, quaesivit a me, vellemne 4
secum in castra proficisci. Id cum libenter accepissem
atque ab eo petere coepissem, ne dubitaret ducere, tum ille
Faciam, inquit, si mihi fidem, quam postulo, dederis. Simul
me ad aram adduxit, apud quam sacrificare instituerat, eam-
que ceteris remotis tenentem iurare iussit numquam me in
amicitia cum Romanis fore. Id ego iusiurandum patri datum 5
usque ad hanc aetatem ita conservavi, ut nemini dubium
esse debeat, quin reliquo tempore eadem mente sim futurus.
Quare, si quid amice de Romanis cogitabis, non imprudenter 6
feceris, si me celaris; cum quidem bellum parabis, te ipsum
frustraberis, si non me in eo principem posueris.

III. Hac igitur, qua diximus, aetate cum patre in Hi-
spaniam profectus est. Cuius post obitum, Hasdrubale im-
peratore suffecto, equitatui omni praefuit. Hoc quoque
interfecto exercitus summam imperii ad eum detulit. Id,
Carthaginem delatum, publice comprobatum est. Sic Han- 2
nibal, minor V et XX annis natus imperator factus, proximo

triennio omnes gentes Hispaniae bello subegit; Saguntum,
foederatam civitatem, vi expugnavit; tres exercitus maximos
3 comparavit. Ex his unum in Africam misit, alterum cum
Hasdrubale fratre in Hispania reliquit, tertium in Italiam
secum duxit. Saltum Pyrenaeum transiit. Quacumque iter
fecit, cum omnibus incolis conflixit: neminem nisi victum
4 dimisit. Ad Alpes posteaquam venit, quae Italiam ab Gallia
seiungunt, quas nemo umquam cum exercitu ante eum
praeter Herculem Graium transierat, quo facto is hodie
saltus Graius appellatur, Alpicos conantes prohibere transitu
concidit; loca patefecit, itinera muniit, effecit, ut ea elephan-
tus ornatus ire posset, qua antea unus homo inermis vix
poterat repere. Hac copias traduxit in Italiamque pervenit.

IV. Conflixerat apud Rhodanum cum P. Cornelio Sci-
pione consule eumque pepulerat. Cum hoc eodem Clastidi
apud Padum decernit sauciumque inde ac fugatum dimittit.
2 Tertio idem Scipio cum collega Tiberio Longo apud Tre-
biam adversus eum venit. Cum his manum conseruit,
utrosque profligavit. Inde per Ligures Apenninum transiit,
3 petens Etruriam. Hoc itinere adeo gravi morbo afficitur
oculorum, ut postea numquam dextro aeque bene usus sit.
Qua valetudine cum etiamnum premeretur lecticaque ferre-
tur, C. Flaminium consulem apud Trasimenum cum exercitu
insidiis circumventum occidit neque multo post C. Cen-
tenium praetorem cum delecta manu saltus occupantem.
4 Hinc in Apuliam pervenit. Ibi obviam ei venerunt duo
consules, C. Terentius et L. Aemilius. Utriusque exercitus
uno proelio fugavit, Paulum consulem occidit et aliquot
praeterea consulares, in his Servilium Geminum, qui supe-
riore anno fuerat consul.

V. Hac pugna pugnata Romam profectus est nullo resis-

tente. In propinquis urbi montibus moratus est. Cum
aliquot ibi dies castra habuisset et Capuam reverteretur, Q.
Fabius Maximus, dictator Romanus, in agro Falerno ei se
obiecit. Hic clausus locorum angustiis noctu sine ullo 2
detrimento exercitus se expedivit Fabioque, callidissimo
imperatori, dedit verba. Namque obducta nocte sarmenta
in cornibus iuvencorum deligata incendit eiusque generis
multitudinem magnam dispalatam immisit. Quo repentino
obiecto visu tantum terrorem iniecit exercitui Romanorum,
ut egredi extra vallum nemo sit ausus. Hanc post rem 3
gestam non ita multis diebus M. Minucium Rufum, magi-
strum equitum pari ac dictatorem imperio, dolo productum in
proelium fugavit. Tiberium Sempronium Gracchum, iterum
consulem, in Lucanis absens in insidias inductum sustulit.
M. Claudium Marcellum, quinquies consulem, apud Venu-
siam pari modo interfecit. Longum est omnia enumerare 4
proelia. Quare hoc unum satis erit dictum, ex quo intellegi
possit, quantus ille fuerit: quamdiu in Italia fuit, nemo ei in
acie restitit, nemo adversus eum post Cannensem pugnam in
campo castra posuit.

VI. Hinc invictus patriam defensum revocatus bellum
gessit adversus P. Scipionem, filium eius Scipionis, quem
ipse primo apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertio
apud Trebiam fugarat. Cum hoc exhaustis iam patriae 2
facultatibus cupivit impraesentiarum bellum componere, quo
valentior postea congrederetur. In colloquium convenit;
condiciones non convenerunt. Post id factum paucis diebus 3
apud Zamam cum eodem conflixit: pulsus (incredibile
dictu) biduo et duabus noctibus Hadrumetum pervenit, quod
abest ab Zama circiter milia passuum trecenta. In hac fuga 4
Numidae, qui simul cum eo ex acie excesserant, insidiati
sunt ei; quos non solum effugit, sed etiam ipsos oppressit.

Hadrumeti reliquos e fuga collegit; novis dilectibus paucis
diebus multos contraxit.

VII. Cum in apparando acerrime esset occupatus, Car-
thaginienses bellum cum Romanis composuerunt. Ille
nihilo secius exercitui postea praefuit resque in Africa gessit
itemque Mago, frater eius, usque ad P. Sulpicium C. Au-
2 relium consules. His enim magistratibus legati Cartha-
ginienses Romam venerunt, qui senatui populoque Romano
gratias agerent, quod cum his pacem fecissent, ob eamque
rem corona aurea eos donarent simulque peterent, ut
3 obsides eorum Fregellis essent captivique redderentur. His
ex senatus consulto responsum est: munus eorum gratum
acceptumque esse; obsides, quo loco rogarent, futuros;
captivos non remissuros, quod Hannibalem, cuius opera
susceptum bellum foret, inimicissimum nomini Romano,
etiamnunc cum imperio apud exercitum haberent itemque
4 fratrem eius Magonem. Hoc responso Carthaginienses cog-
nito Hannibalem domum et Magonem revocarunt. Huc ut
rediit, praetor factus est, postquam rex fuerat, anno secundo
et vicesimo. Ut enim Romae consules, sic Carthagine quot-
5 annis annui bini reges creabantur. In eo magistratu pari
diligentia se Hannibal praebuit, ac fuerat in bello. Namque
effecit, ex novis vectigalibus non solum ut esset pecunia,
quae Romanis ex foedere penderetur, sed etiam superesset,
6 quae in aerario reponeretur. Deinde anno post praeturam,
M. Claudio L. Furio consulibus, Roma legati Carthaginem
venerunt. Hos Hannibal ratus sui exposcendi gratia missos,
priusquam his senatus daretur, navem ascendit clam atque
7 in Syriam ad Antiochum profugit. Hac re palam facta
Poeni naves duas, quae eum comprehenderent, si possent
consequi, miserunt, bona eius publicarunt, domum a fun-
damentis disiecerunt, ipsum exulem iudicarunt.

VIII. At Hannibal anno tertio, postquam domo pro-
fugerat, L. Cornelio Q. Minucio consulibus, cum v navibus
Africam accessit in finibus Cyrenaeorum, si forte Cartha-
ginienses ad bellum Antiochi spe fiduciaque possent induci,
cui iam persuaserat, ut cum exercitibus in Italiam pro-
ficisceretur. Huc Magonem fratrem excivit. Id ubi Poeni 2
resciverunt, Magonem eadem, qua fratrem, absentem af-
fecerunt poena. Illi desperatis rebus cum solvissent naves
ac vela ventis dedissent, Hannibal ad Antiochum pervenit.
De Magonis interitu duplex memoria prodita est. Namque
alii naufragio, alii a servulis ipsius interfectum eum scriptum
reliquerunt. Antiochus autem, si tam in gerendo bello 3
consiliis eius parere voluisset, quam in suscipiendo insti-
tuerat, propius Tiberi quam Thermopylis de summa imperii
dimicasset. Quem etsi multa stulte conari videbat, tamen
nulla deseruit in re. Praefuit paucis navibus, quas ex Syria 4
iussus erat in Asiam ducere, hisque adversus Rhodiorum
classem in Pamphylio mari conflixit. Quo cum multitudine
adversariorum sui superarentur, ipse, quo cornu rem gessit,
fuit superior.

IX. Antiocho fugato, verens, ne dederetur, quod sine
dubio accidisset, si sui fecisset potestatem, Cretam ad Gor-
tynios venit, ut ibi, quo se conferret, consideraret. Vidit 2
autem vir omnium callidissimus magno se fore periculo,
nisi quid providisset, propter avaritiam Cretensium. Mag-
nam enim secum pecuniam portabat, de qua sciebat exisse
famam. Itaque capit tale consilium. Amphoras complures 3
complet plumbo, summas operit auro et argento. Has
praesentibus principibus deponit in templo Dianae, simulans
se suas fortunas illorum fidei credere. His in errorem in-
ductis statuas aëneas, quas secum portabat, omni sua pe-
cunia complet easque in propatulo domi abiicit. Gortynii 4
templum magna cura custodiunt, non tam a ceteris quam
ab Hannibale, ne ille inscientibus his tolleret secumque
duceret.

X. Sic conservatis suis rebus Poenus, illusis Cretensibus
omnibus, ad Prusiam in Pontum pervenit. Apud quem
eodem animo fuit erga Italiam neque aliud quicquam egit
2 quam regem armavit et exercuit adversus Romanos. Quem
cum videret domesticis opibus minus esse robustum, con-
ciliabat ceteros reges, adiungebat bellicosas nationes. Dis-
sidebat ab eo Pergamenus rex Eumenes, Romanis amicissi-
mus, bellumque inter eos gerebatur et mari et terra; quo
3 magis cupiebat eum Hannibal opprimi. Sed utrobique
Eumenes plus valebat propter Romanorum societatem;
quem si removisset, faciliora sibi cetera fore arbitrabatur.
4 Ad hunc interficiendum talem iniit rationem. Classe paucis
diebus erant decreturi. Superabatur navium multitudine;
dolo erat pugnandum, cum par non esset armis. Imperavit
quam plurimas venenatas serpentes vivas colligi easque in
5 vasa fictilia coniici. Harum cum effecisset magnam mul-
titudinem, die ipso, quo facturus erat navale proelium, clas-
siarios convocat hisque praecipit, omnes ut in unam Eumenis
regis concurrant navem, a ceteris tantum satis habeant se
defendere. Id illos facile serpentium multitudine consecu-
6 turos. Rex autem in qua nave veheretur, ut scirent, se
facturum. Quem si aut cepissent aut interfecissent, magno
his pollicetur praemio fore.

XI. Tali cohortatione militum facta classis ab utrisque
in proelium deducitur. Quarum acie constituta, priusquam
signum pugnae daretur, Hannibal, ut palam faceret suis,
quo loco Eumenes esset, tabellarium in scapha cum caduceo
2 mittit. Qui ubi ad naves adversariorum pervenit epistolam-

que ostendens se regem professus est quaerere, statim ad
Eumenem deductus est, quod nemo dubitabat, quin aliquid
de pace esset scriptum. Tabellarius ducis nave declarata
suis eodem, unde erat egressus, se recepit. At Eumenes 3
soluta epistola nihil in ea reperit, nisi quae ad irridendum
eum pertinerent. Cuius etsi causam mirabatur neque re-
periebatur, tamen proelium statim committere non dubitavit.
Horum in concursu Bithynii Hannibalis praecepto universi 4
navem Eumenis adoriuntur. Quorum vim rex cum sus-
tinere non posset, fuga salutem petit; quam consecutus
non esset, nisi intra sua praesidia se recepisset, quae in
proximo litore erant collocata. Reliquae Pergamenae naves 5
cum adversarios premerent acrius, repente in eas vasa fic-
tilia, de quibus supra mentionem fecimus, coniici coepta
sunt. Quae iacta initio risum pugnantibus concitarunt,
neque, quare id fieret, poterat intellegi. Postquam autem 6
naves suas oppletas conspexerunt serpentibus, nova re per-
territi, cum, quid potissimum vitarent, non viderent, puppes
verterunt seque ad sua castra nautica retulerunt. Sic Han- 7
nibal consilio arma Pergamenorum superavit neque tum
solum, sed saepe alias pedestribus copiis pari prudentia
pepulit adversarios.

XII. Quae dum in Asia geruntur, accidit casu, ut legati
Prusiae Romae apud L. Quintium Flamininum consularem
caenarent atque ibi de Hannibale mentione facta ex his
unus diceret eum in Prusiae regno esse. Id postero die 2
Flamininus senatui detulit. Patres conscripti, qui Hannibale
vivo numquam se sine insidiis futuros existimarent, legatos
in Bithyniam miserunt, in his Flamininum, qui ab rege
peterent, ne inimicissimum suum secum haberet sibique
dederet. His Prusia negare ausus non est; illud recusavit, 3
ne id a se fieri postularent, quod adversus ius hospitii esset:

ipsi, si possent, comprehenderent; locum, ubi esset, facile
inventuros. Hannibal enim uno loco se tenebat, in castello,
quod ei a rege datum erat muneri, idque sic aedificarat,
ut in omnibus partibus aedificii exitus haberet, scilicet ve-
4 rens, ne usu veniret, quod accidit. Huc cum legati Roma-
norum venissent ac multitudine domum eius circumdedis-
sent, puer ab ianua prospiciens Hannibali dixit plures praeter
consuetudinem armatos apparere. Qui imperavit ei, ut omnes
fores aedificii circumiret ac propere sibi nuntiaret, num
5 eodem modo undique obsideretur. Puer cum celeriter, quid
esset, renuntiasset omnesque exitus occupatos ostendisset,
sensit id non fortuito factum, sed se peti neque sibi diutius
vitam esse retinendam. Quam ne alieno arbitrio dimitteret,
memor pristinarum virtutum venenum, quod semper secum
habere consuerat, sumpsit.

XIII. Sic vir fortissimus, multis variisque perfunctus la-
boribus, anno acquievit septuagesimo. Quibus consulibus
interierit, non convenit. Namque Atticus M. Claudio Mar-
cello Q. Fabio Labeone consulibus mortuum in annali suo
scriptum reliquit, at Polybius L. Aemilio Paulo Cn. Baebio
Tamphilo, Sulpicius autem Blitho P. Cornelio Cethego
2 M. Baebio Tamphilo. Atque hic tantus vir tantisque bellis
districtus nonnihil temporis tribuit litteris. Namque aliquot
eius libri sunt, Graeco sermone confecti, in his ad Rhodios
3 de Cn. Manlii Vulsonis in Asia rebus gestis. Huius belli
gesta multi memoriae prodiderunt, sed ex his duo, qui cum
eo in castris fuerunt simulque vixerunt, quamdiu fortuna
passa est, Silenus et Sosilus Lacedaemonius. Atque hoc
Sosilo Hannibal litterarum Graecarum usus est doctore.
4 Sed nos tempus est huius libri facere finem et Roma-
norum explicare imperatores, quo facilius collatis utrorum-
que factis, qui viri praeferendi sint, possit iudicari.

EX LIBRO

CORNELII NEPOTIS

DE LATINIS HISTORICIS.

CATO.

	B. C.
Born	234
Quaestor	205
Praetor in Sardinia	198
Consul	195
Commanded in Spain	194
Censor	184
Died	149

M. Cato, ortus municipio Tusculo, adolescentulus, prius-
quam honoribus operam daret, versatus est in Sabinis, quod
ibi heredium a patre relictum habebat. Inde hortatu L.
Valerii Flacci, quem in consulatu censuraque habuit colle-
gam, ut M. Perpenna censorius narrare solitus est, Romam
demigravit in foroque esse coepit. Primum stipendium 2
meruit annorum decem septemque. Q. Fabio M. Claudio
consulibus tribunus militum in Sicilia fuit. Inde ut rediit,
castra secutus est Claudii Neronis, magnique opera eius
existimata est in proelio apud Senam, quo cecidit Hasdrubal,
frater Hannibalis. Quaestor obtigit P. Africano consuli; 3

cum quo non pro sortis necessitudine vixit: namque ab
4 eo perpetua dissensit vita. Aedilis plebi factus est cum
C. Helvio. Praetor provinciam obtinuit Sardiniam, ex qua,
quaestor superiore tempore ex Africa decedens, Q. Ennium
poëtam deduxerat; quod non minoris aestimamus quam
quemlibet amplissimum Sardiniensem triumphum.

II. Consulatum gessit cum L. Valerio Flacco, sorte pro-
vinciam nactus Hispaniam citeriorem, exque ea triumphum
2 deportavit. Ibi cum diutius moraretur, P. Scipio Africanus,
consul iterum, cuius in priori consulatu quaestor fuerat,
voluit eum de provincia depellere et ipse ei succedere neque
hoc per senatum efficere potuit, cum quidem Scipio princi-
patum in civitate obtineret, quod tum non potentia, sed iure
res publica administrabatur. Qua ex re iratus senatu, con-
3 sulatu peracto privatus in urbe mansit. At Cato, censor
cum eodem Flacco factus, severe praefuit ei potestati. Nam
et in complures nobiles animadvertit et multas res novas in
edictum addidit, qua re luxuria reprimeretur, quae iam tum
4 incipiebat pullulare. Circiter annos octoginta, usque ad
extremam aetatem ab adolescentia, rei publicae causa susci-
pere inimicitias non destitit. A multis temptatus non modo
nullum detrimentum existimationis fecit, sed, quoad vixit,
virtutum laude crevit.

III. In omnibus rebus singulari fuit industria. Nam et
agricola sollers et peritus iuris consultus et magnus imperator
2 et probabilis orator et cupidissimus litterarum fuit. Quarum
studium etsi senior arripuerat, tamen tantum progressum
fecit, ut non facile reperiri possit neque de Graecis neque de
3 Italicis rebus, quod ei fuerit incognitum. Ab adolescentia
confecit orationes. Senex historias scribere instituit. Earum
sunt libri VII. Primus continet res gestas regum populi

Romani; secundus et tertius, unde quaeque civitas orta sit
Italica; ob quam rem omnes Origines videtur appellasse.
In quarto autem bellum Poenicum est primum, in quinto
secundum. Atque haec omnia capitulatim sunt dicta. Re- 4
liquaque bella pari modo persecutus est usque ad praeturam
Servii Galbae, qui diripuit Lusitanos; atque horum bellorum
duces non nominavit, sed sine nominibus res notavit. In
eisdem exposuit, quae in Italia Hispaniisque aut fierent aut
viderentur admiranda. In quibus multa industria et diligentia
comparet, nulla doctrina.

Huius de vita et moribus plura in eo libro persecuti 5
sumus, quem separatim de eo fecimus rogatu T. Pomponii
Attici. Quare studiosos Catonis ad illud volumen delegamus.

ATTICUS.

	B. C.
Born	109
Went to Athens	85
Returned to Rome	65
Died	32

T. Pomponius Atticus, ab origine ultima stirpis Romanae
generatus, perpetuo a maioribus acceptam equestrem obtinuit
2 dignitatem. Patre usus est diligente et, ut tum erant tem-
pora, diti in primisque studioso litterarum. Hic, prout ipse
amabat litteras, omnibus doctrinis, quibus puerilis aetas
3 impertiri debet, filium erudivit. Erat autem in puero praeter
docilitatem ingenii summa suavitas oris atque vocis, ut non
solum celeriter acciperet, quae tradebantur, sed etiam excel-
lenter pronuntiaret. Qua ex re in pueritia nobilis inter
aequales ferebatur clariusque exsplendescebat, quam generosi
condiscipuli animo aequo ferre possent. Itaque incitabat
4 omnes studio suo. Quo in numero fuerunt L. Torquatus,
C. Marius filius, M. Cicero; quos consuetudine sua sic
devinxit, ut nemo his perpetuo fuerit carior.

II. Pater mature decessit. Ipse adolescentulus propter
affinitatem P. Sulpicii, qui tribunus plebi interfectus est, non
expers fuit illius periculi. Namque Anicia, Pomponii conso-
2 brina, nupserat Servio, fratri Sulpicii. Itaque interfecto
Sulpicio, posteaquam vidit Cinnano tumultu civitatem esse

perturbatam neque sibi dari facultatem pro dignitate vivendi,
quin alterutram partem offenderet, dissociatis animis civium,
cum alii Sullanis, alii Cinnanis faverent partibus, idoneum
tempus ratus studiis obsequendi suis, Athenas se contulit.
Neque eo secius adolescentem Marium hostem iudicatum
iuvit opibus suis, cuius fugam pecunia sublevavit. Ac ne illa 3
peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei familiari, eodem
magnam partem fortunarum traiecit suarum. Hic ita vixit,
ut universis Atheniensibus merito esset carissimus. Nam 4
praeter gratiam, quae iam in adolescentulo magna erat, saepe
suis opibus inopiam eorum publicam levavit. Cum enim
versuram facere publice necesse esset neque eius condici-
onem aequam haberent, semper se interposuit atque ita, ut
neque usuram iniquam ab his acceperit neque longius, quam
dictum esset, debere passus sit. Quod utrumque erat his 5
salutare. Nam neque indulgendo inveterascere eorum aes
alienum patiebatur neque multiplicandis usuris crescere.
Auxit hoc officium alia quoque liberalitate. Nam universos 6
frumento donavit, ita ut singulis sex modii tritici darentur;
qui modus mensurae medimnus Athenis appellatur.

III. Hic autem sic se gerebat, ut communis infimis, par
principibus videretur. Quo factum est, ut huic omnes ho-
nores, quos possent, publice haberent civemque facere
studerent; quo beneficio ille uti noluit, quod nonnulli ita inter-
pretantur, amitti civitatem Romanam alia ascita. Quamdiu 2
affuit, ne qua sibi statua poneretur, restitit; absens prohibere
non potuit. Itaque aliquot ipsi et Midiae locis sanctissimis
posuerunt: hunc enim in omni procuratione rei publicae
actorem auctoremque habebant. Igitur primum illud munus 3
fortunae, quod in ea potissimum urbe natus est, in qua domi-
cilium orbis terrarum esset imperii, ut eandem propriam
haberet domum; hoc specimem prudentiae, quod, cum in

eam se civitatem contulisset, quae antiquitate, humanitate
doctrinaque praestaret omnes, unus ei fuit carissimus.

IV. Huc ex Asia Sulla decedens cum venisset, quamdiu
ibi fuit, secum habuit Pomponium, captus adolescentis et
humanitate et doctrina. Sic enim Graece loquebatur, ut
Athenis natus videretur; tanta autem suavitas erat sermonis
Latini, ut appareret in eo nativum quendam leporem esse,
non ascitum. Idem poëmata pronuntiabat et Graece et
2 Latine sic, ut supra nihil posset addi. Quibus rebus factum
est, ut Sulla nusquam ab se dimitteret cuperetque secum
deducere. Qui cum persuadere temptaret, Noli, oro te, in-
quit Pomponius, adversum eos me velle ducere, cum quibus
ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui. At Sulla ado-
lescentis officio collaudato omnia munera ei, quae Athenis
acceperat, proficiscens iussit deferri.
3 Hic complures annos moratus, cum et rei familiari tantum
operae daret, quantum non indiligens deberet paterfamilias,
et omnia reliqua tempora aut litteris aut Atheniensium rei
publicae tribueret, nihilo minus amicis urbana officia prae-
4 stitit. Nam et ad comitia eorum ventitavit, et si qua res
maior acta est, non defuit. Sicut Ciceroni in omnibus eius
periculis singularem fidem praebuit; cui ex patria fugienti HS
5 ducenta et quinquaginta milia donavit. Tranquillatis autem
rebus Romanis remigravit Romam, ut opinor, L. Cotta et
L. Torquato consulibus. Quem diem sic universa civitas
Atheniensium prosecuta est, ut lacrimis desiderii futuri do-
lorem indicaret.

V. Habebat avunculum Q. Caecilium, equitem Romanum,
familiarem L. Luculli, divitem, difficillima natura. Cuius sic
asperitatem veritus est, ut, quem nemo ferre posset, huius
sine offensione ad summam senectutem retinuerit benevo-

lentiam. Quo facto tulit pietatis fructum. Caecilius enim 2
moriens testamento adoptavit eum heredemque fecit ex
dodrante; ex qua hereditate accepit circiter centies sester-
tium. Erat nupta soror Attici Q. Tullio Ciceroni, easque 3
nuptias M. Cicero conciliarat, cum quo a condiscipulatu
vivebat coniunctissime, multo etiam familiarius quam cum
Quinto, ut iudicari possit plus in amicitia valere similitudinem
morum quam affinitatem. Utebatur autem intime Q. Hor- 4
tensio, qui his temporibus principatum eloquentiae tenebat,
ut intellegi non posset, uter eum plus diligeret, Cicero an
Hortensius, et, id quod erat difficillimum, efficiebat, ut, inter
quos tantae laudis esset aemulatio, nulla intercederet obtrec-
tatio essetque talium virorum copula.

VI. In re publica ita est versatus, ut semper optimarum
partium et esset et existimaretur, neque tamen se civilibus
fluctibus committeret, quod non magis eos in sua potestate
existimabat esse, qui se his dedissent, quam qui maritimis
iactarentur. Honores non petiit, cum ei paterent propter 2
vel gratiam vel dignitatem, quod neque peti more maiorum
neque capi possent conservatis legibus in tam effusi ambitus
largitionibus neque geri e re publica sine periculo corruptis
civitatis moribus. Ad hastam publicam numquam accessit. 3
Nullius rei neque praes neque manceps factus est. Neminem
neque suo nomine neque subscribens accusavit; in ius
de sua re numquam iit; iudicium nullum habuit. Multorum 4
consulum praetorumque praefecturas delatas sic accepit, ut
neminem in provinciam sit secutus, honore fuerit contentus,
rei familiaris despexerit fructum; qui ne cum Q. quidem
Cicerone voluerit ire in Asiam, cum apud eum legati locum
obtinere posset. Non enim decere se arbitrabatur, cum
praeturam gerere noluisset, asseclam esse praetoris. Qua in 5
re non solum dignitati serviebat, sed etiam tranquillitati, cum

suspiciones quoque vitaret criminum. Quo fiebat, ut eius
observantia omnibus esset carior, cum eam officio, non
timori neque spei tribui viderent.

VII. Incidit Caesarianum civile bellum, cum haberet an-
nos circiter sexaginta. Usus est aetatis vacatione neque se
quoquam movit ex urbe. Quae amicis suis opus fuerant ad
Pompeium proficiscentibus, omnia ex sua re familiari dedit.
2 Ipsum Pompeium coniunctum non offendit. Nullum ab eo
habebat ornamentum, ut ceteri, qui per eum aut honores aut
divitias ceperant; quorum partim invitissimi castra sunt se-
cuti, partim summa cum eius offensione domi remanserunt.
3 Attici autem quies tantopere Caesari fuit grata, ut victor,
cum privatis pecunias per epistolas imperaret, huic non
solum molestus non fuerit, sed etiam sororis filium et Q.
Ciceronem ex Pompeii castris concesserit. Sic vetere insti-
tuto vitae effugit nova pericula.

VIII. Secutum est illud occiso Caesare, cum res publica
penes Brutos videretur esse et Cassium ac tota civitas se ad
2 eos convertisse videretur. Sic M. Bruto usus est, ut nullo
ille adolescens aequali familiarius quam hoc sene neque
solum eum principem consilii haberet, sed etiam in convictu.
3 Excogitatum est a quibusdam, ut privatum aerarium Caesaris
interfectoribus ab equitibus Romanis constitueretur. Id
facile effici posse arbitrati sunt, si principes eius ordinis
pecunias contulissent. Itaque appellatus est a C. Flavio,
4 Bruti familiari, Atticus, ut eius rei princeps esse vellet. At
ille, qui officia amicis praestanda sine factione existimaret
semperque a talibus se consiliis removisset, respondit: si
quid Brutus de suis facultatibus uti voluisset, usurum, quan-
tum hae paterentur; sed neque cum quoquam de ea re
collocuturum neque coiturum. Sic ille consensionis globus

huius unius dissensione disiectus est. Neque multo post 5
superior esse coepit Antonius, ita ut Brutus et Cassius pro-
vinciarum, quae his dicis causa datae erant a consule, ...
desperatis rebus in exilium proficiscerentur. Atticus, qui 6
pecuniam simul cum ceteris conferre noluerat florenti illi
parti, abiecto Bruto Italiaque cedenti HS centum milia
muneri misit, eidem in Epiro absens trecenta iussit dari,
neque eo magis potenti adulatus est Antonio neque des-
peratos reliquit.

IX. Secutum est bellum gestum apud Mutinam. In quo
si tantum eum prudentem dicam, minus, quam debeam,
praedicem, cum ille potius divinus fuerit, si divinatio appel-
landa est perpetua naturalis bonitas, quae nullis casibus
agitur neque minuitur. Hostis Antonius iudicatus Italia 2
cesserat; spes restituendi nulla erat. Non solum inimici,
qui tum erant potentissimi et plurimi, sed etiam, qui adver-
sariis eius se dabant et in eo laedendo aliquam consecuturos
sperabant commoditatem, Antonii familiares insequebantur,
uxorem Fulviam omnibus rebus spoliare cupiebant, liberos
etiam exstinguere parabant. Atticus, cum Ciceronis intima 3
familiaritate uteretur, amicissimus esset Bruto, non modo
nihil his indulsit ad Antonium violandum, sed e contrario
familiares eius ex urbe profugientes, quantum potuit, texit,
quibus rebus indiguerunt, adiuvit. P. vero Volumnio ea tribuit, 4
ut plura a parente proficisci non potuerint. Ipsi autem Ful-
viae, cum litibus distineretur magnisque terroribus vexaretur,
tanta diligentia officium suum praestitit, ut nullum illa stiterit
vadimonium sine Attico, sponsor omnium rerum fuerit. Quin 5
etiam, cum illa fundum secunda fortuna emisset in diem
neque post calamitatem versuram facere potuisset, ille se
interposuit pecuniamque sine fenore sineque ulla stipulatione
credidit, maximum existimans quaestum memorem gratum-

que cognosci simulque aperire se non fortunae, sed homini-
6 bus solere esse amicum. Quae cum faciebat, nemo eum
temporis causa facere poterat existimare. Nemini enim in
7 opinionem veniebat Antonium rerum potiturum. Sed sensim
is a nonnullis optimatibus, familiaribus eius, reprehendebatur,
quod parum odisse malos cives videretur. Ille autem, sui
iudicii, potius, quid se facere par esset, intuebatur, quam
quid alii laudaturi forent.

X. Conversa subito fortuna est. Ut Antonius rediit in
Italiam, nemo non magno in periculo Atticum putarat prop-
2 ter intimam familiaritatem Ciceronis et Bruti. Itaque ad
adventum imperatorum de foro decesserat, timens proscrip-
tionem, latebatque apud P. Volumnium, cui, ut ostendimus,
paulo ante opem tulerat (tanta varietas his temporibus fuit
fortunae, ut modo hi, modo illi in summo essent aut fastigio
aut periculo), habebatque secum Q. Gellium Canum, aequa-
3 lem simillimumque sui. Hoc quoque sit Attici bonitatis
exemplum, quod cum eo, quem puerum in ludo cognorat,
adeo coniuncte vixit, ut ad extremam aetatem amicitia eorum
4 creverit. Antonius autem, etsi tanto odio ferebatur in Ci-
ceronem, ut non solum ei, sed etiam omnibus eius amicis
esset inimicus eosque vellet proscribere, multis hortantibus
tamen Attici memor fuit officii et ei, cum requisisset, ubinam
esset, sua manu scripsit, ne timeret statimque ad se veniret:
se eum et illius causa Canum de proscriptorum numero exe-
misse. Ac ne quod periculum incideret, quod noctu fiebat,
5 praesidium ei misit. Sic Atticus in summo timore non solum
sibi, sed etiam ei, quem carissimum habebat, praesidio fuit.
Neque enim suae solum a quoquam auxilium petiit salutis,
sed ut appareret nullam seiunctam sibi ab eo velle fortunam.
6 Quod si gubernator praecipua laude fertur, qui navem ex
hieme marique scopuloso servat, cur non singularis eius

existimetur prudentia, qui ex tot tamque gravibus procellis
civilibus ad incolumitatem pervenit?

XI. Quibus ex malis ut se emersit, nihil aliud egit, quam
ut plurimis, quibus rebus posset, esset auxilio. Cum pro-
scriptos praemiis imperatorum vulgus conquireret, nemo in
Epirum venit, cui res ulla defuerit, nemini non ibi perpetuo
manendi potestas facta est: qui etiam post proelium Phi- 2
lippense interitumque C. Cassii et M. Bruti L. Iulium
Mocillam praetorium et filium eius Aulumque Torquatum
ceterosque pari fortuna perculsos instituerit tueri atque ex
Epiro his omnia Samothraciam supportari iusserit. Difficile 3
est omnia persequi et non necessarium. Illud unum in-
tellegi volumus, illius liberalitatem neque temporariam neque
callidam fuisse. Id ex ipsis rebus ac temporibus iudicari 4
potest, quod non florentibus se venditavit, sed afflictis sem-
per succurrit; qui quidem Serviliam, Bruti matrem, non
minus post mortem eius quam florentem coluerit. Sic libe- 5
ralitate utens nullas inimicitias gessit, quod neque laedebat
quemquam neque, si quam iniuriam acceperat, non malebat
oblivisci quam ulcisci. Idem immortali memoria percepta
retinebat beneficia; quae autem ipse tribuerat, tamdiu me-
minerat, quoad ille gratus erat, qui acceperat. Itaque hic 6
fecit, ut vere dictum videatur

Sui cuique mores fingunt fortunam hominibus.

Neque tamen ille prius fortunam quam se ipse finxit, qui
cavit, ne qua in re iure plecteretur.

XII. His igitur rebus effecit, ut M. Vipsanius Agrippa,
intima familiaritate coniunctus adolescenti Caesari, cum
propter suam gratiam et Caesaris potentiam nullius con-
dicionis non haberet potestatem, potissimum eius deligeret
affinitatem praeoptaretque equitis Romani filiam genero-

2 sarum nuptiis. Atque harum nuptiarum conciliator fuit (non
est enim celandum) M. Antonius, triumvir rei publicae.
Cuius gratia cum augere possessiones posset suas, tantum
afuit a cupiditate pecuniae, ut nulla in re usus sit ea nisi
in deprecandis amicorum aut periculis aut incommodis.
3 Quod quidem sub ipsa proscriptione perillustre fuit. Nam
cum L. Saufeii, equitis Romani, aequalis sui, qui complures
annos studio ductus philosophiae habitabat Athenis habe-
batque in Italia pretiosas possessiones, triumviri bona ven-
didissent consuetudine ea, qua tum res gerebantur, Attici
labore atque industria factum est, ut eodem nuntio Saufeius
4 fieret certior se patrimonium amisisse et recuperasse. Idem
L. Iulium Calidum, quem post Lucretii Catullique mortem
multo elegantissimum poëtam nostram tulisse aetatem vere
videor posse contendere neque minus virum bonum opti-
misque artibus eruditum; quem post proscriptionem equitum
propter magnas eius Africanas possessiones in proscrip-
torum numerum a P. Volumnio, praefecto fabrum Antonii,
5 absentem relatum expedivit. Quod in praesenti utrum ei
laboriosius an gloriosius fuerit, difficile est iudicare, quod
in eorum periculis non secus absentes quam praesentes
amicos Attico esse curae cognitum est.

XIII. Neque vero ille vir minus bonus paterfamilias ha-
bitus est quam civis. Nam cum esset pecuniosus, nemo
illo minus fuit emax, minus aedificator. Neque tamen non
in primis bene habitavit omnibusque optimis rebus usus est.
2 Nam domum habuit in colle Quirinali Tamphilianam, ab
avunculo hereditate relictam; cuius amoenitas non aedificio,
sed silva constabat. Ipsum enim tectum antiquitus con-
stitutum plus salis quam sumptus habebat; in quo nihil
3 commutavit, nisi si quid vetustate coactus est. Usus est
familia, si utilitate iudicandum est, optima; si forma, vix

mediocri. Namque in ea erant pueri litteratissimi, anagnostae optimi et plurimi librarii, ut ne pedissequus quidem quisquam esset, qui non utrumque horum pulchre facere posset, pari modo artifices ceteri, quos cultus domesticus desiderat, apprime boni. Neque tamen horum quemquam 4
nisi domi natum domique factum habuit; quod est signum non solum continentiae, sed etiam diligentiae. Nam et non intemperanter concupiscere, quod a plurimis videas, continentis debet duci, et potius diligentia quam pretio parare non mediocris est industriae. Elegans, non magnificus; 5
splendidus, non sumptuosus: omnisque diligentia munditiam, non affluentiam affectabat. Supellex modica, non multa, ut in neutram partem conspici posset. Nec hoc 6
praeteribo, quamquam nonnullis leve visum iri putem: cum in primis lautus esset eques Romanus et non parum liberaliter domum suam omnium ordinum homines invitaret, scimus non amplius quam terna milia peraeque in singulos menses ex ephemeride eum expensum sumptui ferre solitum. Atque hoc non auditum, sed cognitum praedicamus: 7
saepe enim propter familiaritatem domesticis rebus interfuimus.

XIV. Nemo in convivio eius aliud acroama audivit quam anagnosten; quod nos quidem iucundissimum arbitramur: neque umquam sine aliqua lectione apud eum caenatum est, ut non minus animo quam ventre convivae delectarentur. Namque eos vocabat, quorum mores a suis non abhorrerent. 2
Cum tanta pecuniae facta esset accessio, nihil de quotidiano cultu mutavit, nihil de vitae consuetudine tantaque usus est moderatione, ut neque in sestertio vicies, quod a patre acceperat, parum se splendide gesserit neque in sestertio centies affluentius vixerit, quam instituerat, parique fastigio steterit in utraque fortuna. Nullos habuit hortos, nullam 3

suburbanam aut maritimam sumptuosam villam, neque in Italia praeter Arretinum et Nomentanum rusticum praedium, omnisque eius pecuniae reditus constabat in Epiroticis et urbanis possessionibus. Ex quo cognosci potest usum eum pecuniae non magnitudine, sed ratione metiri solitum.

XV. Mendacium neque dicebat neque pati poterat. Itaque eius comitas non sine severitate erat neque gravitas sine facilitate, ut difficile esset intellectu, utrum eum amici magis vererentur an amarent. Quidquid rogabatur, religiose promittebat, quod non liberalis, sed levis arbitrabatur polli-
2 ceri, quod praestare non posset. Idem in nitendo, cum semel annuisset, tanta erat cura, ut non mandatam, sed suam rem videretur agere. Numquam suscepti negotii eum pertaesum est: suam enim existimationem in ea re agi putabat;
3 qua nihil habebat carius. Quo fiebat, ut omnia Ciceronum, Catonis, Q. Hortensii, Auli Torquati, multorum praeterea equitum Romanorum negotia procuraret. Ex quo iudicari poterat non inertia, sed iudicio fugisse rei publicae procurationem.

XVI. Humanitatis vero nullum afferre maius testimonium possum, quam quod adolescens idem seni Sullae fuit iucundissimus, senex adolescenti M. Bruto, cum aequalibus autem suis, Q. Hortensio et M. Cicerone, sic vixit, ut iudicare
2 difficile sit, cui aetati fuerit aptissimus. Quamquam eum praecipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quintus
3 carior fuerit aut familiarior. Ei rei sunt indicio praeter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in vulgus sunt editi, undecim volumina epistolarum ab consulatu eius usque ad extremum tempus ad Atticum missarum; quae qui legat, non multum desideret historiam contextam eorum tempo-
4 rum. Sic enim omnia de studiis principum, vitiis ducum,

mutationibus rei publicae perscripta sunt, ut nihil in his non
appareat et facile existimari possit prudentiam quodammodo
esse divinationem. Non enim Cicero ea solum, quae vivo
se acciderunt, futura praedixit, sed etiam, quae nunc usu
veniunt, cecinit ut vates.

XVII. De pietate autem Attici quid plura commemorem?
cum hoc ipsum vere gloriantem audierim in funere matris
suae, quam extulit annorum XC, annis VII et LX se numquam
cum matre in gratiam redisse, numquam cum sorore fuisse in
simultate, quam prope aequalem habebat. Quod est signum 2
aut nullam umquam inter eos querimoniam intercessisse aut
hunc ea fuisse in suos indulgentia, ut, quos amare deberet,
irasci eis nefas duceret. Neque id fecit natura solum, quam- 3
quam omnes ei paremus, sed etiam doctrina. Nam prin-
cipum philosophorum ita percepta habuit praecepta, ut his
ad vitam agendam, non ad ostentationem uteretur.

XVIII. Moris etiam maiorum summus imitator fuit anti-
quitatisque amator; quam adeo diligenter habuit cognitam,
ut eam totam in eo volumine exposuerit, quo magistratus
ordinavit. Nulla enim lex neque pax neque bellum neque 2
res illustris est populi Romani, quae non in eo suo tempore
sit notata, et, quod difficillimum fuit, sic familiarum originem
subtexuit, ut ex eo clarorum virorum propagines possimus
cognoscere. Fecit hoc idem separatim in aliis libris, ut 3
M. Bruti rogatu Iuniam familiam a stirpe ad hanc aetatem
ordine enumeraverit, notans, qui a quoque ortus quos honores
quibusque temporibus cepisset; pari modo Marcelli Claudii 4
de Marcellorum, Scipionis Cornelii et Fabii Maximi Fabi-
orum et Aemiliorum. Quibus libris nihil potest esse dulcius
iis, qui aliquam cupiditatem habent notitiae clarorum virorum.
Attigit quoque poëticen, credimus, ne eius expers esset 5

suavitatis. Namque versibus, qui honore rerumque gestarum
amplitudine ceteros Romani populi praestiterunt, exposuit
6 ita, ut sub singulorum imaginibus facta magistratusque
eorum non amplius quaternis quinisque versibus descripserit:
quod vix credendum sit, tantas res tam breviter potuisse
declarari. Est etiam unus liber Graece confectus, de con-
sulatu Ciceronis.

XIX. Hactenus Attico vivo edita a nobis sunt. Nunc,
quoniam fortuna nos superstites ei esse voluit, reliqua per-
sequemur et, quantum potuerimus, rerum exemplis lectores
docebimus, sicut supra significavimus, suos cuique mores
2 plerumque conciliare fortunam. Namque hic contentus
ordine equestri, quo erat ortus, in affinitatem pervenit im-
peratoris, divi filii, cum iam ante familiaritatem eius esset
consecutus nulla alia re quam elegantia vitae, qua ceteros
ceperat principes civitatis dignitate pari, fortuna humiliores.
3 Tanta enim prosperitas Caesarem est consecuta, ut nihil ei
non tribuerit fortuna, quod cuiquam ante detulerit, et con-
ciliarit, quod nemo adhuc civis Romanus quivit consequi.
4 Nata est autem Attico neptis ex Agrippa, cui virginem filiam
collocarat. Hanc Caesar vix anniculam Ti. Claudio Neroni,
Drusilla nato, privigno suo, despondit; quae coniunctio
necessitudinem eorum sanxit, familiaritatem reddidit fre-
quentiorem.

XX. Quamvis ante haec sponsalia non solum, cum ab
urbe abesset, numquam ad suorum quemquam litteras misit,
quin Attico mitteret, quid ageret, in primis quid legeret qui-
2 busque in locis et quamdiu esset moraturus, sed etiam, cum
esset in urbe et propter infinitas suas occupationes minus
saepe, quam vellet, Attico frueretur, nullus dies temere
intercessit, quo non ad eum scriberet, cum modo aliquid de

antiquitate ab eo requireret, modo aliquam quaestionem poëticam ei proponeret, interdum iocans eius verbosiores eliceret epistolas. Ex quo accidit, cum aedis Iovis Feretrii 3
in Capitolio, ab Romulo constituta, vetustate atque incuria detecta prolaberetur, ut Attici admonitu Caesar eam reficiendam curaret. Neque vero a M. Antonio minus absens 4
litteris colebatur, adeo ut accurate ille ex ultimis terris, quid ageret, curae sibi haberet certiorem facere Atticum. Hoc 5
quale sit, facilius existimabit is, qui iudicare poterit, quantae sit sapientiae eorum retinere usum benevolentiamque, inter quos maximarum rerum non solum aemulatio, sed obtrectatio tanta intercedebat, quantam fuit incidere necesse inter Caesarem atque Antonium, cum se uterque principem non solum urbis Romae, sed orbis terrarum esse cuperet.

XXI. Tali modo cum VII et LXX annos complesset atque ad extremam senectutem non minus dignitate quam gratia fortunaque crevisset (multas enim hereditates nulla alia re quam bonitate consecutus est) tantaque prosperitate usus esset valetudinis, ut annis XXX medicina non indiguisset, nactus est morbum, quem initio et ipse et medici contemp- 2
serunt. Nam putarunt esse tenesmon, cui remedia celeria faciliaque proponebantur. In hoc cum tres menses sine ullis 3
doloribus, praeterquam quos ex curatione capiebat, consumpsisset, subito tanta vis morbi in unum intestinum prorupit, ut extremo tempore per lumbos fistulae puris eruperint. Atque 4
hoc priusquam ei accideret, postquam in dies dolores accrescere febresque accessisse sensit, Agrippam generum ad se accersi iussit et cum eo L. Cornelium Balbum Sextumque Peducaeum. Hos ut venisse vidit, in cubitum innixus Quan- 5
tam, inquit, curam diligentiamque in valetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim, cum vos testes habeam, nihil necesse est pluribus verbis commemorare. Quibus quoniam,

ut spero, satisfeci, me nihil reliqui fecisse, quod ad sanandum me pertineret, reliquum est, ut egomet mihi consulam.
6 Id vos ignorare nolui. Nam mihi stat alere morbum desinere. Namque his diebus quidquid cibi sumpsi, ita produxi vitam, ut auxerim dolores sine spe salutis. Quare a vobis peto, primum, ut consilium probetis meum, deinde, ne frustra dehortando impedire conemini.

XXII. Hac oratione habita tanta constantia vocis atque vultus, ut non ex vita, sed ex domo in domum videretur
2 migrare, cum quidem Agrippa eum flens atque osculans oraret atque obsecraret, ne ad id, quod natura cogeret, ipse quoque sibi accelararet, et quoniam tum quoque posset temporibus superesse, se sibi suisque reservaret, preces eius
3 taciturna sua obstinatione depressit. Sic cum biduum cibo se abstinuisset, subito febris decessit leviorque morbus esse coepit. Tamen propositum nihilo setius peregit. Itaque die quinto, postquam id consilium inierat, pridie calendas
4 Aprilis Cn. Domitio C. Sosio consulibus, decessit. Elatus est in lecticula, ut ipse praescripserat, sine ulla pompa funeris, comitantibus omnibus bonis, maxima vulgi frequentia. Sepultus est iuxta viam Appiam ad quintum lapidem in monumento Q. Caecilii, avunculi sui.

NOTES.

Preface, 1. **Non dubito fore.** This use of non dubito ('I have no doubt') with acc. and inf. is not found in Cic., Caes., or Sall.; but is common in Nep., and occurs in Livy, e. g. xxii. 55. Non dubitabant, deletis exercitibus, hostem ad pugnandam urbem venturum. Non dubito facere, dicere, &c. signifies 'I have no scruple;' we find, Hann. 2. 5, nemini dubium esse debeat quin, and 11. 2, nemo dubitabat quin.

Plerosque, 'very many.' This is an unusual meaning.

Scripturae, 'composition.'

Leve, 'trivial.'

Personis, 'character.' Persona is the legal term for social status, so jus personarum 'the law of status.'

Commode, 'well.'

2. **Expertes,** 'without knowledge of.'

3. **Graiorum** is rare in prose for Graecorum.

4. **Sororem germanam,** Elpinice, daughter of the same father. Germanus almost always implies the identity of both parents.

Nefas, 'incest.' Implying an offence against divine law.

Lacedaemoni may be considered as the locative, Donaldson, Varronianus 335; or as an old form of the ablative, Madvig L. G. 42. 3 d.

5. **Caenam,** to amuse the guests. Several editions read 'scenam,' probably from a confusion with 'in scenam prodire' below.

Fuit refers to the time of which the book treats.

Citari, 'to be proclaimed by the herald.'

Infamia denotes the condition of ἀτιμία, or loss of civic rights. Saint Augustine says, 'Romani hominibus scenicis nec plebeiam tribum, quanto magis senatoriam dehonestari sinunt.' As to the disgrace attached at Rome to actors, cf. Tac. Ann. xiv. 15.

Ponuntur, 'are considered.'

6. **Contra ea.** So Nep. generally for contra. Found also in Caes. and Livy.

Pleraque, see above, 1.

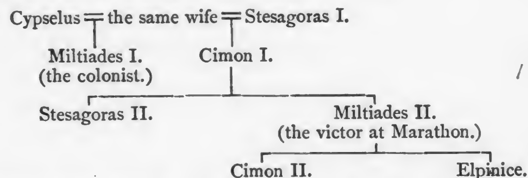
Primum locum aedium, 'the first room in the house.' The atrium, which came immediately after the vestibule. Κάλλιον γ ναικας μένειν ἔνδον ἢ θυραυλεῖν. Xen.

In celebritate versatur, 'goes into society.' Cf. 'Odi enim celebritatem: homines fugio.' Cic. Att. III.

Gynaeconitis, **γυναικωνῖτις,** 'women's apartments,' opposed to **ἀνδρωνῖτις.**

MILTIADES.

Chap. 1. § 1. **Miltiades.** Nepos has confounded the uncle and the nephew. The genealogy of Miltiades was as follows:—

Antiquitate generis. The family sprang from Aegina, and traced their descent from Aeacus.

Modestia, 'sobriety of conduct,' *σωφροσύνη*. Cic. Tusc. 3. 8.

Unus omnium expresses the exclusive superlative. Madvig 310. Obs. 2.

Accidit. The Athenians sent the colony at the request of the Dolonci, who inhabited the Chersonesus.

Chersonesum—i.e. Thraciam, to be distinguished from the Chersonesus Taurica, or Crimea.

2. **Cujus generis** = colonorum.

Ex his delecto. The story told by Hdt. (6. 36, 37) is that the Dolonci chose Miltiades by the advice of the oracle 'because he was the first man who offered them hospitality,' and that having received their offer he went himself to Delphi to ask whether he should go or not.

Deliberatum, 'to consult the oracle.' This sense is only found here and in Them. 2. 6.

Threces, the Absinthii, with whom the Dolonci were at war.

Cum quibus is found in Cic., but quibus cum is more correct.

4. **Hoc responso,** 'in consequence of.' Ablative of cause.

Profectus. The whole of this story is at variance with that of Hdt. 6. 137–140. But probably both are false; see Grote 4. 376.

Facerent. The ut may be omitted with words such as advise, beg, or persuade. Madv. 372. Obs. 4.

5. **Aquilone.** Lemnos was one day's sail southwards from Elaeus, at the extremity of the Chersonese.

Adversum tenet, 'blows against.' Lit. holds the opposite to. So Plin. N. H. 4. 25, 'a Maro adversa Bastarnae tenent.' But the construction is unusual; Lambinus reads 'adversatur.'

Chap. 2. § 1. **Castellis** belongs probably to 'idonea,' and if so is dative.

2. **Res,** 'government.'

3. **Dignitate,** 'position.'

Quamvis carebat. 'Quamvis' is found with the indicative only in poets and later writers.

Imperio, 'military rank.'

A quibus implies 'by whom he had been sent.'

4. **Se autem.** These are the reported words of Miltiades.

5. **Cares.** The inhabitants of Lemnos were at this time Pelasgi who had expelled the Minyae.

Cyclades. There is no authority for this, but it is probable that Imbros fell with Lemnos.

Chap. 3. § 1. **Eisdem temporibus.** Grote places the Scythian expedition in 515 B.C., and supposes the conquest of Lemnos to have taken place during the Ionian revolt, 502–494 B.C.

Qua, adverb.

Singulis, 'respectively.'

Suarum, 'native.'

2. **Cui . . . crederetur**—an analogous construction to 'sunt qui putent.' Madv. 365.

4. **Transportarat** is in the indicative because it is not part of the speech of Miltiades, but an addition of Nepos.

5. **Obstitit,** 'prevented.'

Quo, Dario.

6. **Non dubitans:** see above, preface, 1.

Tam multis consciis, ablative absolute.

Chersonesum reliquit. Herodotus attributes the departure of Miltiades from the Chersonesus to an invasion of Scythians, but Grote (4. 370 n.) thinks that the fear of the Persians was the true reason; that he resided little in the Chersonesus after 515 B.C., but did not leave it altogether till just before the battle of Marathon.

Ratio, 'plan.'

Chap. 4. § 1. **Quingentarum.** Herodotus gives the number as 600 without transports.

Interserens, 'alleging.' The usual word is 'interponens.'

Sardis. Aristagoras, who had been refused help from Sparta, obtained the assistance of twenty Athenian and five Eretrian ships.

2. **Gentis,** 'territory.' 'Gens,' like *πόλις*, signifies a political community. It is used by Cicero, Caesar, and Livy, of the inhabitants of a town.

Oppido. 'Oppidum' is not used of the capital so often as 'urbs,' but is applied by Livy 42. 36, and is used by Nepos for Sparta, Syracuse, and Thebes.

3. **Tumultu,** 'sudden invasion.' The meaning of the word is fully described in Cic. Phil. 8. 1, 2 foll.

Hemerodromoe, i.e. ἡμεροδρόμοι, one who runs all day. Livy 31. 24, 4, 'nisi speculator (hemerodromos vocant Graeci) ingens die uno emetiens spatium.' This courier (who is generally called 'Phidippides') performed the 150 miles in forty-eight hours.

4. **Praetores;** i.e. στρατηγούς, a regular office.

Praeessent is in the past tense because 'creant' is the historical present. It might however have been the present subjunctive. Madv. 382. Obs. 3.

Contentio. Nepos is probably right in making this discussion take place before they left the city, and not, as Herodotus, on the fields of Marathon.

5. **Primo quoque tempore,** 'as soon as possible.' The phrase occurs in Cicero.

Eorum, as the principal subject of the sentence, is Miltiades: 'suus' would be more regular.

Chap. 5. § 1. **Plataeenses.** The Plataeans sent the whole force of their state without being invited. They joined on the field of battle, πανδημεί.

Mille with the genitive is rare, and only so used in the nominative and accusative. Horace has 'mille ovium insanus morti dedit.' Sat. 2. 3, 197.

2. **Auctoritate,** 'influence.'

3. **Sub radicibus,** 'at the foot.' Gr. ὑπώρεια.

Regione non apertissima, 'in very broken ground.'

Namque refers to 'regione non apertissima.'

Arborum tractu, 'the line of trees.'

4. **Lacedaemonii.** Leaving Sparta immediately after the full moon, they arrived at Athens on the third day, just after the battle was over.

Chap. 6. § 1. **Victoriae,** genitive after 'praemium.'

Civitatum seems to mean 'popular governments,' in which sense it would exactly correspond to the technical use of πολιτεία for Republic.

2. **Rari et tenues,** 'seldom conferred,' 'of slight value.'

Nunc. Supply 'sunt' from 'fuerunt.'

Effusi atque obsoleti, 'lavish and worthless.'

3. **Talis honos.** The order of the words is unusual. Construe—'Talis honos tributus est ut cum in porticu quae Poecile vocatur pugna Marathonia depingeretur in decem' etc.

Poecile, i.e. ποικίλη Στόα, the 'painted Stoa' of Milton. From it the Stoics derived their name. It was painted by Polygnotus and Micon at the order of Cimon about 462 B.C. 'Braccatis illita Medis Porticus' Persius.

Prima poneretur, 'occupied the chief place.'

Committeret, 'gave the signal for engaging.'

4. **Largitione.** It is not certain to what Nepos refers, perhaps to the misapplication of the Theoric fund in the time of Demosthenes.

Demetrius. He governed the city for ten years (317-307 B.C.) under Cassander; he was an accomplished man and a good ruler. The statues (really 360) erected to him were thrown down on the arrival of Demetrius Poliorcetes.

Chap. 7. § 1. **Ut insulas.** Herodotus says that Miltiades obtained seventy ships from the Athenians without saying where he was going, and that the object of his expedition was simply money.

Plerasque. There is no trace of his attacking or intending to attack any but Paros.

2. **Oratione,** 'by argument.'

Vineis. These and the 'testudines' were both sheds for covering the besiegers and the battering-rams; but the 'vineae' were smaller and more portable: 'testudo' is also applied to the method of interlocking shields so as to form a continuous cover during assault.

Muros is governed by 'propius.' Madv. 172. Obs. 4.

3. **In eo esset ut,** 'he was on the point of.'

Continenti, 'mainland,' which could scarcely have been visible from Paros. Ephorus says that the burning took place in Myconus, but Grote rejects his story.

In opinionem, 'each party believed.'

Regis, 'the king of Persia,' called in Greek βασιλεύς.

Datum: sc. 'esse.'

4. **Adventaret,** 'was on the point of coming.'

Operibus, 'siege works,' including the 'vineae,' &c.

Atque erat profectus, 'as he had started with.'

Magna cum offensione, 'to the great vexation.'

5. **Proditionis,** 'treachery.' Herodotus says, τῆς Ἀθηναίων ἀπατῆς εἵνεκεν.

Corruptus. Herodotus' account differs entirely from this. He says that Miltiades failed to take the town after a siege of twenty-six days.

Infectis rebus, 'without effecting his purpose,' ἄπρακτος.

5. **Vulneribus.** Herodotus says that he had received a wound in his thigh while leaping over the fence of the temple of Demeter.

Posset, as '*quoniam*,' takes indic. when meaning 'since,' = 'after that,' but subj. when it means 'since' = because.

6. **Causa cognita,** 'on the trial he was acquitted on the capital charge, but was fined a sum of money, which was fixed at fifty talents

(each £243 15*s.*), the sum which the fleet had cost.' It was the custom at Athens, in those trials where the penalty was not fixed by law, for the accuser to name one penalty, which was often death, and the defendant to assign another. The judges were obliged to choose one or the other: hence it was the defendant's interest not to propose a small fine; or the judges would be obliged to vote for death, as in the case of Sokrates. Grote supposes this to have been done in this case.

In praesentia, 'at once.'

In vincla. Herodotus does not mention his imprisonment, and Grote does not believe it.

Chap. 8. § 1. **Etsi crimine,** 'although the affairs of Paros formed the ground of his accusation.'

Alia causa. There is no authority for this statement.

Paucis omnis. Pisistratus died in 527 B.C., and Hippias his son was expelled in 510 B.C. The death of Miltiades was about 488 B.C.

2. **Multum in imperiis,** 'having been employed in several commands of importance.'

3. **Perpetuam,** 'absolute,' opposed to authority delegated for a time only.

Bonitate, 'by his natural goodness of character.' The two classes of 'tyranni,' according to Aristotle, are those who reign by means of terror, and those who do so by conciliation. The former are generally expelled, the latter's kingdom becomes either a constitutional monarchy, or a republic.

4. **Cum summa,** 'not only the greatest courtesy, but also remarkable affability.'

THEMISTOCLES.

Chap. 1. § 1. **Neocli:** this form of the genitive is common in the earlier writers. Hor. Od. 3. 16, 41 'regnum Alyattei.' Madv. 42. 2.

Atheniensis. Nepos often begins in this way with a title; so Suetonius, de Rhet. 2, L. Plotinus Gallus de hoc.

Huius is governed by 'vitia ineuntis adolescentiae,' 'the excesses of his early youth.'

2. **Ordiendus:** sc. 'ille.'

Generosus, 'of noble birth;' but Plutarch says he was not, but a countryman from Phrearrhi.

Minus esset probatus, 'he incurred the displeasure of.'

3. **Serviens,** 'devoting himself.'

Iudiciis privatis, 'private arbitrations.' These arbitrators were called *διαιτηταί*: they were not paid by the state, but by those who chose to apply to them, instead of appealing to the law.

4. **Instantibus,** 'the present.'

Thucydides, 1. 138 *τῶν τε παραχρῆμα δι' ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστής.*

Illustraretur, 'he became distinguished.'

Chap. 2. § 1. **Capessendae rei publicae,** 'in political activity.'

Bello Corcyraeo: there was no war with Corcyra. The advice of Themistocles to build ships was given in the war with Aegina, which lasted 488–481 B.C.

Praetor. Themistocles was archon Eponymus in 481 B.C.

Ferociorem, 'more warlike.'

2. **Metallis,** the silver mines of Laurium, on the promontory of Sunium.

Largitione magistratuum quotannis interiret. There is no other authority for this statement. Herodotus says, 7, 144, that there was a large sum in hand, (according to Grote, arising from the fines paid on letting the mines,) and that this was about to be distributed among the citizens, ten drachmae to each man, when Themistocles advised its application to ship-building. See Grote 5. 75.

3. **Maritimos praedones,** a mistake.

In quo, 'by this means.'

4. **Persico,** the second Persian war, 480 B.C.

Nam cum, this sentence is broken into by 'huius enim,' and is not completed. DCC peditum. Herodotus gives the number as 1,700,000. As Nepos follows the number of triremes given by Herodotus, it may be possible that MDCC ought to be read here, especially as the number of cavalry (400,000,) is far too great for 700,000 infantry.

6. **Marathoniam:** see Miltiades 4. 5.

Deliberantibus: see on Miltiades 1. 2. The first answer of the Priestess gave them no hope—on approaching a second time they were told:—

> *Τεῖχος Τριτογενεῖ ξύλινον διδοῖ εὐρύοπα Ζεὺς*
> *Μοῦνον ἀπόρθητον τελέθειν, τὸ σὲ τέκνα τ' ἀνήσει.*

7. **Quo valeret,** 'what was the meaning.' There is a similar use in 4. 4.

8. **Tali,** nearly = 'hoc.' So Dion 8. 3, Datames 6. 8.

Deportant. This removal did not take place till after the battle of Thermopylae.

Arcem, the Acropolis.

Sacra procuranda, 'the care of performing the religious services.'

Chap. 3. § 1. **Non paterentur,** 'should prevent.' So *οὐκ ἐᾶν* in Greek.

2. **Trecentarum.** The real number was 271, of which 100 were Athenian, manned by Plataeans. Grote 5. 109.

Superasset, 'had sailed round.' 200 Persian ships had been des-

patched to sail round Euboea, but were wrecked in the passage. The real reason of their retreat was the doubtful issue of the *second* battle of Artemisium, and the news of the disasters of Thermopylae. Grote 5. 139.

Chap. 4. § 1. **Astu,** 'the city' Athens. 'Astu' means that part of Athens not comprised in the Acropolis (πόλις) or the harbour.

Accedo with the accusative is not found in the best prose writers.

Nullis: this is not generally used as a substantive except in ablative and genitive singular.

2. **Flamma**: rather by the *news* of the destruction of the Acropolis. See Herodotus.

Discederent: their intention was to retreat to the Isthmus of Corinth.

Regi, rather, admiral.

3. **De servis suis quem** = 'servorum suorum eum quem.' 'The most trusty slave he had.' His name was Sicinnus.

Regem, of the Persians. See Miltiades 7. 3.

Suis verbis, 'in the name of Themistocles.'

4. **Hoc eo valebat,** 'the intention of this was.' See note on 2. 7.

5. **Potuerit,** the perfect subjunctive, here expresses a distinct historical fact. See Madv. 382. Obs. 1.

Consilio, 'cleverness;' but this 'consilium of Themistocles' was a double-edged one; for his message to the king no doubt was intended to secure his own safety in the probable event of a Persian victory.

Chap. 5. § 5. **Male rem gesserat,** 'had been unsuccessful.'

Ab eodem, by Themistocles.

Gradu depulsus est, 'he was disconcerted.'

Id agi, 'that there was an intention'—namely on the part of the Grecian fleet. It is doubtful whether this intention was serious.

2. **Sex mensibus,** the real time occupied was four months. Nepos, in Agesilaus, makes it a year. The time of retreat was forty-six days. The contrast between the king's advance and retreat is treated by Juvenal Sat. X. 173, &c.

Reversus est, 'revertit' is more usual.

3. **Victoria,** 'est' is omitted to give liveliness to the narrative. See Madv. 479. a.

Tropaeo, 'victory.' Cf. ἄξια πράττεις τοῦ Μαραθῶνι τροπαίου. Aristoph. Eq. 1334.

Chap. 6. § 1. **Triplex,** namely the three harbours of Munychia, Zea, and Piraeus. The work was begun in 480 B.C., when Themistocles was στρατηγός.

Isque. The word seems superfluous after 'portus.' If '*iis*que' could be read the sense would be 'with *such* walls that, &c.,' which is what is required.

Dignitate, 'beauty.'

2. **Qua negarent,** 'for denying.'

3. **Longe alio atque,** 'very different from.'

Principatu, the ἡγεμονία or headship of the Greek confederation.

4. **Instrui,** 'were being marked out.'

5. **Ex sacellis constarent**: this is an exaggeration. Nepos follows here the authority of Thucydides, but loosely and inaccurately. Thuc. 1. 93 πολλαὶ στῆλαι ἀπὸ σημάτων.

Chap. 7. § 2. **Reliqui legati**; these were Aristides and Abronichus.

Munitionis, 'the labour of fortification.'

Imperium. This would more properly be 'potestas,' because the kings had the 'imperium' or command in war.

3. **Gestus est ei mos,** 'his proposal was accepted.'

Praedixit = 'praecipit.'

4. **Magistratum senatumque,** probably the Ephors and the γερουσία—Thuc. 1. 91 ἐπελθὼν τοῖς Λακεδαιμονίοις.

Quod is the relative to the sentence 'deos . . . . saepsisse.'

Deos publicos, the national gods of the Hellenes.

Patrios, the gods of Attica—**penates,** the gods of each family.

In eo, 'in so doing.' 'Quicquam' is understood before 'quod.'

5. **Oppositum** agrees with 'propugnaculum.' Madv. 217. Obs. 2.

Bis, at Marathon and Salamis.

6. **Male et iniuste.** Nepos follows Thucydides loosely. Themistocles' argument was, that to ensure equality and freedom among the allies all the cities must be fortified or none. Thucydides, loc. cit.

Essent recepturi. This ought to be 'recepturos esse,' or, 'ab iis receptum iri,' representing 'recipietis' in the oratio recta.

Chap. 8. § 1. **Miltiades**: see Miltiades, c. 8.

Testularum suffragiis, ὀστρακισμῷ. By a vote of ostracism one of two political rivals was banished from the state (without disgrace or loss of property) for ten years, that his quarrel might not be dangerous to the constitution. 6000 votes were necessary: see Grote 3. 196. Themistocles was exiled in 471 B.C. (Grote 5. 383.) He had been *previously* accused of receiving bribes from Persia.

2. **Eius** should be 'suas.'

Lacedaemonii. This was in 466 B.C. The Lacedaemonians wished him to be tried as a Panhellenic criminal before the synod of the allies at Sparta. Grote 5. 381.

Perse, more generally 'rex Persarum:' compare 'regem molossum' below.

3. **Hospitium,** 'ties of friendship.' This is not true: Thucydides (1. 136) represents Admetus as ὄντα οὐ φίλον, because Themistocles had thwarted him in some demand at Athens.

4. **In praesentia,** 'at the time:' see Miltiades 7. 6.

Tueretur: sc. 'Admetus.'

Filiam parvulam. Thucyd. says **τὸν παῖδα.**

Caerimonia, 'veneration.'

5. **Propinquo,** so near the frontiers of Hellas.

6. **Escendit,** 'embarked.' This word is used also for disembarking; Livy 29. 11. 'Ascendit' is more used in Nepos, Alcibiades 4. 3, Hannibal 7. 6: 'navem conscendit' in other writers.

Naxum. The island was in revolt against the confederacy of Delos. It was conquered by the Athenians, and reduced to the position of a tributary subject. Grote 5. 406.

Chap. 9. § 1. **Plerosque,** namely Ephorus, Deino, Clitarchus, and Heraclides.

Xerxe. He died in 465 B.C.

Artaxerxes, called Longimanus.

2. **Graiorum**: see preface, 3.

3. **Ipse,** understand 'caepi.'

Nam cum . . . liberatus. These words are not in the original letter quoted by Thucydides, c. 137, but are added by him in explanation.

Circumiretur, that is, Xerxes.

4. **Ea** refers both to 'annuum . . . des' and 'eoque . . . patiaris.'

Quas colloqui. In the best writers we find only the accusative neuter of a pronoun or numeral adjective joined to intransitive verbs. Madv. 229.

Chap. 10. § 1. **Veniam dedit,** 'granted his request.'

Litteris sermonique, 'to the study of the Persian literature and language.'

Commodius, 'better:' so preface, 1.

2. **Asiam,** the Roman province of Asia Minor.

Magnesiae, on the Maeander, not far from the coast of Ionia.

3. **Quinquaginta talenta**: see on Miltiades 7. 6.

Opsonium, 'condiment for his bread,' which was always accounted the main nourishment, especially fish. Other historians say that Percote was given to him for bedding and Palaeskepsis for clothing. Themistocles had probably a right to the regal revenue or tribute in these cities. Grote 5. 300.

Oppidum, Magnesia.

Est sepultus, 'was buried,' his bones having been afterwards removed.

4. **Multimodis,** for 'multis modis,' found in Ennius, Plautus, Terence, and Lucretius.

Venenum. He is said to have died through drinking bull's blood, which is however not poisonous. Aristophanes (Eq. 83) alludes to this report:

βέλτιστον ἡμῖν αἷμα ταύρειον πιεῖν
ὁ Θεμιστοκλέους γὰρ θάνατος αἱρετώτερος.

5. **Memoriae prodidit.** Thucydides mentions it only as a report (1. 138), and does not vouch for its truth. Grote 5. 391.

ARISTIDES.

Chap. 1. § 1. **Themistocli** may be either genitive or dative.

Principatu, 'the first position in the state.'

Obtrectarunt inter se, 'they were rivals,' **διεπολιτεύσαντο.**

2. **Eloquentia.** There can be no doubt that Themistocles at this crisis gave far better advice to the state than Aristides, however inferior he may have been in moral character to him.

Quanto antestaret. For the imperfect see Madv. 383.

Innocentiae, 'integrity,' used especially of blamelessness in money matters.

Abstinentia, 'disinterestedness.'

Quem quidem, 'at least of those whom.' For this construction see Madv. 364. Obs. 2. The accusative after 'audio' in this case is rare.

Iustus, ὁ δίκαιος.

Collabefactus. Grote considers the wish of Themistocles to turn Athens from a land into a sea power to have been the cause of their rivalry. 5. 70.

Testula illa, 'by that well-known vote of ostracism:' see Themistocles 8. 1.

3. **Cedens,** 'as he was retiring from the struggle.'

Scribentem, writing the name of Aristides on the voting tablet. No name was officially proposed for ostracism, any one might be selected. Plutarch tells the story that the man could not write, and begged Aristides to inscribe his own name on the tablet; which he did.

4. **Ignorare,** 'did not know,' = 'non nosse.'

Praeter ceteros: jealousy of Aristides' reputation had probably much to do with his ostracism.

5. **Quam,** more fully 'postquam.' For this use of 'quam' cf. Livy 6. 29: 'Die vigesima quam creatus erat, abdicavit se dictatura.' According to Grote 5. 151, Aristides was recalled after the battle of Thermopylae, in the third year of his banishment, on the proposal of Themistocles.

Chap 2. § 1. **Facta est prius.** He joined the Athenians for the first time the night before the battle. It is not clear whether Herodotus 8. (79) considers him to have been recalled or not. He slaughtered the Persians on the island of Psyttaleia.

Praetor, στρατηγός: see Miltiades 4. 4.

Fusus and **interfectus** seem to have changed positions. The latter would more properly refer to Mardonius, the former to the army.

2. **Summa imperii maritimi.** The ἡγεμονία of the Grecian confederation. This transfer took place at Byzantium in the year 447 B.C.

3. **Intemperantia**, 'arrogance.'

Chap. 3. § 1. **Sunt collata,** 'were paid in.' We do not know the details of the assessment—460 talents would be £112,120.

Id agrees with 'aerarium' the predicate, according to the usual rule in Latin.

Postero tempore, before 449 B.C. The precise date is not known. Grote 5. 464.

2. **Qui**, an old form of the ablative, used most commonly in the word 'quicum' = 'quocum,' also common in Plautus. Cf. 'qui fit, Maecenas,' &c. Hor. Sat. 1. 1. For 'qui efferretur' comp. Cimon 4, 'unde efferrentur non reliquissent.'

3. **Collocarentur**, 'were given in marriage.' τὰς θυγάτερας ἐξέδωκεν ὁ δῆμος. Aeschines cont. Ctesiphon.

Decessit: in the year 468 B.C.

PAUSANIAS.

Chap. 1. § 1. **Varius**, 'inconsistent,' some edd. read 'vanus.'

Obrutus, 'obscured.' 'Quantum virides Venus addita Nymphas obruit' Stat.

2. **Huius illustrissimum**, 'his most illustrious action.'

Mardonius: he was a Persian, (which 'Medus' may signify,) and had married the daughter of Darius, Artozostre.

Manu, 'in action.'

cc **milibus.** Herodotus says 300,000 without the Grecian auxiliaries, which were 50,000.

Haud ita magna. The number of the Greeks at Plataea was 110,000. Hdt. 9. 30.

3. **Plurima miscere**, 'to cause great confusion,' συγκυκᾶν.

Epigrammate. The inscription, as given by Thucydides 1. 132, runs:

Ἑλλήνων ἀρχηγὸς ἐπεὶ στρατὸν ὤλεσε Μήδων
Παυσανίας Φοίβῳ μνῆμ' ἀνέθηκε τόδε.

Sententia, 'purport.'

Ergo, 'on account of,' used only in antiquated style, and put after its case. Madv. 173. Obs. 5.

Dedisse, that is, 'se.' These changes of subject are contrary to good usage, but not uncommon in Nepos.

4. **Exsculpserunt**, 'erased,' ἐξεκόλαψαν.

Chap. 2. § 2. **Maiores res**, 'a higher position.'

Gongylum, governed by 'misit,' understood from 'remisit.' Gongylus, an Eretrian exile, was now a subject of Persia, and was governor of a district in Mysia.

Thucydides, 1. 128, gives this letter verbatim, as well as Xerxes' reply. They begin in the third person and end in the first.

4, **Geri**, 'to be done,' εἰ οὖν τι τούτων ἀρέσκει.

Certum hominem, 'some one who can be depended upon,' ἄνδρα πιστόν Thuc.

Face, for 'fac,' common in Plautus and Terence, also in Catullus.

5. **Tam necessariorum**, 'so closely connected with him.'

Artabazus. He had been second in command in Boeotia, and is now sent to supersede Megabates in the satrapy of Doskylium.

Ne cui rei parcat, 'to spare no efforts.'

Pollicetur is put in the indicative to add liveliness to the narration.

6. **Quo facto**, 'in consequence of which.'

Remissus non est. Dorcis was sent in his place, but on his arrival found the hegemony, or leadership, transferred to the Athenians.

Chap. 3. § 1. **Post non multo**, more usually 'non multo post.'

Sua sponte: he came out as a volunteer in a trireme belonging to Hermione.

Cogitata, 'his designs.'

2. **Apparatu regio**, 'the state of a Persian king.' Cf. 'Persicos odi, puer, apparatus.' Hor.

Satellites, δορύφορον. Thucydides, from whom these statements are taken, refers them (1. 130) to the time before Pausanias' first recall.

3. **Aditum conveniendi**, 'audience,' δυσπρόσοδαν αὐτὸν παρεῖχε.

4. **Clava**, 'staff,' σκυτάλη. The Ephors in Sparta kept a cylindrically shaped piece of wood, of which a counterpart was given to the commander in the field. If an order was to be sent, it was written on writing material rolled slantwise round the stick, along the whole length of the stick. When unrolled the writing was illegible, when rolled round a stick of the same size it could easily be read again. The wood and the despatch were both called σκυτάλη.

5. **In vincula publica**, ἐς τὴν εἱρκτήν.

Licet: we should expect 'licebat,' but Nepos has copied servilely the very words of Thucydides.

Regi. Pausanias was not king, but regent (ἐπίτροπος) for the young king Pleistarchus.

6. **Quod**: we should expect 'qui vocantur.'

Hilotae, εἵλωται. The Helots were serfs, 'adscripti glebae,' and could not be sold like slaves. The derivation of the name is uncertain. See Grote 2. 503 foll. The Helots did revolt in the year 464 B.C. Grote 5. 428.

Chap. 4. § 1. **Argilius** from Argilus in Macedonia. 'An Argilian slave.'

Eique in suspicionem venisset, 'and he suspected.' Miltiades 7. 3.

Vincula, the string tied round the letter, and fastened by a seal.

2. **Convenerant,** 'had been agreed upon.'

3. **Gravitas . . . hoc loco,** 'the deliberate conduct of the Lacedaemonians under these circumstances.'

Se ipse indicasset, 'he had borne witness against himself.'

4. **Hanc iuxta.** It is rare to find this preposition after its case. Madv. 469. Obs. 1.

Locum . . . sub terra. Nepos has probably misunderstood Thucydides, who says that the Argilian made a kind of double hut in which he hid the Ephors: σκηνησαμένου διπλῆν διαφράγματι καλύβην εἰς ἣν τῶν ἐφόρων ἐντός τινας ἔκρυψε (1. 133). Diodorus gives the same account.

5. **Causae quid sit,** 'what was the reason.'

6. **Tantis rebus,** 'in such difficulties,' or, 'in such important intrigues.'

Chap. 5. § 1. **In eo esset,** 'was on the point of:' see Miltiades 7. 3.

Admoneri, 'that he should receive a warning.'

2. **Chalcioicos,** 'of the brazen house,' χαλκίοικος.

Valvas eius aedis. He did not take refuge in the temple itself but in a small building which formed part of it. He was safe as soon as he was inside the τέμενος. Thuc. 134.

3. **Dicitur,** with the accusative and infinitive, should not be imitated. Nepos follows the Greek servilely,

Magno natu is unusual, but is found in Livy.

Comperit is as it were taken out of the obliqua oratio and put back to the recta: so Miltiades 3, 4 'transportarat,' and Pausanias 2. 5 'pollicetur.'

Imprimis. This story is told by Diodorus and Polyaenus, but not by Thucydides. It is believed by Grote, 5. 369. Xenophon, however, says that Pausanias on his condemnation fled to Tegea, where he died.

5. **Eodem.** Thuc. 1. 134 ἐς τὸν Καιάδαν οὗπερ τοὺς κακούργους ἐμβάλλειν.

Ii should be 'eos.' It is attracted by 'qui.'

Ad supplicium dati is an older form of expression for 'supplicio affecti.' So in Plautus, 'ad mortem dare.'

Procul, 'at a little distance,' πλησίον.

Dei Delphici, Apollo. Thucydides, ὁ θεὸς ὁ ἐν Δελφοῖς.

CIMON.

Chap. 1. § 1. **Usus est,** 'experienced.'

Cum pater eius: see on Miltiades 7. 6.

Litem aestimatam, 'the fine determined by the law courts.' The sum was fixed at fifty talents.

Eadem custodia tenebatur. On this subject see Grote 4. 469, note. It is doubtful if Miltiades was imprisoned at all. Cimon neither was nor could be in prison by the Attic law for an unpaid fine of his father; but after his father's death he became liable for the fine, in this sense, that he remained disfranchised (ἄτιμος) and excluded from his rights as a citizen until the fine was paid.

2. **Germanam:** see on preface, 4. The story of his marriage with Elpinice is probably untrue. Andocides (de Myst.) says that Cimon was banished for this offence against morality; yet Nepos in his preface says that the custom was usual at Athens.

3. **Callias** was not connected with the great family who assumed alternately the names of Callias and Hipponicus.

Ex metallis, of Laurium in Attica.

Egit, 'treated.'

4. **Condicionem,** 'terms.'

Seque: we must apply 'dixit' from the preceding 'negavit.'

Chap. 2. § 1. **Principatum:** see Aristides 1. 1.

Prudentiam, 'experience.'

Quum . . . tum, 'not only . . . but also.'

2. **Primum** is answered by 'iterum' in the next sentence.

Apud flumen Strymona. Nepos apparently confuses two events. The conquest of Eion on the Strymon and the death of the Persian governor Boges was one of the first acts of the new Hellenic Confederation about 476 B.C. The first attempt to found a city on the Strymon was during the blockade of Thasos by Cimon about 464 B.C.

Apud Mycalen. This must refer to the great battle at the river Eurymedon, 465 B.C., which was the final blow to the Persian power in Greece.

4. **Nonnullae insulae . . . defecerant.** The first revolt amongst the confederation was that of Naxos in the year 467 B.C. Scyros was certainly taken before 469, probably 470 B.C. Grote 413, n.

Acerbitatem imperii, 'the harshness of the Athenian rule.' Their ἡγεμονία was gradually changed into an ἀρχή.

5. **Contumacius,** 'with insubordination,' the real reason was that they had been guilty of piracy.

Sessores, 'inhabitants,' an unusual meaning. 'Possessores has been conjectured.

Thasios. The revolt of Thasos lasted two years, 464-463 B.C., so that 'suo adventu' is an exaggeration.

Opulentia. Their wealth was derived from the gold mines of Mount Pangaeus in Thrace, which were the cause of their quarrel with Athens.

Manubiis. This word signifies money derived from the sale of booty, as well as the actual booty itself.

Arx . . . ornata est. Plutarch says, *τῇ ἀκροπόλει τὸν νότιον τεῖχος κατεσκεύασεν.* He built the south wall of the Acropolis. 'Ornata est' appears to = 'munita est.' Cimon, however, built the temple of *νικὴ ἄπτερος* on the Acropolis.

Chap. 3. § 1. **Unus maxime**: see on Miltiades 1. 1.

Quam. If the demonstrative and the relative are governed by the same preposition, and the same verb is understood in the relative sentence which is expressed in the demonstrative, the preposition may be omitted before the relative. Madv. 323. 6. Obs. 1.

Principes, 'leading men.'

Quod refers to the idea expressed in the sentence: we should expect 'quem,' agreeing with *ὀστρακισμὸν*. See on Themistocles 8. 1.

2. **Celerius**: this is not exactly true. Cimon asked to be allowed to join his countrymen in the battle of Tanagra, but was refused, 456 B.C.

3. **Post annum quintum.** Cimon was recalled between the battles of Tanagra and Oenophyta, on the proposal of Pericles.

Hospitio . . . utebatur, 'was connected by ties of hospitality,' *πρόξενος ἦν*. He was expected to help and befriend any Lacedaemonian who came to Athens. The difference between a *πρόξενος* and oui 'consul' being that the former was a native of the city, whereas the latter belongs to the nation whose citizens are aliens to a city.

Pacem. The peace was concluded for five years, chiefly through the interest of Cimon, in the year 452 B.C.

4. **In oppido Citio**, he died during the siege of Citium.

Chap. 4. § 1. **In eis**: we should expect 'in eis posuerit,' or, 'eis imposuerit.'

Fructus, 'produce.'

2. **Offensum fortuito**, 'whom he had met by accident.'

3. **Invocatos**, 'uninvited,' *ἀκλήτους*. This is an exaggeration; he only shewed this kindness to people of his own 'deme.'

Unde efferrentur: compare Aristides 3. 2 'qui efferretur.'

4. **Sic se gerendo**; we should rather expect 'cum se gereret.'

Acerba, 'lamented.' This word with 'mors' generally means 'untimely'—'mors acerba infantum, immatura iuvenum, naturalis senum.'

LYSANDER.

Chap. 1. § 1. **Virtute**, 'merit.'

Sexto et vicesimo. The Peloponnesian war began 431 B.C., and the battle of Aegospotami was fought 405 B.C.

Confecisse: sc. 'eum.'

2. **Sui** brings out the contrast with 'adversariorum.' See Madv. 490.

Immodestia, 'insubordination,' or 'carelessness.'

Dicto audientes, 'obedient.' 'Dicto' is the ablative absolute, and 'imperatoribus' is the dative after 'audio.'

Dispalati is a very unusual word, it is found in Sallust. For an account of the battle see Alcibiades, c. 8.

Dediderunt. The final surrender of Athens took place 404 B.C.

3. **Audax**, 'unscrupulous.'

4. **Impotentem**, 'excessive,' = *ἀρκατῇ*.

Classis, 'potior' is seldom in prose found with a genitive except in the phrase 'potiri rerum.'

5. **Decem.** They were called *δεκαρχίαι*.

Chap. 2. § 2. **Pervertere**, 'destroy.'

3. The end of this chapter is lost. Polyaenus tells us that there was a numerous party devoted to the Athenians, whom Lysander caused to be allured out of their place of safety into the temple of Hercules under the false assurance of an amnesty: when assembled under this pledge they were all put to death. Grote 8. 353.

Chap. 3. § 1. **Hi**: the Lacedaemonians.

Sustulerunt. The decarchies died out gradually. Some still existed in 395 B.C.

Quo dolore, 'with indignation at this.'

Consilia iniit = 'constituit,' and so governs the infinitive 'tollere.'

2. **Delphicum**: sc. 'oraculum.'

Potuisset: sc. 'corrumpere.'

Quae solveret, 'which he must pay.'

3. **Fefellerunt**, 'disappointed his expectations.'

4. **Accusatus.** Grote thinks it untrue that he was tried and acquitted, 9. 333.

Occisus est. 395 B.C., while besieging Haliartus.

Quam vere, 'how false was,' which was in alliance with Thebes and Athens. 'Vere' is ironical.

Foret in a better writer would be 'esset.'

Scripta, 'composed in such a way.'

Chap. 4. § 1. **Praefectus.** This was in a second expedition in 403 B.C. See Grote 9. 283.

Perlatum, 'that information had been given.'

Sanctitate, 'conscientiousness,' especially as regards respect for private property &c. in war.

2. **Signatum,** 'which had been previously sealed.'

Subiecit, 'substituted.'

3. **Maximum magistratum** = 'summum,' = τὰ τέλη, 'the chief magistrates,' i. e. the Ephors.

Cognossent, 'had read,' ἀνέγνωσαν.

Imprudens, 'unwittingly.'

ALCIBIADES.

Chap. 1. § 1. For the beginning see Themistocles 1. 1.

Natura is the subject to the sentence: we should expect 'posset' instead of 'possit.' Madv. 383.

Amplissima, 'most eminent.'

Consilii, 'ability.'

Patiens, 'enduring.'

Non minus vita, 'both in his relations with others and in his own style of living.' 'Victus' refers to his manner of dress, diet, &c., 'vita' to his general conduct in life.'

Temporibus, 'adapted himself most skilfully to circumstances.' Plutarch compares him to the chameleon.

4. **Remiserat,** the pluperfect, shews that the action was repeated.

Chap. 2. § 1. **Pericli**: compare Themistocles 1. 1.

Privignus. Pericles was not his stepfather but his guardian. Cf. 'λέγεται Ἀλκιβιάδην περικλεῖ ἐπιτρόπῳ ὄντι ἑαυτοῦ διαλεχθῆναι.' Xen. Mem. A. 2. The grandfather of Alcibiades and Pericles' mother were brother and sister.

Ut refers to all the advantages which have been enumerated in this and the preceding chapter.

Fingere vellet, 'had wished to invent.'

Comminisci, 'imagine.'

Tribueret is the subjunctive because it is the thought of Alcibiades.

Chap. 3. § 1. **Auctoritate,** 'suggestion.'

Syracusanis. 415 B.C.

Niciā, changed from Nicias.

2. **Id cum,** 'when preparations were being made for this.'

Deicerentur. This is not true; they were only mutilated. Grote 7. 228.

Andocidi is the genitive, as Pericli above. He was supposed to have been the originator of the outrage, and gave an account of all he knew about it in the oration de Mysteriis in 400 B.C. See Grote 7. 279.

3. **Vis,** 'deed of violence.'

4. **Devinxerat,** 'had laid under obligation.'

Opera forensi, 'by his assistance given in the law-courts,' a Roman manner of speaking.

Mysteria: the Eleusinian mysteries.

Chap. 4. § 1. **Hoc crimine.** He was accused in the last ἐκκλησία, held before the setting out of the expedition, by Pythonicus, of having caricatured the Eleusinian mysteries.

Compellabatur, 'he was accused.'

Consuetudinem, 'the habitual temper.' Nepos often makes this accusation of fickleness.

Invidiae crimine, 'an accusation founded upon jealousy.'

2. **Itaque** = 'et ita.' Compare Cic. pro Cluentio 19 'Ita constitui fortiter esse agendum, itaque feci.'

3. **Provinciae,** 'the duty with which he was charged;' contracted from 'providentia.'

Trierem, 'the Greek form of 'triremem.' The ship sent out was the Salaminian, one of the two state triremes. Thucydides 6. 53.

Deportandum, 'to fetch him home.'

5. **Erga** in the best writers is only used of friendly feeling.

Elidem. This statement rests only on the authority of Nepos, but is very likely true. See Grote 7. 320.

5. **Bonis publicatis.** The ablative absolute, although with the pf. part. pass., expresses here an action contemporaneous with his condemnation. This use is found in Livy and later writers. Madv. 431. Obs. 2.

Eumolpidae: they were a distinguished priestly family dedicated to the worship of Demeter at Athens and Eleusis. They had judicial power in cases of impiety (ἀσεβεία), but could not pronounce a curse unless ordered to do so by the people.

Se: Alcibiades.

Exemplum, 'a copy.'

Inimicos suos . . . hostes civitate. The distinction between 'inimicus' a private, and 'hostes' a public enemy, is well brought out in this passage.

7. **Perse rege**: see on Themistocles 8. 2. The alliance with Tissaphernes the Persian satrap was made at the advice of Alcibiades in the winter of 412-411 B.C., after the failure of the Sicilian expedition.

Deceleam. Alcibiades advised the fortification of this post in 415, but it was not done till 413 B.C.

Ioniam, the cities subject to Athens on the coast of Asia Minor.

Chap. 5. § 1. **Cum,** 'although.'

Acerrimi, 'most energetic.'

Interficiendi. The Spartans sent a formal command to Astyochus to kill him, who very likely gave him warning of it. Grote 8. 5.

2. **Diutius**, 'very long.'

Praefectum. He was satrap of Lydia and Caria.

Darii. Nothus, he reigned from 424 to 404 B.C.

3. **Praetore**, 'general.'

4. **Ab exercitu.** The army at Samos, discontented with the establishment of an oligarchy at Athens, had constituted themselves a δημὸς, and passed a formal vote to recall Alcibiades. His exile was repealed at Athens on the proposition of Critias, seconded by Theramenes, when the Five Thousand was established in place of the Four Hundred, the 'populi scitum,' mentioned below. Grote 8. 104.

Suffragante, 'with the support of.'

Theramene. He did not arrive at Samos till long afterwards.

Pari imperio is the ablative.

Praeficitur, 'is made commander.'

Simul, 'jointly with.' 'Simul' is generally only used of time.

5. **Pacem peterent.** This was after the battle of Cyzicus in 410 B.C. On this occasion Hippocrates, the secretary to the late admiral Mindarus, sent home the despatch. *Ἔρρει τὰ καλά. Μίνδαρος ἀπεσσούα· πεινῶντι τὤνδρες· ἀπορέομες τί χρῆ δρῆν.* 'All honour and advantage is gone from us; Mindarus is slain; the men are starving: we are in straits what to do.' We may read τὰ κᾶλα = our timbers.

Victi. Nepos employs a tone of vague exaggeration. The chief battles won were those of Cynossema, Abydos, and Cyzicus—Chalcedon and Byzantium were taken.

6. **Consilio**, 'prudent conduct.'

7. **Praeda onusti**, the contributions from the cities who had previously revolted from Athens.

Venerunt. Alcibiades returned to Athens on the 25th of Thargelion (end of May), 407 B.C.

Chap. 6. § 1. **Exspectatio**, 'impatience.' Nepos' account of Alcibiades' reception is not true. See Grote 8. 197. The enthusiasm for him was not expressed until his arrival at Athens, and his appearance before the βουλὴ and ἐκκλησία.

2. **Opera**: see above, 4. 7.

Amissum, found in this passage only for 'amissionem.' 'Siciliam amissam' is not improbably the right reading.

Coronis laureis taeniisque. The obvious emendation of the old 'aureis aenisque;' for the Olympian crowns were not of either metal, but of olive.

4. **Astu**: see Themistocles 4. 1.

Casu, dative.

Sacrilegii, the violation of the mysteries.

5. **Resacrare**, 'to free him from the curse.'

Chap. 7. § 1. **Thrasybulus.** Xenophon says that Aristocrates and Adimantus were appointed *κατὰ γῆν στρατηγοί.*

Apud Cymen. He demanded an unauthorized contribution from the citizens, and upon their refusal attacked the city.

Recidit. The cause of his being superseded was the defeat of Antiochus his pilot at Notium, his failing to obtain the assistance of the Persians, and conduct at Cyme. On this subject see the remarks of Grote 8. 213.

3. **Magistratum**, 'his command.'

Alium. Ten generals were appointed, of whom Conon was the chief.

4. **Pactyen**, a town of the Thracian Chersonesus, on the coast of the Propontis.

Primus Graecae, 'first from any Grecian state:' but see Miltiades 2. 1.

Chap. 8. § 1. **Praetor.** Philocles was *στρατηγὸς*, Lysander *ναύαρχος.*

Duceret, 'protract.'

Ipsis implies 'him' and 'his.'

Erat super = 'supererat.'

This offer of Alcibiades does not correspond with the account of Xenophon, and Grote does not think it likely that Alcibiades would have offered to attack with a Thracian force Lysander, who was on the other side of the Hellespont. 8. 296.

Spondet, 'he answers for it.'

3. **Conflicturum**: sc. 'Lysandrum.'

5. **Immodestia**, 'insubordination.' Lysander 1. 2.

6. **Praedatum**, &c. Xenophon's account is somewhat different. He says that for several days the Athenians came out to offer battle, which Lysander always refused; on which the Athenians retired to take their midday meal on shore; on one of which occasions Lysander attacked.

Rei gerendae, 'for action.'

Chap. 9. § 1. **Threciam.** Alcibiades went directly to Bithynia.

Fortunam = 'pecuniam.'

3. **Tutum**: sc. 'esse.'

Humanitate, 'amiability.'

Grynium is scarcely likely to have been Gryneum in Lydia.

Castrum, 'fort.'

Quinquagena, 'fifty every year.'

5. **Rege**: Artaxerxes Mnemon, who had just succeeded Darius Nothus.

Conveniendi, 'of an interview with him.'

Cyrum. He was at this time satrap of Lydia, Phrygia, and Cappa-

docia, and commander of the troops which mustered in the plain of the Castolus.

Bellum parare: this was the expedition of the ten thousand Greeks, the famous ἀνάβασις.

Chap. 10. § 1. Tyranni. These 'thirty tyrants' formed the oligarchal government established by Lysander at Athens, corresponding to the decarchies in the other cities. Grote thinks that Alcibiades' death was not due to them, but to the combined influence of Agis, king of Sparta, and Cyrus.

Certos, 'trustworthy.' Cf. Pausan. 2. 4.

2. **Accuratius**, 'most decidedly.'

The alliance is mentioned, 4. 7.

3. **Non tulit**, 'would not allow.'

4. **Quiescebat**, 'was sleeping.'

5. **Subalare telum** = ἐγχειρίδιον, a small dagger. Cf. Thucyd. 6. 57.

Quod in praesentia, 'which he had at hand.'

6. **Eiectis.** He seems to have damped the fire by adding fresh fuel.

Mulier. Her name was Timandra.

Sic. Alcibiades was at least forty-five years old in 404 B.C.

Chap. 11. § 1. Gravissimis, 'of great authority.'

Thucydides only praises his abilities as a general, and not his moral character.

Theopompus lived 378–304 B.C. He wrote, amongst other works, Ἱστορίαι Ἑλληνικαί, or Grecian History from 411 to 394 B.C., the Battle of Cnidus.

Aliquanto, 'considerably.'

Natus: we must supply 'fuit' from the previous clause.

Timaeus lived 352–256 B.C. He wrote the history of Sicily from the earliest times to 264 B.C.

Maledicentissimi, 'very much given to abuse.'

2. **Dignitate**, 'magnificence.'

4. **Duritiae**, 'hardiness.'

Parsimonia, 'simplicity of life and dress.' **Victus** refers to his personal habits, **cultus** to his surroundings.

Vinolentos. Horace alludes to this (C. 1. 27. 1):

'Scyphis pugnare Thracum est.'

6. **Princeps**, 'first.'

Ordiamur, 'let us go on to describe.'

THRASYBULUS.

Chap. 1. § 1. Virtus, 'merit.'

Dubito an, 'I think.'

3. **Nobilitate**, 'in reputation.'

Ille nullam rem. Alcibiades did much without Thrasybulus, and was a much greater general.

Quae ille, &c., 'for all which by some innate good fortune he got the credit.'

4. **Hic**, 'in this.'

5. **Praepositi.** The thirty so-called tyrants formed the oligarchal government established at Athens by Lysander after the battle of Aegospotami in 404 B.C.

Parserat, an old form for 'pepercerat.'

Solus. His companions were Anytus and Archinus.

Chap. 2. § 1. Phylen. This place, still called Fili, stands on a steep rock commanding the pass across Mount Parnes, on the road from Athens to Thebes, about fifteen miles from Athens.

Plus habuit. The number is variously stated at 30, 60, 70, and 100.

Actaeorum, poetical for 'Atheniensium.'

Robur, 'support.'

2. **Contemptus est.** The thirty tyrants were prevented from attacking Phyle by a fall of snow. Grote 8. 363.

5. **Hinc**, 'after leaving Phyle.'

Munychiam. This harbour was more easily defended than the larger space of Piraeus. See Grote 8. 367 ff.

Bis. There was only one attack, in which Critias was killed.

6. **Prudentia**, 'discretion.'

Quisquam. Thrasybulus, for strategical reasons, waited for his enemies to begin the attack. See Grote l. c.

Iacentem, 'slain.'

Chap. 3. § 1. Hoc deiecto, 'after his fall.'

Atticis. The Athenian oligarchy in the town: we should have expected 'Atheniensibus.'

Fecit pacem. Pausanias did not make peace directly, but both sides sent ambassadors to Sparta, who sent fifteen commissioners to arrange the terms of a treaty. Grote 8. 381.

Decem. These ten were established instead of the thirty after their defeat, one was taken from each tribe.

Praetores in Nepos generally means στρατηγοί, but here only 'chief

magistrates.' The eleven (οἱ ἕνδεκα), the public executioners, were also excepted from the amnesty.

2. **Praeclarum**, 'is greatly to the honour of.'

Illi = 'Athenienses.'

Oblivionis, Gr. ἀμνηστίας.

Chap. 4. § 1. **Huic.** Grote says that a crown was given to each of the defenders of Phyle, and 1000 drachmae for a common sacrifice. 7. 425.

Expresserat, 'extorted.' Zeugma. Supply 'dederat libenter' or such words after 'civium.'

2. **Pittacus** lived about 600 B.C. He was lawgiver and governor of Mitylene. **Ille** = the celebrated.

Septem sapientum. The number and names of these are very differently given. See Grote 4. 126 ff.

Animi aequitatem, 'contentedness.'

Voluntatem, 'good will.'

Propria, 'secure.'

4. **Sequenti tempore.** 389 B.C.

Ciliciam. He met with his death at Aspendus in Pamphylia. Grote 9. 509.

CONON.

Chap. 1. § 1. **Accessit ad rem**, 'began his public career.' He is first heard of as commanding at Naupactus in 413 B.C.

Insulis praefuit. This can only refer to his driving out the Spartan harmosts from the islands after the battle of Cnidus in 394 B.C.

Potestate, 'office.'

Pheras, in Messenia, near the sea coast, now called Kalamata. It is generally spelt Pharae. Conon attacked it in 393 B.C.

Coloniam, in the Roman sense. It was not a Grecian colony (ἀποικία), but a conquered town, in the possession of Spartan citizens.

2. **Aegos flumen**: compare Lysander 1, Alcibiades 8. This battle was in 405 B.C.

Afuit. Conon was present at the battle, but got safely away to Evagoras, prince of Cyprus, with whom he remained seven years, 405–398 B.C.

Diligens, 'careful.'

Chap. 2. § 1. **Rebus afflictis**, 'after their defeat.'

Quaesivit. This is not true. He remained at Cyprus because he was ashamed of returning to Athens after his defeat at Aegospotami.

Contulit se. Conon collected a Phoenician and Cilician fleet for the service of the king in 398, but was not joined by Pharnabazus till 394 B.C.

Satrapem. Pharnabazus was satrap of Phrygia, Tissaphernes of Lydia and Ionia.

2. **Societate.** This is referred to in Alcibiades 10. 2.

Agesilaum, king of Sparta.

Hunc adversus. Agesilaus was sent into Asia in 396, and Tissaphernes was ordered to resist him, but in consequence of his inefficiency and the intrigues of Parysatis, the latter was beheaded in 395 B.C. Conon never commanded against him.

Habitus est, 'was considered.'

3. **Neque vero non**, 'and in fact.'

4. **Bellum indixerant.** Agesilaus was recalled in 394 B.C.

Praefectos, 'governors.'

Chap. 3. § 1. **Officio**, 'allegiance.'

Cyrum fratrem. Killed at Cunaxa 401 B.C. Parysatis was probably jealous against Tissaphernes because he had been the cause of the defeat of her favourite son.

2. **Chiliarchum**, probably the commander of the thousand δορύφοροι or body-guard.

Secundum gradum, 'the second place in the government.'

Ostendit, 'declares.'

3. **Nulla mora est**, 'there is nothing to prevent it.'

Cogitas; sc. 'agere.'

Venerari, 'do reverence,' bend down and kiss the ground.

Illi, the Greeks.

4. **Opprobrio**: this word is not often found in good prose writers. Tacitus uses it.

Chap. 4. § 1. **Huic**: sc. 'tradere.'

Scripta, 'in writing.'

Cognitis, 'having been read:' see Lysander 4. 3.

Iusserit: sc. 'Cononem.'

2. **Hinc**, 'from the capital.' Conon had probably collected the fleet before he went to Persia.

3. **Rem administrant**, 'they made their preparations.'

4. **Cnidum**: this battle was fought in 394 B.C.

Liberatae. Athens had been freed by Thrasybulus in 403 B.C. Conon and Pharnabazus overthrew in many towns the harmosts which had been established by Lysander.

5. **Muros.** The two walls from Athens to Piraeus were rebuilt 393 B.C.

Chap. 5. § 2. **Graecae civitatis**, 'of the Graecian name;' compare Alcibiades 7. 4.

Aeolia, generally Aeolis, the Aeolic and Ionic colonies on the coast of Asia Minor.

3. **Tiribazus** was satrap of Lydia, Caria, and Ionia, he succeeded Tithraustes, who succeeded Tissaphernes.

Evocavit, 'invited.'

4. **Dinon** was father of Clitarchus, who wrote an account of Alexander the Great's expedition. He wrote a history of Persia. Grote believes that Conon escaped and lived at Cyprus with Evagoras, where he died about 390 B.C.

DION.

Chap. 1. § 1. **Utraque tyrannide Di.** = 'tyrannide utriusque Dionysii.'

2. **Artes,** 'accomplishments.'

3. **Mores,** 'character.'

Suorum, 'his family.'

Aderat, 'he assisted him.'

4. **Illustriores,** 'of more than ordinary distinction.'

Crudelissimum nomen, 'reputation for extreme cruelty.'

5. **Ut**: we must understand 'ita' before 'suspexerunt.'

Chap. 2. § 1. **Indulgeret,** 'shewed him favour.'

2. **Platonem.** He had gone to Sicily to see Mount Aetna in 387 B.C.

Accerseret, another form of 'arcesso.'

Ambitione, 'splendour.'

3. **Iussisset**: sc. 'Dionysius.' This change of subject is unusual. The story of Plato having been sold as a slave is probably false.

Rediit. He returned to Syracuse in 367 B.C., just after the death of the elder Dionysius.

4. **Gravi** is the predicate—'as the disease with which he struggled became severe.'

Maiori . . . periculo, ablative: we should expect 'in.'

Quod putabat is the remark of Nepos, and therefore in the indicative.

Agendi, 'of carrying out his intention.'

Soporem, 'sleeping potion.' Cp. Tibull. 4. 4, 9—

'Sancte veni tecumque feros quicunque sopores.
Quicunque et cantus corpora fessa levant.'

And Ovid (Hypermnestra Lynceo)—

'Quaeque tibi dederam vina, soporis erat.'

Dionysius died of fever, and this story is probably untrue.

Chap. 3. § 2. **Philistum,** a great historian, whose works have been lost. He imitated but was inferior to Thucydides. Cicero says of him, ad. Q. Fr. II. 13 'capitalis, creber, acutus, brevis, paene pusillus Thucydides.' Quintilian, Inst. Or. 10. 1. § 74 'imitator Thucydidis et ut multo infirmior ita aliquatenus lucidior.' He was a flatterer of the Dionysian dynasty, and lived 435–356 B.C. He had been banished to Thurii by Dionysius the elder.

Historicis Graecis. Nepos' whole work was called 'de Viris Illustribus,' and was probably divided into sixteen books, of which the eleventh was 'de historicis Graecis' and the twelfth 'de historicis Latinis.' See Introduction.

3. **Libertatem.** Dionysius' intention was to convert the government of Syracuse into a limited monarchy. Dion had previously persuaded him to do this, but he was prevented by the unseasonable severity of Plato. See Grote II. 102 foll.

Voluntate, 'policy,' = Gr. **προαίρεσις.**

Aliquanto, 'considerably.'

Chap. 4. § 1. **Triremem dedit.** Dionysius had intercepted a letter of Dion's to the Carthaginian commander in Sicily. He invited Dion into the Acropolis, led him unsuspectingly down to the harbour, where there was a boat ready for starting, charged him with treason, pressed him on board, and told the rowers to take him to Italy. Grote II. 108.

2. **Odio hominis,** 'from personal hatred.' Plutarch's account is that Dionysius at first remitted Dion's property to Greece, but afterwards confiscated it, and that it was not till after this and the following outrages that Dion thought of employing force. See Grote loc. cit.

3. **Alii.** He was called Timocrates.

Indulgendo, 'by indulgence.'

5. **Commutatum**: the change of life enjoined by his father on his return.

Illuc, 'to my subject.'

Chap. 5. § 1. **Heraclides** had been commander of the mercenary troops, and was exiled 361 B.C.

2. **Multorum annorum** refers to his father's government as well as his own. Dionysius the younger had now reigned ten years. Dionysius the elder reigned thirty-eight, 'the head of a long-established government.'

Pauci. 800 soldiers were collected at Zacynthus at Midsummer 357 B.C.

3. **Maximo animo,** 'with the greatest courage.'

Duabus. His squadron consisted of five merchant-men, two of them vessels of thirty oars.

Attigerat. He landed at Heraclea Minoa. He then heard that Philistus was watching the coast of Italy, and that Dionysius had left Syracuse.

4. **Benevolentia,** 'the good-will of the citizens.'

5. **Iis ipsis**: sc. 'copiis.'

Regios spiritus, 'the pride of the despotic party.'

6. **Arcem et insulam,** the citadel and island of Ortygia.

Pactionibus. Dionysius offered to retire to Italy if he might enjoy the revenues of Gyasta, a fertile district near Syracuse. The offer was rejected, and Dionysius fled to Locri, leaving his eldest son Apollocrates behind. Nipperdey thinks that some account of this is lost from the end of the fifth chapter.

Chap. 6. § 1. **Est adorta**: see Thrasybulus 2. 5.

3. **Optimates.** Dion rather was supported by the nobles and Heraclides by the common people. Grote 11. 141.

Consensu. Heraclides was appointed admiral by Dion.

4. **Non posse.** Iliad 2. 304 *οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη· εἷς κοίρανος ἔστω.*

5. **Interficiendum.** The death of Heraclides did not take place till after the banishment of Dion to Leontini, his second return, and other events of importance, which have been possibly lost from the narrative of Nepos.

Chap. 7. § 2. **Quotidiani sumptus**: the expenses of pay and largesses to the soldiers.

Id eiusmodi. His conduct was of such a nature, that in proportion as he gained the favour of the soldiers (by bribes) he lost that of the nobles (by extortion).

3. **Male audiendi,** 'to be badly spoken of.' Greek, *κακῶς ἀκούειν*. The Latin version is rare in prose.

Dictitabat, 'called him.'

Chap. 8. § 1. **Evaderent**: here the object of 'sedaret' is the subject of 'evaderent.'

Callicrates. The name was really Calippus. 'He had been his companion in exile at Athens, had accompanied him to Sicily, and entered Syracuse at his side.' Grote.

Religione, 'conscience' or 'scruples.'

2. **Offensionem,** 'estrangement.'

Quod: sc. 'periculum.'

3. **Excepit has partes,** 'undertook to play this part,' a theatrical term.

Convenit, 'has an interview with.'

Coniuratione confirmat, 'strengthens their purpose by a mutual oath.'

4. **Multis consciis,** ablative absolute.

Conveniunt: sc. 'eum cuius.'

Sed: 'ait' must be supplied from 'negat.'

5. **Deducunt,** 'one of the most solemn and terrific oaths recognized in Grecian religion: going into the sacred grove of Demeter and Persephone, touching the purple robe of the goddess, and taking in his hand a lighted torch.' Grote 11. 175.

Religione, 'by this solemn rite.'

Chap. 9. § 1. **Hac mente**: see Conon 4. 4.

Die festo, the Koreia, 'the festival of these very two goddesses in whose name and presence Kalippus had forsworn.' Grote.

Conventu, 'public throng.'

Domum, of Dion.

2. **Agitari,** 'to be rowed about.'

3. **Eant**: on the omission of 'ut' see note on Miltiades 1. 4.

Conveniendi eius, 'of an interview with him.'

Viderentur, the historical present, can be followed either by the present or imperfect.

4. **Notitiam,** 'their being well known,' a rare usage.

5. The order is involved: construe—'His cuivis facile intellectu fuit sicut ante saepe dictum est quam invisa sit singularis potentia [despotism] et miseranda (sit) vita (eorum) qui se metui quam amari malunt.'

Ante saepe refers to the lost books.

Illi ipsi custodes may refer to 'custodiis saepit,' the guards with which Calippus surrounded the house, or may be suggested by 'metui,' the guards with which Dion surrounded himself; the *δορυφόροι* who were indispensable to a *τύραννος*.

6. **Propria fuissent voluntate,** 'if their affection had been devoted to him.' A very plausible reading, 'propitia,' is found in some edd.

Gladium, 'a short sword of the Laconian sort and of peculiar workmanship.' Grote.

Chap. 10. § 2. **Praedicabant,** 'proclaimed him,' properly used of heralds.

Sic belongs to 'successerat.'

Acherunte, 'the grave,' from Acheruns, a less usual form of Acheron.

Possent, for 'potuissent.' See Madv. 347. Obs. 2, and note on Themistocles 4. 3.

Donatus est. As Calippus reigned at Syracuse for more than a year after this, Grote thinks this statement untrue. 11. 181.

Diem obiit. 353 B.C.

IPHICRATES.

Chap. 1. § 1. **Disciplina militari,** 'knowledge of the art of war.'

Maioribus natu, 'those of earlier generations.'

3. **Pedestria,** 'of the infantry.'

4. **Peltam** was a light shield in the shape of a half-moon, the 'parma' was a round, heavier shield.

Postea: πελτασταί existed long before Iphicrates.

Modum, 'the length.'

Loricarum: we must supply 'mutavit' from the beginning of the previous sentence.

Sertis, 'chain-armour.'

Linteas. This kind of armour was known to Homer. Cf. Il. B. 529: ὀλίγος μὲν ἔην, λινοθώρηξ.

Curavit, 'provided.'

Chap. 2. § 1. **Gessit**. Nepos has confused the chronological order. The exploits of Iphicrates in Thrace took place 389-387 B.C., his command at Corinth 393-390 B.C.

Seuthes is mentioned in Alcibiades 8. 3.

2. **Singuli**, 'in their several positions.'

3. **Moram**, 'a regiment.' The Lacedaemonian army was composed of six morae (μοραί), each of which contained six lochi (λόχοι). The lochus consisted usually of 100 men, divided into enoemotiae (ἐνωμότιαι) of twenty-five men. See Thucyd. v. 68 and Arnold's note.

Iterum, 'a second time;' this is untrue.

4. **Artaxerxes** Mnemon.

Voluit: this Aegyptian expedition was 377-374 B.C.

Fabiani, after Fabius Cunctator, who commanded in the second Punic war.

5. **Impetus**. The march of Epaminondas against Sparta was in 368 B.C. The credit of defending Sparta is given in Agesilaus 6. 1 to Agesilaus.

Chap. 3. § 1. **Imperatoria forma**, 'commanding appearance.'

2. **Remissus**, 'indolent;' **patiens**, 'hardy.'

Amyntae, father of Philip and grandfather of Alexander the Great. Iphicrates was then (368 B.C.) commanding an Athenian force in Thrace.

3. **Causam capitis dixit**, 'defended himself on a capital charge;' in 355 B.C.

4. **Coti**, 'of Cotys:' this genitive is from the Latin form 'Cotus:' see Madv. § 33. Obs. 3.

CHABRIAS.

Chap. 1. § 1. On the beginning see Themistocles 1. 1.

Elucet. Nepos entirely omits the chief exploit of Chabrias, the naval victory at Naxos, 376 B.C.

Fecit. 369 B.C.

2. **Agesilao**, &c. This correction is due to Lambinus. The old reading 'Agesilaum summum ducem' left the sentence incomplete.

Obnixo genu scuto, 'resting the shield against the knee.' 'Genu' is dative. They knelt on their right knee, and rested the shield against the left so as to cover the whole body.

Id novum, 'this new device.'

3. **Illo statu**, 'in the above-mentioned posture,' e.g. **obnixo genu scuto**, &c.

Artifices, 'performers in public.'

Chap. 2. § 1. Nepos has again confused the chronology. The expedition to Cyprus was in 388 B.C., the first expedition to Egypt in 377 B.C., the second, in conjunction with Agesilaus, in 361 B.C.

Sua sponte, 'on his own account,' as 'Condottiere.'

3. **Artaxerxe** Mnemon.

Magnas praedas, 'great advantage:' see Agesilaus 6. 8.

Chap. 3. § 1. **Cum**, 'in alliance with.'

Rediit. Chabrias was recalled from his first expedition to Egypt, but not from the second.

3. **Intuuntur**, from 'intuor,' an old form of 'intueor.'

4. **Fecerunt idem**. This is refuted by Grote.

Chap. 4. § 1. **Periit**. 357 B.C.

Bello sociali, the revolt of Chios, Rhodes, Byzantium and other allies against Athens 357-355 B.C. See Iphicrates 3. 3.

2. **Iubet** depends on 'dum.'

Rostro, 'by the beak of an enemy's ship.'

3. **Quae exciperet**, 'to pick up.'

TIMOTHEUS.

Chap. 1. § 1. On the beginning see Themistocles 1. 1.

Virtutibus. Not only 'deeds of valour,' but including 'disertia,' &c. as the next sentence shows.

2. **Subegit**. 364 B.C. The chronology of Nepos is very inaccurate, as we have before seen.

Cepit. 365 B.C.

Oppugnando. Samos was taken and plundered by Pericles in 440 B.C., during the Peloponnesian war.

Praedae. This is an exaggeration; the expedition probably took place in 364 B.C.

Liberavit. 364 B.C.

3. **Ariobarzani**. He was satrap of Phrygia, and had revolted against the king of Persia 366 B.C.

Laco, Agesilaus.

Chap. 2. § 1. These events took place in 375 B.C., ten years before those previously related.

Mare illud: we should expect the dative after 'adiacent.'

2. **Principatum,** 'supremacy;' the Athenians had lost it after the Peloponnesian war, 404 B.C.

Legibus, 'conditions.'

Tum primum. Altars sacred to Peace had existed before, but in celebration of this treaty yearly sacrifices were instituted to her.

3. **Huic uni** = 'nulli alii.'

Chap. 3. § 1. **Defecerat Samus.** Samos had not revolted, but was being blockaded by the revolted allies.

Cui oppositus. Chares was sent, not against Philip, but to reduce Byzantium.

2. **Usu,** 'experience.'

3. **Suppresserunt,** 'stopped.'

4. **Publice,** 'officially.'

5. **Acer,** 'passionate.'

Adversarius, 'eager to thwart.'

Etiam potentiae, 'even their power was made the ground of accusation;' 'potentiae' is nominative plural, and refers to Timotheus and Iphicrates.

Chap. 4. § 1. **Mortem.** He died 354 B.C., soon after his condemnation.

Multae, dative.

2. **Adolescentulus,** 'a young man;' he was then about forty years old. 'Adolescentia' lasted from 17 to 40, but there is no reason here for the diminutive. The strict order of 'aetates' is 'pueritia,' 'adolescentia,' 'iuventus;' the last two are, however, used vaguely. Cicero calls himself 'adolescens' when Consul in his forty-fifth year.

3. **De fama:** if condemned he would have become *ἄτιμος*.

5. **Maximique consilii,** 'and of the greatest prudence.'

DATAMES.

Chap. 1. § 1. **Scythissâ,** proper name.

Primum, 'at first.'

Artaxerxen: sc. 'Mnemon.' Reigned 405–362 B.C.

Manu: see Pausanias 1. 2.

Multis locis, 'on many occasions.'

2. **Fungens,** found with the accusative in 'the older poets and some few prose writers.' Madv. § 265. Obs. 2.

Cadusios: they lived on the S. W. shores of the Caspian. This war occurred 382 B.C.

Magni fuit, 'his assistance was of great importance.'

Chap. 2. § 2. **Erat,** 'there lived.'

Dynastes, 'prince.'

Ortus a, 'descended from,' expresses a distant relationship. Madv. § 269 Obs.

Patroclo. Homer, Il. 5. 576, says he was killed by Menelaus.

Dicto audiens: cp. Lysander 1. 2.

3. **Ex fratre et sorore,** 'their father and mother were brother and sister:' they were first cousins: cp. § 4.

Ut: 'si' is more usual.

Praesidio: cp. Themistocles 8. 5.

4. **Amita,** 'a father's sister;' a mother's is 'matertera.' From 'amita' comes our 'aunt.'

Monuit = 'admonuit.'

5. **Praefecto,** 'satrap:' Conon 2. 4. Ariobarzanes was satrap of Phrygia, Autophradates of Lydia and Ionia.

Nihilo segnius, 'with undiminished energy.'

Thuyn. The Greek *θούυς θούυνος* makes the accusative *θούυν* and *θούυνα*. Nepos uses the accusative Thuyn and Thuym (c. 3. 3) and Thuynem (c. 3. 2).

Chap. 3. § 1. **Facie,** 'appearance.'

Niger, 'swarthy.'

Aureis belongs to both substantives.

Regio, Thuys had called himself king.

2. **Ipse . . . circumdatus . . . gerens** is the nominative to 'texit' and 'ornavit' which precede, 'while he himself was clothed.'

Agresti duplici amiculo, 'the thick double cloak of a peasant.'

Feram bestiam: 'feram' is the adjective.

3. **Novitatem ornatus,** 'the strangeness of the costume.'

4. **Admitti:** sc. 'Thuyn et Datamen.'

5. **Misit.** 379 B.C.

Tithrauste, mentioned in connection with Pharnabazus. Conon 3. 2.

Imperio, 'authority.'

Chap. 4. § 1. **Hic,** 'at this time.'

2. **Saltuosam,** 'mountainous.'

Portarentur, 'should have been brought.'

3. **Quamvis magno,** 'ever so great.'

4. **Hac:** sc. 'nave.'

Speculatur, 'whilst he is considering the truth.'

Pisidas lived to the west of Aspis. He hired them as mercenaries.

5. **Ferentem,** 'hastening,' participle of deponent 'ferri.' Cf. Timoth. 2. 1 'circumvehens.'

Chap. 5. § 1. **Convenit,** 'met:' sc. 'eos qui.'
Aulicorum. Cf. 1. 1 'eorum qui regiam tuebantur.'
2. **Excepit,** 'incurred.'
Consenserunt, 'conspired.'
3. **Datami,** genitive.
4. **Hoc,** 'for this reason.'
Obediat, 'paid deference to.'
5. **Cognitis,** 'having read.'
Fide, 'honesty.'
Chap. 6. § 1. **Haec,** 'these preparations.'
Non ita cum = 'cum non ita:' cp. Pausanias 2. 5.
2. **Iis locis,** 'in such a position.'
Manum . . . expeditam, 'his troops ready.'
3. **Praefectus,** 'in command of.'
Si in turbam exisset, 'if it became known among the common soldiers.'
4. **Omnes . . . sequi,** governed by 'par esse.'
6. **Composito** = 'ex composito,' 'by agreement.'
7. **Reliquos,** 'the rest of the Pisidians,' some had been killed by the deserters.
8. **Cogitatum,** 'designed.'
Cogitatum, 'stratagem.'
Chap. 7. § 1. **Tamen,** 'notwithstanding.'
Maximo natu: see Pausanias 5. 3.
3. **Quin ancipitibus,** 'without being attacked in a dangerous position.' 'Anceps locus' admits of an attack on both sides. See Themistocles 3. 3.
Eo: sc. 'loco.' **Vellet:** sc. 'adversarius.'
Chap. 8. § 1. **Quam:** supply 'potius.'
Tam diu, 'so long,' intelligible in English but unusual in Latin.
2. **Barbarorum** includes all who were not Greeks.
Cardacas were a body of standing infantry, hereditary like the Turkish Janissaries.
3. **Consistebat,** 'rested.'
Huius: sc. 'Autophradates.'
Hominum mille: cp. Miltiades 5. 1.
4. **Callide cogitanti,** 'full of skilful stratagems.'
5. **Hortatus est,** 'he advised him to conclude peace and friendship with himself (Autophradates) that he might have an opportunity of becoming reconciled with the king.' The use of 'hortor' with the accusative is generally limited to a neuter pronoun. Madv. § 228. c.
6. **Quam:** 'gratiam.'
Chap. 9. § 2. **Inimici,** *their* enemies.
4. **Insidiatores,** 'assassins.'

Vidissent: 'facere.'
5. **Concurrentes,** 'running towards him.'
Animum advertit = 'animadvertit.'
Chap. 10. § 1. **Captus est,** 'was overcome.'
Mithridates is probably mentioned before, 4. 5.
Ei: Mithridati: we should expect 'sibi.'
Fidem, 'promise.'
2. **Hanc:** 'dextram.' The Greeks spoke of **δεξιὰν πέμπειν,** but it is doubtful whether the pressure of the hand was given by proxy, or whether a symbolical hand of gold or silver was sent. 'Hanc' however can be referred to 'fidem;' 'a rege missam' is not found in the early editions.
Quarum, governed by 'partim,' as is not uncommon.
3. **Infinitum,** 'implacable.'
Absens, 'at a distance.'
Susceperant should be 'suscepissent:' cp. Pausanias 2. 5.
Chap. 11. § 1. **Id,** 'that idea,' that he was an enemy of the king.
Cum ipso rege: before it is said 'regis provincias vexat,' which were governed by satraps.
Quo is an adverb.
2. **Ante aliquot dies:** we should expect 'aliquot ante diebus.'
Obruit. Cf. Cic. de Senect., 'Neque senem quemquam oblitum audivi quo loco thesaurum obruisset.'
Utrique should be 'uterque,' as only two persons are spoken of.
3. **Suspicionem,** that he was going to his own men for assistance.
4. **Telum,** 'a sword:' there were several.
Qui erat in conspectu; a remark of Nepos.
5. **Consilio:** see Themistocles 4. 5.
Neminem perfidia. Polyaenus, lib. 7, tells a very different story as to Datames' good faith.

EPAMINONDAS.

Chap. 1. § 1. **Epaminondas:** see on Themistocles 1. 1.
Ad suos referant, 'measure by the standard of their own.'
Leviora, 'somewhat trivial.'
Fuisse: 'leviora.'
2. **Abesse a principis persona,** 'is inconsistent with the character of a great man.' For 'princeps' see Themistocles 8. 3, and cf. the bitterness with which Tacitus comments on Nero playing and singing in public.
3. **Exprimere imaginem,** 'to portray.'

Consuetudinis, 'habitual principles.'

Pertineat, 'may serve.'

Eam refers both to 'consuetudinem' and 'istam.'

4. **Disciplinis,** 'method of instruction.

Chap. 2. § 1. **Pauper iam,** 'he inherited the poverty which had been the lot of his ancestors.'

Pervulgata. We read of Damon chiefly in the Dialogues of Plato, he was pupil of Lamprus, and the intimate friend of Pericles.

2. **Lysim.** He had been driven out of Italy, and had taken refuge at Thebes.

Doctrinis, 'various kinds of learning.'

Artibus, 'accomplishments.'

3. **Ad,** 'measured by.'

Erant is attracted as it were into the past tense by 'utique olim.'

4. **Servivit,** 'study to obtain.'

Illam, 'he thought that one was *necessary* for athletes, the other *useful* in war.'

5. **Stans complecti** refers to 'luctando,' **contendere** to 'currendo.'

Chap. 3. § 1. **Temporibus,** 'circumstances.'

2. **Continens,** 'full of self-command.'

Commissa celans. Horace has the same opinion of the man who does this—

'Commissa tacere Qui nequit, hic niger est.' Sat. iv. 1. 85.

3. **De re publica,** 'about politics.'

4. **Caruerit,** 'made no use of.'

Usus est: 'amicorum facultatibus.'

5. **Nubilis:** 'esset.'

Pro facultatibus, 'in proportion to their means.'

6. **Fecerat,** 'had made up.'

Ea res, 'that assistance.'

Chap. 4. § 1. **Abstinentia,** 'disinterestedness.'

Voluntatem, 'purpose.'

2. **Pro,** 'as the price of,' but 'prae' would rather be expected here.

3. **Magistratui:** cp. Themistocles 7. 4.

4. **Istud,** 'what you ask.'

Delatum, 'as a present.'

5. **Escenderet,** 'embark' for his return to Asia.

Chap. 5. § 1. **Concinnus,** 'terse.'

Perpetua oratione, 'set speech.'

Menecliden. Plutarch calls him '*δεινότατον μὲν λέγειν, κακοηθῆ δὲ καὶ ἀκόλαστον.*'

2. **Ut Thebanum scilicet,** 'for a Theban at least.' As to the opinion of the talent of Boeotians, cf. 'Boeotûm in crasso iurares aëre natum,' and Pindar's '*βοιῶτος ὗς.*'

3. **Florere,** 'gaining distinction.'

Imperatoris, 'as general.'

Concilias, 'you bring about.'

4. **Principes,** 'the leaders,' *ἡγέμονες.*

5. **Habebat suspicionem,** 'was suspected of.'

6. **Quod,** 'if,' inasmuch as.

Dieque uno, at Leuctra, 371 B.C.

Chap. 6. § 1. **Conventum,** 'public assembly,' called in Arcadia *οἱ μύριοι.* 366 B.C. Grote 10. 395.

Atticorum: see Thrasybulus 3. 1.

4. **Legati,** 'when he was envoy.' The congress was held at Sparta in June, 371 B.C. See Grote 10. 222 foll.

Sociorum. The congress included the members of the Lacedaemonian confederation, and envoys from Thebes and Athens.

Coarguit, 'exposed.' He shewed that the Spartan supremacy was only maintained by the power of the sword. Grote 10. 228.

Chap. 7. § 1. **Invidiam,** 'jealousy.'

Noluissent. 366 B.C. The army was sent to Thessaly to rescue Pelopidas, who had been captured by Alexander of Pherae. See Grote 10. 388.

Dux. The army was commanded by Cleomenes and the other Boeotarchs.

Diligentia, 'skill.'

Privatus numero militis, 'in a private capacity as a common soldier.' **Numero** = *ἐν μέρει.*

3. **Hoc,** i.e. 'suorum iniurias tulit.'

Duxisset. 370 B.C.

Peloponnesum: see Miltiades 1. 1, and note.

Praetores, 'generals,' *Βοιωτάρχοι.* Nepos' account is inaccurate. The command of the whole body of Boeotarchs expired naturally, and Epaminondas persuaded them to retain it for four months longer: on their return to Thebes they were acquitted with great ease, although technically guilty of death. See Grote 10. 327 foll.

5. **Foret** = 'esset:' see Lysander 1. 3.

Conferre, 'to turn it.'

Chap. 8. § 1. **Omnem causam,** 'the whole responsibility.'

Quid diceret, 'what to say.' 'Non habeo *quod* dicam,' 'I have nothing to say.'

2. **Periculo,** 'sentence,' a rare use. 'Cippo' is proposed by Lambinus. Grote exposes the falsehood of this silly boast (10. 350).

3. **Ante se** should be 'ante eum,' as Epaminondas is not speaking.

Ausus fuit, the perfect with 'fui' expresses a lasting condition. Madv. § 344.

4. **Salvi esse possent,** 'could secure their own safety.'

5. **Obsidione clausit.** Epaminondas marched up to Sparta in 370 B.C., but did not seriously attack it till 362 B.C.

Risus omnium: cf.

'Solventur risu tabulae; tu missus abibis.' Hor.

Chap. 9. § 1. **Mantineam.** 362 B.C.

Hostes, the accusative after 'insto,' is not Augustan.

Universi. Nepos suddenly changes the subject from Epaminondas to the Lacedaemonians.

Sparo. Virgil, Aen. 11. 682, speaks of 'agrestis sparus,' which Servius explains, 'rusticum telum in modum pedi recurvum.' It had a wooden handle, a curved blade on one side, and a sharp point at the extremity. It was probably not a regular weapon, but used on emergency at a sudden rising.

Chap. 10. § 1. **Uxorem nunquam duxit.** Plutarch says he was married.

2. **Ex me natam,** 'as my daughter.'

3. **Quo tempore.** 379 B.C. Grote 10. 3.

Civilem, 'gained over citizens.'

In primis stetit = ἐν προμάχοις ἦν.

4. **It infitias,** 'denies,' found in Livy, not common in the best writers for 'infitiatur.'

Paruisse. Thebes was not a subject state before Epaminondas, but it was only during his time that it held the ἡγεμονία of Greece.

PELOPIDAS.

Chap. 1. § 1. **Historicis** is generally used as an adjective with 'hominibus.' Cic. Muraena 7. 16 'hominibus litteratis et historicis.'

Vulgo, 'the world at large.'

Virtutibus, 'exploits.'

Res explicare, 'to give a full account.'

Summas attigero, 'mention the chief points.'

2. **Occupavit.** 382 B.C.

Paucorum, probably a translation of ὀλίγων, the oligarchy.

Laconum rebus studebant = ἐλακώνιζον.

3. **Obsideri,** 'should be kept in a state of siege,' by the surveillance of the garrison in the Cadmea.

Adversus, 'face to face.'

4. **Potestates,** 'positions of authority.'

Carebat, 'was deprived of.'

Chap. 2. § 2. **Consuerant.** Two of the polemarchs were invited to dinner by Phyllidas on going out of office.

3. **Duodecim**: Xenophon says seven; Plutarch twelve. See Grote 10. 112.

Paucitate, 'this small number.'

Percussa est, 'suffered a shock.'

4. **Principes,** ἡγέμονες: cp. Epaminondas 5. 4.

Ita multo post. The taking of the Cadmeia was 379 B.C., the battle of Leuctra 371 B.C.

5. **Exierunt.** Nepos forgets that he had written 'cum exiissent' before.

Chap. 3. § 1. **Seiunctum ab re,** 'foreign to my subject.'

2. **Archino**: his name was Archias, a hierophant.

Sicut erat signata, 'just as it was, with the seal unbroken.'

Res severas = 'serias,' 'matters of business.'

3. **Obsidione**: cp. 'obsideri' c. 1. 3.

Chap. 4. § 1. **Supra;** in the life of Epaminondas.

Pelopidae, genitive, governed by 'propria.'

2. **Delectae manus,** the ἱερὸς λόχος, a sacred band of three hundred picked men, maintained and exercised at the public expense. Grote 10. 162.

3. **Oppugnavit,** Epaminondas: **tenuit,** Pelopidas. This invasion was 370 B.C.

In Persas. Pelopidas went as ambassador to Persia 367 B.C. The Messenians were brought back from exile and the city of Messene built 370 B.C.

Denique, foll.

Chap. 5. § 1. **Thessaliam.** 366 B.C.

2. **Violatus,** 'wronged.'

Persuasit. 363 B.C.

4. **Secunda victoria,** 'as the victory was inclining to his side;' but probably 'secunda pugna' was the old reading, 'victoria' being a marginal explanation which has crept into the text. Compare the death of Cyrus at Cunaxa.

AGESILAUS.

Chap. 1. § 1. **Socratico,** 'the pupil of Socrates.'

2. **Lacedaemoniis,** dative.

Haberent depends on the preceding perfect. In the time of Xenophon the kings no longer existed.

Nomine, 'king in name rather than in authority.'

Procli, genitive of 'Procles:' so 'Neocli' Themistocles 1. 1. Procles and Eurysthenes were sons of Aristodemus, one of the Heraclidae.

Principes, 'the first.'

3. **Fieri**: sc. 'regem.'

4. **Natum,** 'at his birth.'

5. **Suffragante,** 'by the support.' The story is that Lysander interpreted the oracle which bade Sparta 'beware of a lame reign' to mean 'a reign of one not genuinely descended from Heraklês.'

Chap. 2. § 1. Bellumque regi facerent. The Lacedaemonians were already at war with the Persians.

Dimicari, impersonal.

Quos refers to 'classis' as well as to 'exercitus.' See Madv. 214 b.

2. **Offenderet,** 'found,' lit. 'stumbled on.'

3. **Id,** the arrival of Agesilaus.

Praefectos, 'satraps.'

5. **In eo,** 'by doing so.'

Confirmare, 'gave confidence to.'

Iis studere, 'to take the side of those.'

Chap. 3. § 1. Dies, 'the time.'

Domicilia, 'palaces.'

2. **Usquam,** 'in any direction.'

Hostes non credituros, &c. Agesilaus was evidently as well aware as Talleyrand that the best way to deceive was by sometimes telling the truth.

5. **Consilio,** 'in manoeuvring.'

6. The three battles of Agesilaus were all fought in the plain, and in two of them the Persians were the conquerors. Nepos is constantly in the habit of loose and foolish exaggeration.

Versatus est, 'conducted himself.'

Chap. 4. § 1. In Persas, 'into Persia,' = in Persida.

Venit, in the spring of 394 B.C.

2. **Pietas,** 'sense of duty.'

Potiundi, a gerundive, may be formed from 'potior,' because in older Latin it had a transitive form.

Comitio, 'senate-house,' the ἐφορεῖον or place of meeting for the Ephors at Sparta.

Nostri. Nepos refers to Julius Caesar, Antonius, and Augustus, who when once at the head of their troops paid little attention to the orders of the Senate.

Illuc, 'to my subject.'

4. **Hac mente,** 'with these feelings.'

Anno vertente, 'in the course of a year.' Nepos, in Themistocles 5. 2, makes the time six months; it was really four. See the note, loc. cit. xxx 'diebus.' In spite, too, as Plutarch says, of the opposition of Thracians and Thessalians.

5. **Coroneam.** 394 B.C.

8. **Supplicibus eorum,** 'those who had fled to them for refuge,' i.e. the 'simulacra arasque.'

Chap 5. § 1. Collatum est, 'was concentrated.'

2. **Agesilao duce.** He was not present at this battle, but heard of it on his return to Asia.

Illa multitudine, 'by that number of men,' 'decem millibus.'

3. **Suae virtuti,** 'to his character.'

Eum . . . qui. 'The man to,' &c. The same sort of answer as this was given by the Spartans to the Thebans on the capture of Athens.

4. **Illis**: sc. 'barbaris.'

Chap. 6. § 1. Calamitas. 371 B.C.

Quo ne proficisceretur is superfluous, as the meaning is fully expressed by the following 'exire noluit.'

Oppugnaret. 369 B.C.

Sine muris. Compare the words of Nicias, Thucyd. vii. 77, ἄνδρες γὰρ πόλις, καὶ οὐ τείχη.

2. **Se**: we must supply 'dixit' from the preceding 'laudavit.'

3. **Expertes,** 'ignorant of.'

Eoque libentius, i.e. 'se non commoverunt.'

Quae cogitaverant, 'their design:' so 'cogitata' Pausanias 1. 3.

Chap. 7. § 3. Dynastis: see Datames 2. 2.

4. **Eurysthenes.** Agesilaus was descended from Procles. Nepos' statement is of course absurd in its literal sense; but 'eadem domo' may mean the same *sort* of house.

Progenitor, 'the founder of his race,' not used in good Latin.

Libidinis, 'licence.'

Patientiae, 'hardiness.'

Abstinentiae, 'self-denial.'

Cuiusvis, governed by 'domo' understood.

Chap. 8. § 1. Ut, 'in proportion as.'

Fautricem, 'on his side.'

Ignoti, 'those who did not know him.'

2. **Acta,** 'beach,' ἀκτή: cp. Virg. Aen. v. 613:

'At procul in sola secretae Troiades acta.'

Ornatus, 'costume.'

Non beatissimos, 'by no means well off.'

3. **Regios,** 'the king's servants,' i.e. of Tachos, king of Egypt.

4. **Eiusmodi genera obsonii** is a confusion between 'ea genera obsonii' and 'eiusmodi obsonia.'

Secundam mensam, 'the second course:' cp. Hor. Sat. ii. 2. 121:

'Tum pensilis uva secundas
Ornabat mensas.'

6. **Nectanabide**: he had revolted against Tachos, and got Agesilaus to help him.

7. **Mel**: the bodies of kings who died abroad were always embalmed in honey and brought home.

Non habebant. Diodorus, however, says τοῦ δὲ σώματος ἐν μέλιτι κομισθέντος εἰς τὴν Σπάρτην.

EUMENES.

Chap. 1. § 1. On the beginning see Themistocles 1. 1.
Virtuti, 'merit.'
Quod refers to 'non maior (fuisset).'
2. **Florerent,** 'were powerful.'
3. **Etsi,** 'and yet.'
Domestico, 'in his own country.'
Aliquando, 'sometimes.'
Calliditate = πανουργίᾳ.
4. **Peradolescentulus,** a vicesimo anno: c. 13. 1.
5. **Ad manum,** 'by his side,' = εὐχερῆ.
Graios: see preface, 3.
Participem, 'confidant.'
6. **Illo interfecto.** 336 B.C.
Alterae for 'alteri.'
Hetaerice, ἑταιρικὴ ἵππος. The 'Companions' were the heavy cavalry. There may have been sixteen squadrons of heavy cavalry and eight of Sarissophori or light cavalry, each squadron from 180 to 250 men. Grote 12. 85.
Chap. 2. § 1. Mortuo. 323 B.C.
Tuenda, 'to be held in trust,' as ἐπίτροπος.
2. **In suam tutelam,** 'had attained their majority.' Cp. Cic. de Inv. 2: 'Pupillus autem mortuus est antequam in suam tutelam veniret.'
Aberat. Craterus was in Cilicia, Antipater in Macedonia.
Unum, 'above all:' see on Miltiades 1. 1.
Dicta, 'assigned.' It was then held by Ariarathes.
4. **Leonnatus** was satrap of the Asiatic territory bordering on the Hellespont. See Grote 12. 432.
5. **Ex praesidiis eius,** 'from the power of his garrisons.'
Chap. 3. § 3. Firmas, 'to be depended on.'
Claritate, 'reputation.'
4. **Summam potiuntur.** 'Potior' with acc. is the old usage.
Eumenes is repeated on account of the length of the sentence.
Simul cum nuntio = 'simulac nuntium accepissent.'
6. **Locorum,** 'the ground.'
Quo erat deteriore. All the old editions read 'deterior.' For the ablative cp. Dion 2. 4 'maiori periculo.'
Chap. 4. § 1. Concurrit, 'engages:' **cadit** is in anticipation of the event.

2. **Intellegi possent.** This personal construction is rare. See Madv. § 400. c.
Hostis: see Epaminondas 9. 1.
4. **Amplo,** 'honourable.'
Chap. 5. § 1. Interficitur: his own army mutinied and slew him. See Grote 12. 453.
Qui deseruerant: sc. 'Perdiceam' = 'desertores.'
Perculsus, 'greatly shocked.'
2. **Antigonus** was placed in command by Antipater.
Ad manum accedere. Εἰς χεῖρας ἐλθεῖν.
3. **Castellum,** 'fortress.'
Phrygiae. Nora is in Cappadocia, on the borders of Lycaonia.
4. **Agitandi,** 'for exercising them.'
Iumentum, 'an animal,' any beast used for riding, drawing, or carrying; contracted from 'iugu-mentum,' like 'momentum' from 'movi-mentum.'
Concalfieri, 'sweated' = 'concalefieri.'
Et: we must supply 'ut' from 'quo,' 'neve' would be better.
5. **Caput**: the straps must have gone under the fore-feet.
Plane, 'at all.'
Post, 'behind,' belongs to 'exsultare.'
Calces remittere = 'recalcitrare.'
Spatio, 'race-course' or exercising ground.
6. **Aeque nitida,** 'in as good condition.'
7. **In hac conclusione,** 'whilst shut up in this fortress,' more than a year. Grote 12. 455.
Apparatum, 'siege-train.'
Alias, partly, adverb.
Sub dio, without cover; lit. under the open sky: cp. Hor. Od. iii. 2:

'Vitamque sub dio et trepidis agat
In rebus.'

Chap. 6. § 1. Fuerat, pluprf. shews that Alexander was dead.
Utrum is seldom found in a single question like this.
Eas res, 'that government.'
2. **Filius.** Alexander had two sons, Heracles and Alexander. Nepos here refers to the second.
Aliqua cupiditate, 'by any feelings of ambition.'
3. **Inimicissimos stirpem,** &c. The readings here are various: 'inimicissimos; regnare, amicissimos interire; amicissimus (i. e. Eumenes) stirpem interire (pateretur).'
4. **Uterentur,** 'should follow his advice.'
Chap. 7. § 1. Corporis custos, 'one of the body-guard.' The σωματοφύλακες were Alexander's chief generals, or rather aides-de-camp.
Phalanx: they were also called ἀργυρασπίδαι from their silver shields.

Summi imperii: see Lysander 1. 4.

Principiis, 'the middle of the camp.' In the Roman camp the 'principia' was the position of the general's tent, the altar and the eagles, but the Greeks had no similar arrangement.

2. **Invidia**, 'unpopularity:' for the ablative comp. Dion 2. 4 'maiori periculo.'

3. **Quod effecit**, 'he succeeded in his purpose,' i.e. 'ut minore invidia esset.'

Chap. 8. § 1. **Paraetacis**, in the north of Persia.

Male acceptum, 'roughly handled.'

Finitima, i.e. Mediae.

2. **Nunc**. The events referred to by Nepos must be decided by the opinion we form of the date of the work. There were many mutinies under Julius Caesar, Antony, and Augustus; but at a later period the Praetorian guards were the masters of Rome, and the words of Nepos seem to refer not so much to the insubordination of the troops as to their passion for command; and the next sentence seems to have reference to civil wars, such as those between Otho and Vitellius.

4. **Paratis**, 'whilst on their guard.'

Novi consilii, 'unusual stratagem.'

5. **Copiosa**, 'well-supplied.'

7. **Culleos**, 'leather bags.'

Quo habeat, 'by which he marched.'

Omnes celat. The construction is like the Greek *κρύπτειν τινά τι*, 'to hide a thing *from* anyone.'

Chap. 9. § 1. **Ex fumo**: the soldiers had lighted fires to warm themselves in spite of the orders of Antigonus.

2. **Titubantibus**, 'uncertain,' lit. staggering (here mentally)..

De rebus summis, 'of their safety.'

Quod is the relative to 'imperata facere.'

Rem expediturum, 'would find a way out of the difficulty.'

3. **Infimos montes**, 'the foot of the mountain.'

Obvii erant, 'were in the way.'

Prima nocte, 'the beginning of the night.' The Greeks divided the night into three watches, the Romans into four.

6. **Sedandam**, 'to refresh.'

Iumenta, 'animals:' see 5. 4.

Chap. 10. § 1. **Macedonum veteranorum**: cp. 'Halicarnassiam civem' Themistocles 1. 2.

2. **Nonnullorum**, 'the jealousy which some felt against merit.'

3. **Summis rebus**, 'for empire.'

4. **Maximarum rerum**, 'of the greatest success.'

Chap. 11. § 2. **Oculis**, 'for their eyes,' dative.

Formam, 'appearance.'

3. **Uteretur**. 'Deuteretur' is read by some edd., but the sense is amply provided for by 'sic' without the use of an *ἅπαξ λεγόμενον*.

5. **Falsum**: after this word there is a lacuna which Nipperdey proposes to fill up as follows:—'Nam cum in proeliis acerrime cominus pugnare consuesset nemo eorum qui manum cum eo conseruerunt par ei esse potuit. Id quod mirabilis eius aspectus faciebat.'

Dignitate honesta, 'an honourable and dignified appearance.'

Chap. 12. § 1. **Retulit**, 'brought the question before.'

2. **In quo uno**, 'one who was of so much importance.'

3. **Aliquando**, 'at one time.'

Chap. 13. § 1. **Apparuisset**, 'had acted as secretary,' 'apparitor.'

Talem, repeats the 'sic' of the beginning of the sentence.

2. **In quo**, 'about him.'

Eumene vivo. The successors of Alexander assumed the name of king in 306 B.C., when Eumenes had been dead some time, and when the children of Alexander had been already killed.

Praefectus, 'governor.'

4. **Comitante toto exercitu** is untrue.

Uxorem. Her name was Barsine.

PHOCION.

Chap. 1. § 1. **Saepe**. Plutarch says forty-five times.

Notior: sc. 'est.'

Ex quo, 'in consequence of which.'

Bonus, *ὁ χρηστός*.

2. **A rege** depends upon 'munera:' we should expect a participle such as 'missa.'

3. **Careret**, 'do without.'

Hortarentur accipere. Post-Augustan for 'ut acciperet.' Cp. Dion 3. 3 'ei persuaserit facere finem.'

4. **Dignitatem**, 'position.'

Chap. 2. § 2. **Primo quod** should be followed by 'postea' or 'deinde quod,' but the sentence is left unfinished.

Consenserat: he was sent as ambassador to Antipater, with Demades and Xenocrates, after the battle of Crannon. See Grote 12. 435.

Idem (Dercylus).

Eum (Phocionem), 'subornaret' (Demosthenes).

4. **Summum imperium**, 'the chief influence.'

Cassandri praefectum, 'placed by Cassander as governor' (in Munychia).

Dercylo: he was then *στράτηγος*.

Negavit depends upon 'quod,' which follows 'concidit.' Phocion is introduced on account of the length of the sentence.

Obsidem fore, 'would stand surety.'

5. **Sine quo**: sc. 'Piraeo.' Grote finds great fault with Phocion for his conduct in this respect. 12. 468.

Chap. 3. § 1. **Agebat,** 'supported.'

Utebatur, 'enjoyed.'

3. **Hoc** = 'huc,' 'to this same place.'

Philippum, Arrhidaeus, half-brother of Alexander the Great.

Verbo, 'ostensibly.'

4. **Agnone,** an orator of Athens of the democratic party, whose real name was Agnonides.

Chap. 4. § 1. **Cum,** 'although.'

Commoda, 'interests.'

2. **Legitimis quibusdam confectis,** 'after certain formalities had been gone through.'

Undecimviris, τοῖς ἕνδεκα, the official executioners at Athens.

Ad supplicium depends upon 'tradi.'

3. **Euphiletus,** v. l. 'Emphyletus,' which is suspected to be a proper name compounded for the occasion by Nepos out of ἔμφυλος τίς (tribulis).

4. **In hoc,** 'against him.'

Sepultus est. His body was carried out of Attica and burnt in the Megarid by Konopion an undertaker, who brought his ashes back to Athens. Grote 12. 480.

TIMOLEON.

Chap. 1. § 1. On the beginning see Themistocles 1. 1.

Exstitit, 'shewed himself.'

Nescio an, 'I think.'

Inveteratam. It had lasted for about 60 years, Dionysius having established his power in 405 B.C.

3. **Posset**: sc. 'Timoleon.'

4. **Haruspicem.** The prophet was called Orthagoras, the brother-in-law Aeschylus.

Communem, common to Timophanes and Timoleon.

Eisdem refers to both of them.

Dum conficeretur, 'until the deed should be accomplished.' Madv. § 360.

Procul in praesidio, 'he was keeping watch at a little distance.' Plutarch says that he covered his head and wept.

5. **Pietatem,** 'brotherly affection.'

Invidia. For the feeling about this cp. that felt about Brutus at Rome, Aen. 6. 824:

'Utcunque ferent ea facta minores
Vincet amor patriae.'

Mater, Demariste: for a full account of this see Grote 12. 192 foll.

Detestans, 'with curses.' Plutarch says, φώνας τε δείνας καὶ κατάρας κατ' αὐτὸν ἀρωμένη φρικώδεις.

Chap. 2. § 1. **Dione**: comp. Dion 10. 2. The younger Dionysius returned to Syracuse in 346 B.C. Timoleon's expedition was in 344 B.C.

Syracusarum: see Lysander 1. 4.

Felicitate: he sent Dionysius to Corinth within fifty days after he had landed in Sicily. See Grote 11. 214.

2. **Utrorumque**: cp. Datames 11. 2.

Adiuti fuerant: see Madv. § 344. Obs. 1.

Exstare, 'survive.'

Detulisset, 'he had reduced.'

3. **Hiceta,** tyrant of Leontini, who had first assisted Timoleon against Dionysius, but was now in alliance with the Carthaginians to make himself despot.

Dissensisse: sc. 'a Dionysio.'

Cupiditate, 'ambition:' cp. Eumenes 6. 2.

4. **Maximas copias.** Diodorus says 70,000 foot and 16,000 horse.

Fugavit. 341 B.C. For a graphic account of this battle see Grote 11. 246 foll.

Mamercum, tyrant of Catana.

Chap. 3. § 1. **Regiones,** 'the country.'

His, i.e. Corinthians, understood in 'Corintho:' cp. Alcibiades 11. 3.

2. **Deduxerant,** 'who had led the first colonists,' the οἰκισταί.

3. **Dionysius** the elder.

Disiecit: he erected courts of justice on its foundations.

Propugnacula, 'strongholds.'

4. **Obtinere,** 'posset.'

5. **Imperite,** 'without foresight.'

Sententia cognita, ablative absolute.

Benevolentia, 'his popularity,' the goodwill of others towards him.

Chap. 4. § 2. **Theatrum,** the usual place for public assemblies.

3. **Recreare,** 'to restore.'

4. **Numine,** 'influence.'

Automatias, 'fortune,' αὐτοματίας.

Sanctissime, 'with the greatest reverence.'

Chap. 5. § 1. **Natali suo die.** The battle of Crimessus was fought on the 27th of Thargelion, about the middle of May.

2. **Vadimonium imponere,** 'to make him give bail.'

Speciem, 'his idea,' or the ideal.

3. **Voti esse damnatum,** 'his prayer was fulfilled.' 'Voti damnari' signifies to be bound in the penalty of paying anything offered as a vow; as this can only happen when the wish is granted, it comes to bear the meaning of 'a fulfilled prayer.' Cp. Virg. Ecl. 5. 80;

'Damnabis tu quoque votis,'

and Aen. 5. 235:

'Candentem in litore taurum constituam ante aras, *voti reus.*'

4. **Gymnasio:** a sepulchral monument was built, and porticoes and palaestrae added to it. The whole was called Timolonteum. Grote 11. 276.

DE REGIBUS.

Chap. 1. § 1. **Graecae gentis,** 'of Greek origin.' Datames was not a Greek, but the 'fere' excepts him.

Separatim. The first book of the de Viris Illustribus was probably de Regibus Exterarum Gentium: see Introduction.

2. **Spartani,** i. e. 'reges.'

Qui dominatum imperio, 'who in their office were possessed of supreme power.'

Cyrus reigned 570–529 B.C.

Darius reigned 521–485 B.C.

Hystaspi, genitive, as 'Neocli' Themistocles 1. 1.

Virtute, 'merit.'

3. **Generis,** i.e. 'Persarum.'

Xerxes reigned 485–465 B.C.

Macrochir = Longimanus, reigned 465–424 B.C.

Mnemon, 405–359 B.C.

Xerxi, genitive.

4. **Amplissimae,** 'most noble.'

Manu, 'in action.'

Floruit, 'was distinguished.'

Matris suae, Parysatis.

Uxorem, Statira.

Tantum, 'only so far.'

Eum: 'dolorem:' **pietas,** 'filial affection.'

5. **Praefecto,** 'satrap.'

Chap. 2. § 1. **Philippus** reigned 359–336 B.C.

Alexander. 336–323 B.C.

Epirotes: we must supply 'ceteros Epirotas antecessit,' or take 'Epirotes' (v. l. Epirotas) as nominative.

Pyrrhus. 297–272 B.C.

2. **Siculus:** see above.

Dionysius reigned 406–367 B.C.

Cupidus, 'ambitious.'

Singularis, 'absolute.'

Studuit, the perfect, is unusual with 'dum.' See Madv. § 336. Obs. 2.

Eius: sc. 'imperii.'

3. **Maior:** supply 'quam.' Madv. § 306. Obs. 1.

In, unusual. Madv. § 276.

Ex tribus. Dionysius had no children by his first wife.

Chap. 3. § 1. **Antigonus,** killed at Ipsus 300 B.C.

Demetrius Poliorcetes, died 283 B.C.

Lysimachus, killed in battle against Seleucus 281 B.C.

Ptolemaeus, son of Lagus, called Soter, father of Ceraunus and Philadelphus.

4. **Filio:** Ptolemaeo Philadelpho. He was not killed by him.

5. **Constat,** 'it is agreed.'

HAMILCAR.

Chap. 1. § 1. **Barca,** cp. Nicia for 'Nicias' (Alcib. 3. 1).

Poenico = 'Punico.'

2. **Eius adventu:** see Madv. § 276. Obs. 2. He arrived in Sicily 247 B.C.

Ipse: these statements are exaggerated in the usual manner of Nepos.

Quo facto, 'which being the case.'

Erycem. The town on the mountain of the same name. The Romans were in possession of the summit and foot. Hamilcar cut their forces in two by holding the town.

3. **Interim.** 242 B.C.

C. Lutatio Catulo, by which name he is mentioned below.

4. **Donicum** = 'donec.'

5. **Ferocia,** 'high spirit.'

Tenuerunt is in the indicative, as the remark of the writer: so 'transportarat' Miltiades 3. 4.

Chap. 2. § 2. **Primo,** the order is, 'qui fuerant mercenarii milites adversus Romanos.'

3. **Impetrarunt:** the Romans sent them no troops, but assisted them in other ways.

Imperatorem. 239 B.C.

5. **Propagavit** is untrue. v. l. 'prorogavit.'

Chap. 3. § 1. **Bellandi,** with the Romans.

Duxit. 237 B.C.

2. **Princeps** = primus.

Largitione, &c. Livy only says, 'Is plura consilio quam vi gerens . . . conciliandisque gentibus, rem Carthaginiensium auxit.'

Chap. 4. § 3. **Obtestationibus,** 'adjurations.'

Experiri, 'measure himself with.'

HANNIBAL.

Chap. 1. § 1. On the beginning see Themistocles 1. 1.

Ut: we should expect accusative and infinitive: see Madv. § 374. Obs. 2.

2. **Congressus est**: for the whole of this, compare Livy xxi-xxiv 'cum eo . . . populo Romano,' Hannibal. The battle of Nola is an exception.

Civium suorum: the leader of the party who opposed him was Hanno.

Obtrectatio, 'jealousy.'

3. **Deposuerit,** 'surrendered.'

Chap. 2. § 1. **Philippum,** king of Macedonia 220–179 B.C. Philip conducted two wars against the Romans, 211–205 and 200–196 B.C.

Antiochus, the great king of Syria 223–187 B.C. He fought against the Romans 192–189 B.C.

2. **Venissent.** 192 B.C.

Voluntate, 'intentions.'

Consiliis, 'communications,' belongs to 'adducerent.'

3. **Iovi**: Hamilcar of course sacrificed to his own god Baal.

4. **Divina res,** 'religious ceremony.'

Conficiebatur unusual after 'dum:' see de Regibus 2. 2.

Fidem, 'promise.'

Chap. 3. § 2. **Minor**: this construction is unusual: see de Regibus 2. 3. Hannibal was at this time twenty-six years old.

Foederatam, 'was in alliance with the Romans.'

Expugnavit. 219 B.C.

3. **Saltum,** 'chain.' 218 B.C.

4. **Graium,** 'the Graian.' Hannibal crossed the Alps either by the Little St. Bernard, or the Little Mont Cenis, both of which are in what are now called the Graian Alps. The name is not derived from the Grecian Hercules.

Loca, 'the country.'

Itinera muniit, 'he made roads.'

Ornatus, 'fully equipped.'

Chap. 4. § 1. **Pepulerat.** This is not true, the Romans routed the Numidian cavalry at the mouth of the Rhone.

Clastidi. Nepos seems to have confounded the battles of Ticinus and Clastidium.

2. **Utrosque**: see Datames 11. 2.

3. **Praetorem**: he was 'legatus pro praetore.'

4. **Hinc.** The events of Hannibal's succeeding campaigns are narrated in complete disorder and confusion: we see from this how untrustworthy an historian Nepos is to be considered.

Fugavit: this was at Cannae, 216 B.C.

Paulum Aemilium.

Chap. 5. § 1. **Profectus est.** Hannibal's march to Rome did not take place till five years later, 211 B.C.

Fabius Maximus was appointed dictator in 217 B.C., the year before Cannae. The defeat of Minucius took place in the same year.

2. **Dedit verba,** 'deceived.'

Extra vallum, the rampart which formed the boundary of the camp. His real intention was to give the idea that the Carthaginians were retreating by torch-light.

3. **Gracchum.** This happened in 212 B.C. Gracchus was not Consul at the time of his death, but Marcellus was; the proper Latin would therefore be, 'bis consulem' and 'quintum (adv.) consulem.'

Interfecit: the defeat of Marcellus was 208 B.C.

4. **Est,** 'it would be:' cp. Epaminondas 4. 6.

Nemo, it is only true that Hannibal was never beaten.

Chap. 6. § 1. **Revocatus.** 203 B.C.

Rhodanum: see on 4. 1.

Padum, i.e. Ticinum.

2. **Impraesentiarum,** colloquial expression for 'in praesentia rerum.' Cp. 'in praesentia' Miltiades 7. 6, 'under the circumstances.'

3. **Zamam**: the battle was probably fought in the spring of 201 B.C. The exact place is not known.

Chap. 7. § 1. **Consules.** 200 B.C.

2. **Cum his**: we should rather expect 'secum,' and 'obsides sui' below, but the ambassadors speak of the Carthaginians as a third party.

3. **Acceptum,** 'welcome.'

Obsides (eo loco) futuros quo (ut essent) rogarent.

4. **Praetor,** 'praetor,' a civil magistracy at Carthage answering to the praetorship at Rome.

Rex is the Latin equivalent for 'suffete.'

6. **His senatus daretur,** 'an audience of the Senate was given them.'

Chap. 8. § 1. **Consulibus.** 193 B.C.

Si forte; the expression is colloquial, and not quite accurate.

Antiochi, 'in Antiochus,' governed by 'spe fiduciaque.'

2. **Memoria**, 'account.'

Interfectum can only belong properly to 'servulis,' and is joined to 'naufragio' by zeugma.

3. **Eius**: 'Hannibalis.'

Propius is seldom found with the dative.

Thermopylis: Antiochus was defeated there by the Romans in 191 B.C.

4. **Quo**: 'praelio.'

Chap. 9. § 1. **Fugato**: at Magnesia, near mount Sipylus in Asia Minor, 190 B.C.

Dederetur. Antiochus was bound by the terms of the treaty to surrender him.

2. **Quid providisset**, 'took some precautions.'

Chap. 10. § 1. **Prusiam**, king of Bithynia.

2. **Ab eo**: 'Prusia.'

3. **Utrobique**: 'et mari et terra.'

5. **Tantum satis**, a pleonastic expression for 'satis.'

Chap. 11. § 1. **Utrisque**: see Miltiades 7. 3.

Quarum: 'classium.'

4. **Praesidia**, 'fortifications' = 'castra nautica.'

Chap. 12. § 2. **Flamininum**: not Lucius but Titus.

3. **Prusia**: cp. 'Nicia' Alcibiades 3. 1.

4. **Puer**, 'slave.'

5. **Neque . . . retinendam**, 'could not be preserved:' possibility is often expressed by the gerundive after a negative or 'vix.'

Chap. 13. § 1. **Septuagesimo.** Hannibal was sixty-three years old at the earliest of these dates.

Consulibus: the three years are 183, 182, 181 B.C.

Atticus, according to Cicero, Orator, c. 34, 'annorum septingentorum memoriam uno libro conligavit.'

2. **Vulso** conquered the Galatians in Asia Minor in 189 B.C., and made peace with Antiochus.

3. **Huius**: 'Hannibalis.'

Silenus. Cicero says of him, de Divin. 1. 24 'is diligentissime res Hannibalis persecutus est.'

CATO.

Chap. 1. § 1. **Municipio**, 'country town.' The 'municipium' of Tusculum belonged to the class which had the 'civitas,' but whose citizens could neither vote *at Rome*, nor hold a magistracy there. Cato therefore 'demigravit.'

Honoribus, 'to obtaining public offices.'

Perpenna was Consul 92, Censor 86, and died 49 B.C., at the age of ninety-eight; so that he might have known friends of Cato and Nepos personally.

Censorius, 'who had held the office of Censor.'

2. **Consulibus.** 214 B.C.

Senam: commonly called the battle of the Metaurus, fought 207 B.C.

3. **Quaestor.** 204 B.C.

Obtigit, 'he fell to the lot of:' the Quaestors cast lots to decide the Proconsul or Propraetor to whom they should be attached.

Pro sortis necessitudine, 'as the closeness of the connection demanded.' Cicero says that a Consul and his Quaestor should live together like father and son.

4. **Aedilis.** 199 B.C. **Plebi**, genitive from 'plebes.'

Praetor. 198 B.C.

Ex qua: he had passed through Sardinia in coming from his quaestorship in Africa.

Q. Ennium. Born 239 B.C., he first introduced the Greek hexameter into Italy; and wrote in this metre his 'Annales' containing an account of the second Punic War.

Chap. 2. § 1. **Consulatum**, 195 B.C. **Triumphum**, 194 B.C.

2. **Cum quidem**, 'although.'

Potentia, 'personal influence.'

3. **Censor.** 184 B.C.

Praefuit, 'administered.'

Edictum. The Censor issued an edict at the beginning of his term of office in which he declared the principles upon which he intended to act.

4. **Octoginta**: this is an exaggeration. He died 149 B.C., and was then only eighty-five years old.

Tentatus, 'attached.'

Chap. 3. § 1. **Probabilis**, 'who carried conviction.'

3. **Capitulatim**, 'summarily.'

4. **Praeturam.** 150 B.C.

Doctrina, 'cultivation.'

Studiosos Catonis, 'those who are interested in Cato.'

ATTICUS.

Chap. 1. § 1. **Ab origine ultima**, 'from the earliest beginning.' At a time when the great families of Rome sought to trace their descent from high antiquity, the Pomponii were said to have been derived from

Pompo, a son of Numa, and they bore Numa's name and face on their coins.

Perpetuo obtinuit, 'always maintained.'

2. **Usus est**, 'he enjoyed.'

4. **L. Torquatus** was Consul 65 B.C., C. Marius, son of the famous Marius, Consul 82 B.C. M. Cicero is the famous orator.

Consuetudine, 'intercourse.'

Chap. 2. § 1. **Decessit**: before 88 B C.

Sulpicii; he belonged to the Marian party.

2. **Se contulit**. 86 B.C.

4. **Gratiam**, 'popularity.'

Versuram facere. So Lamb: for the old 'usuram.' 'Versuram facere est a novo creditore pecuniam mutuam sumere, quam antiquiori dissolvas.'

5. **Multiplicandis usuris**, 'by compound interest.'

Chap. 3. § 1. **Communis**, 'affable.'

2. **Midiae** was the chief of the Roman party in Athens.

3. **Domicilium** governs 'imperii.'

Ut eandem, &c. v. l. 'Ut eandem et patriam haberet, et dominam.'

Chap. 4. § 1. **Decedens**. Sulla left Asia in the year 84 B.C., after the end of the Mithridatic war.

Humanitate, 'cultivation.' Atticus was then five-and-twenty.

Suavitas, 'sweetness.'

2. **Deducere**, 'to take him home.'

Officio, 'sense of duty.'

3. **Rei familiari**. Atticus made a large fortune by lending money to foreign towns on good security, that they might be able to pay their tribute.

Urbana, 'in the city (of Rome) itself.' This must refer to a later period, when he returned to help Cicero in his election.

4. **Comitia eorum**, 'their elections.'

Fugienti, 58 B.C., after Atticus' return.

HS = 'sestertiorum.' 'Sestertius' means $2\frac{1}{2}$, and is derived from 'semis tertius.' The symbol means II = two and S = 'semis,' half.

5. **Remigravit**: he returned to Rome at the end of 65 B.C., when matters had long been quiet in the state.

Prosecuta est, 'spent.'

Chap. 5. § 2. **Ex dodrante**, 'of three-fourths of his estate:' 'dodrans' is derived from 'de quadrans,' $1-\frac{1}{4}=\frac{3}{4}$.

Centies: sub. 'centena millia sestertiorum,' ten millions of sesterces.

3. **Quinto**, the brother of Marcus the orator.

4. **Obtrectatio**, 'jealousy:' this is not quite true.

Chap. 6. § 1. **Optimarum** = 'optimatium,' the conservative party.

3. **Hastam publicam**, 'public auction,' where the property of the proscribed was sold: a spear was set up to mark the place of sale: as to the origin of the custom see Livy 2. 14.

Nullius rei. He never in any way became farmer of the State revenues, or surety for those who did. The 'manceps' paid a certain sum to the State for the privilege of collecting the revenues, the 'praes' became surety for him if he could not pay.

Subscribens, 'supporter,' by writing his name on the indictment after that of the accuser.

4. **Praefecturas**, 'governorships.'

Asiam: Q. Cicero went as Propraetor into Asia in 61 B.C.

Chap. 7. § 1. **Incidit**. 49 B.C.

Aetatis vacatione, 'the freedom from service accorded to his age.' Military service lasting from 17 to 60.

2. **Coniunctum**, 'who was a friend of his.'

Offendit, by staying at home.

Ornamentum, 'mark of favour.'

3. **Instituto**, 'principles.'

Chap. 8. § 1. **Illud occiso Caesare**, 'that condition of affairs after the death of Caesar,' 44 B.C.

Brutos: M. Junius Brutus and D. Junius Brutus.

adolescens. He was then 42. See Timotheus 4. 2. note.

2. **Principem consilii**, 'as his first adviser.'

Convictu, 'daily intercourse.'

4. **Factione**, 'party spirit.'

Consensionis globus, 'knot of associates.'

5. **Provinciarum**, 'commission' to buy corn from the capital, Brutus in Asia, Cassius in Sicily.

Dicis causa, 'for form sake,' that they might have an excuse for leaving Rome.

A consule: Antonio; we must suppose the words 'destituta administratione' to have dropped out.

6. **Iussit dari**: we learn from Cicero that the money was only lent.

Chap. 9. § 1. **Mutinam**. 43 B.C.

Divinus, 'prophetic.'

3. **inimici qui tunc erant potentissimi**. With especial reference to Cicero.

4. **Volumnio**, a creature of Antony's.

Litibus distineretur, 'marked out for prosecution;' v. l. destinaretur.

Sponsor: Atticus.

5. **In diem**, to be paid for on a certain day.

7. **Sui iudicii**, 'depending on his own judgment,' genitive after 'ille.'

Chap. 10. § 1. **Putarat**, 'would have thought.'

2. **Imperatorum,** 'the generals,' the triumvirs Antonius, Octavius, and Lepidus.

Simillimum, 'of the same opinions.'

3. **Ludo,** 'school.'

5. **Ut**: 'ita petiit ut.'

6. **Incolumitatem,** 'security.'

Chap. 11. § 1. **Se emersit**: 'emergere' is generally intransitive.

2. **Qui,** 'for he,' Atticus.

Instituerit, 'undertook.'

3. The line is probably a recollection of Plautus, Trin. 2. 2 84:—

'Sapiens ipse fingit fortunam sibi.'

6. **Sui cuique,** an Iambic line. 'Sui' is one syllable, 'hominibus' is scanned like 'ōmnĭbūs.'

Prius fortunam, 'he formed himself before he made his fortune.'

Chap. 12. § 1. **Caesari**: Octavianus, afterwards Augustus.

Generosarum, those of patrician or senatorial rank.

2. **Celandum**: this is added because Octavius and Antony afterwards became enemies.

Deprecandis, 'averting by entreaty.'

3. **Perillustre,** 'very evident.'

Attici labore = 'Atticus labore atque industria sua fecit.'

4. **Idem.** There is no verb expressed, as Nepos changes the construction; he must have intended to write 'expedivit' without the relative.

Elegantissimum, 'most accomplished.'

Equitum: the knights were especially obnoxious to the triumvirs, as partizans of Caesar's murderers.

Fabrum: 'sappers and miners;' they were attached to each legion.

5. **Laboriosius,** 'more dangerous.'

Chap. 13. § 1. **Neque tamen non,** 'nevertheless' he was as well housed as any one.

2. **Silva,** 'park.'

Salis, 'taste.'

3. **Litteratissimi,** 'very well educated.'

Librarii, 'copyists.'

Apprime boni, 'were first-rate.'

4. **Factum,** 'trained.'

Domi natum. These were called 'vernae.'

Videas: 'concupisci.'

Parare, 'to obtain anything.'

5. **Elegans,** 'tasteful.'

Splendidus, 'brilliant, but not costly.'

6. **Terna millia.** This is ridiculous, the amount given being about 23*l*. 'Tricena' would be more probable.

Chap. 14. § 1. **Acroama,** 'entertainment.'

3. **Hortos,** 'pleasure-grounds.'

Reditus. Nepos does not mention that Atticus lent money on usury, copied books at a profit, and dealt in gladiators.

Non magnitudine, 'not by its amount, but by the manner of its employment.'

Chap. 15. § 1. **Facilitate,** 'affability.'

2. **Nitendo,** 'in his exertions.'

3. **Iudicio,** 'from principle.'

Chap. 16. § 1. **Humanitatis,** 'amiable qualities.'

3. **Undecim**: we possess now sixteen: the earliest letters are five years before Cicero's consulship. Perhaps additional letters were published after the death of Atticus.

Contextam, 'continuous.'

4. **Divinationem,** 'power of prophecy.'

Cecinit, 'predicted.'

Chap. 17. § 1. **Pietate,** 'affection for his family.'

Annis; he was then sixty-seven years old.

3. **Doctrina,** 'from principle.'

Chap. 18. § 1. **Ordinavit.** This refers to the 'liber annalis' mentioned in Hannibal 13. 1, and published 47 B.C. It treated of the history of Rome till 54 B.C.

2. **Subtexuit,** 'intercourse.'

Propagines, 'origin,' rarely used in prose, except as a technical term for the 'layers' in vine-growing.

Consulatu Ciceronis, B.C. 63.

Chap. 19. § 1. **Edita sunt,** 'we had published.'

2. **Divi filii,** 'son of the divine Julius.'

3. **Caesarem**: Octavianum.

4. **Vix anniculam,** 'hardly a year old.'

Ti Claudio, afterwards the Emperor Tiberius.

Necessitudinem, 'relationship.'

Chap. 20. § 2. **Temere** = by mistake.

5. **Maximarum rerum,** 'about the most important interests.'

Chap. 21. § 2. **Tenesmon,** 'dysentery.'

3. **Fistulae puris,** 'ulcers.'

Chap. 22. § 2. **Temporibus superesse,** 'get over the crisis.'